NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI VESTNIK

4
2026



TEMA MESECA

70 let Zasavske planinske poti

INTERVJU

Jože Prah
Miha Žumer
Barbara Robič

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

9 770350 434008

4,80 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - IZDELEK MESECA MAJA

OSNOVE PLEZANJA, priročnik za športne plezalce, Jurij Ravnik

Priročnik je namenjen vsem, ki želijo izvedeti čim več o skalnem plezanju; osredotoča se predvsem na dve moderni in varni zvrsti - na športno in balvansko plezanje.

Tako bodo popolni laiki, začetniki in že nekoliko izkušenejši spoznali osnovno izrazoslovje, pristope in opremo ter za varnost ključne vrvne manevre z vsemi podrobnostmi primernega varovanja. Ko bo poskrbljeno za to, pa se bodo lahko posvetili tudi brušenju svoje plezalne tehnike in sestavljanju kakovostnih treningov ter psiholoških pristopov.

Format: 165 x 240 mm; 320 strani, broširano, šivano

CENA: V času od 1. 5. 2026 do 31. 5. 2026 lahko priročnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,95 €* (redna cena: 29,90 €*).

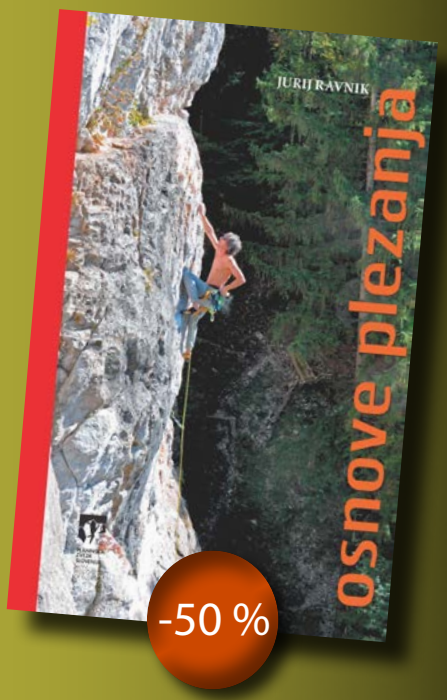

ČAROBNI ZAKLADI SLOVENIJE, izbirni vodnik, Franci Horvat

- Šestindvajset izbranih ciljev za romantike
- Večinoma nezahtevne označene in neoznačene poti
- QR kode izhodišč in poti
- Ob vsakem izletu iskrene izpovedi avtorja, ki v gore zahaja vse svoje življenje
- Navdihujoče fotografije čudovitih kotičkov po domovini

Format: 130 x 210 mm, 184 strani, integralna šivana vezava

CENA: 24,90 €*



*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: http://trgovina.pzs.si.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

PLANINSKI VESTNIK

Revija za ljubitelje gora že od leta 1895

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
126. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Ob železnici 30a, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com
www.pvkazalo.si
www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK
Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR
Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI
Peter Šilak, Miha Pavšek, Simona Nahtigal, Žarko Rovšček

LEKTORIRANJE
Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVNA ZASNOVA
Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK
Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na papirju NEO MATT, Triglav papir

NAKLADA: 3700 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje
Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: https://clanarina.pzs.si/vestnik.php.

MODRA ŠTEVILKA
080 18 93

Transakcijski račun PZS
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551
SWIFT: HDELSI22
DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 48 EUR, 72 EUR za tujino, posamezna številka 4,80 EUR, poletna številka 5,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (36 EUR, tujina 62 EUR). Letna naročnina e-revije 40 EUR, za člane PZS 30 EUR, kombinacija tiskane in e-revije 64 EUR (za člane PZS 48 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
Velika Planina
Foto Oton Naglost

Uredništvo *Planinskega vestnika* skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.



UVODNIK

Pustite nam delati

V uvodnikih se običajno lotevamo različnih tem s področja gora, včasih pa se ozremo tudi (v)nase, torej na področje publicistike, pisanja, uredniške politike. Tega nikoli ne sme biti preveč, saj je potem videti, kot da se preveč ukvarjamo sami s seboj. Tako je vam, spoštovanim bralkam in bralcem, ozadje dogajanja v zvezi z revijo bolj kot ne skrito, pokažemo ga le tu in tam. Tak je bil primer leta 2008 v enajsti številki, ko smo se vsi člani uredništva v skupinskem uvodniku uprli sklepu vodstva Planinske zveze, da izraz gorništvo znotraj organizacije ni več dovoljen. Malce bolj osebne uvodnike sem pisal še ob svojih obletnicah, ki jih do zdaj niti ni bilo malo, če bo po sreči, bom letošnjega julija izpolnil 25 let urednikovanja.

Naj mi bo tokrat spet dovoljen malce drugačen uvodnik, kajti točno na dan, ko bo izšla aprilska številka, bo izvoljen novi predsednik naše organizacije, ki je tudi izdajateljica revije. V moji uredniški karieri bo to že peti predsednik. Kolegi iz uredništva so mi ob moji zadnji okrogli obletnici podarili uokvirjeno sliko, na kateri je bil zgoraj moj portret, spodaj pa portreti vseh »mojih« predsednikov, zadnji okvirček pa je bil prazen, znotraj pa velik vprašaj, ob moji sliki pa zapis: *Who's next?* Takoj sem razumel poanto, predsedniki se menjajo, Habjan ostaja, in to me je seveda spravilo v smeh.

Dejstvo je, če zamenjaš glavo, se lahko spremeni marsikaj. Tudi če bodočega kandidata za predsednika poznaš, nikoli ne moreš zagotovo vedeti, kam se bo veter obrnil, ko bo človek na funkciji in ga bo oblil občutek moči. S predsedniki sem sicer večinoma kar dobro sodeloval, ne pa vedno in ne z vsakim. Dva sta me poskušala tudi zamenjati, vedno z mehkim pristopom. Nekaj se je dogajalo v ozadju, nekaj malega tudi v ospredju, a še vedno sem tu. Kot sem že večkrat napisal, sem jaz operativec, delavec, moj rezultat dela je viden vsak mesec. Mene sestankovanje ne zanima, čeprav je seveda včasih to nujno, še manj pa dolgovezne razprave, ki tečejo v nedogled, pri čemer je vrsta sodelujočih običajno takšnih, da bi radi bolj opozarjali nase, kot pa se resnično lotevali reševanja problemov. Zato sem šest let, ki sem jih na povabilo predsednika PD Ljubljana-Matica preživel kot član upravnega odbora, bolj trpel kot pa kaj drugega. Priznam, tudi na seje upravnega odbora Planinske zveze zelo nerad hodim, saj se mi zdi, da je veliko govorjenja v prazno in da je malo narejenega, a tako vsaj izvem, kaj se dogaja, vmes pa na notesniku tudi kaj naredim.

Pri svojem uredniškem delu kot zunanji sodelavec pričakujem podporo planinskih funkcionarjev in vodstva. Želim, da nam nudijo pogoje, da lahko delamo, nikakor ne, da nas pri tem ovirajo. V 25 letih pa je bilo tega tudi precej, zato je bilo urednikovanje pogosto stresno in oteženo. Skoraj 15 let uredništvo deluje znotraj odbora za založništvo in informiranje, ki je bolj kot ne neka formalna skupina ljudi, ki se s področjem založništva ukvarjajo bolj ljubiteljsko, kot pa da bi ga poznali kot stroko – vendar odločajo o vsem. Zame je to povsem nepotreben organ, ki si ga je izmislil popoln birokrat in prav v ničemer ne prispeva k boljšemu delu, prej obratno.

UVODNIK

Če malce karikiram, je to tako, kot če bi mi rekli, vozil boš tale avto, ko se bom hotel usesti za volan, pa me bodo posedli na zadnjo klop, avto pa bo prevzel voznik začetnik, ki bo rekel: No, zdaj pa povej, kam naj gremo. Organizacija, ki jo imamo zdaj, je tipično prepletanje strokovnih del s političnimi. Tega pač ne moremo in ne smemo mešati. Kakšni so postopki pri reševanju padlega v steni, pač ne more povedati neki član upravnega odbora, ampak alpinistični inštruktor. In za nas velja enako.

V čem vidim glavno težavo v odnosu do izdajatelja? Z eno besedo – gre za zaupanje. Če izdajatelj zaupa uredniku in njegovi ekipi, potem odpade veliko težav. Verjamem, da sem nepredvidljiv, toliko se že poznam in zato tudi razumem ljudi, ki odločajo o meni, da me vedno znova preverjajo, pa vendar, a se nisem s svojo ekipo v 25 letih več kot dokazal?

Pogosto se spomnim nekega trenutka na večeru alpinistov veteranov v Kamniški Bistrici pred skoraj dvajsetimi leti, ko sem slučajno slišal pogovor dveh alpinističnih legend, Toneta Škarje in Bojana Pollaka - Bojča, ki sta tedanjemu predsedniku razlagala, kar bi rada od njega, Bojč pa je ob tem ponavljal: »Samo pustite nam delati ...«

No, sam se pridružujem temu apelu. Še na mnoga leta, *Planinski vestnik*!

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 **Pustite nam delati**
Vladimir Habjan

TEMA MESECA

4 **Druga najstarejša obhodnica**
Zdenka Mihelič

INTERVJU

10 **Pogovor z Jožetom Prahom**
Zdenka Mihelič

VZHODNE ALPE

14 **Čez najvišjo steno Vzhodnih Alp**
Andrej Gosar

INTERVJU

20 **Pogovor z Mihom Žumrom**
Zvonka Zupanič Slavec

BILO JE NEKOČ

26 **Topovski grom z vrha Triglava**
Janez Kavar

LITERATURA

30 **Vandranje**
Samo Rugelj

MLADI

34 **Pot, ki jo riše mladost**
Sara Klopčič, Hana Škrbinšek, Katja Štucin, Tanja Žgajnar

Z NAMI NA POT

37 **Zasavska planinska pot**
Marjan Pergar

VSEBINE VSEH PLANINSKIH VESTNIKOV OD LETA 1895 DALJE NA WWW.PVKAZALO.SI





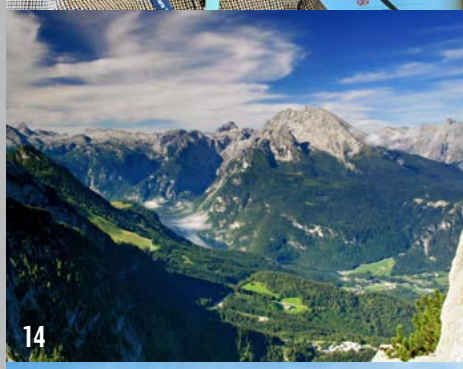







PLANINČKOV KOTIČEK

41 **O metuljčku Mavru, ki je našel svoj mir**

Kristina Menih

INTERVJU

44 **Pogovor z Barbaro Robič**

Zvezdana Bercko

VAROVANJE NARAVE

48 **Najvišje priznanje KUGN Planinskemu vestniku**

Zdenka Mihelič

NARAVA

51 **Odgovorno v naravo**

Zdenka Mihelič

SPLETNA APLIKACIJA

52 **Na maPZS zdaj tudi turni smuki**

Vid Pogačnik, Andrej Stritar

OPREMA

56 **Pa kako naj človek očisti ta meh ...**

Simona Nahtigal

KOLUMNA

61 **Skratka ...**

Klemen Belhar



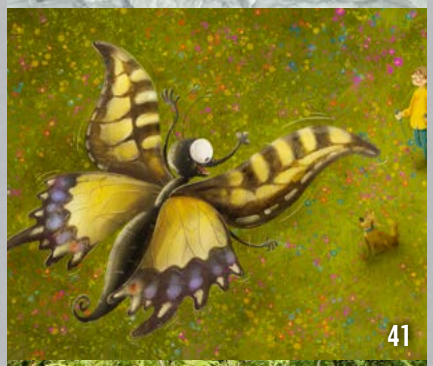







DOŽIVETJE

64 **Gibraltar**

Damir Šantek

TEKMOVALNO LEDNO PLEZANJE

66 **Nobenih presenečenj**

Marta Krejan Čokl

VREME

68 **Nam bo danes vroče ali nas bo zeblo**

Veronika Hladnik Zakotnik

TURNO SMUČANJE

70 **Priložnost za učenje v realnem gorskem okolju**

Mire Steinbuch

72 LITERATURA

73 PLANINSKA ORGANIZACIJA

76 V SPOMIN

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana,
Ob železnici 30a

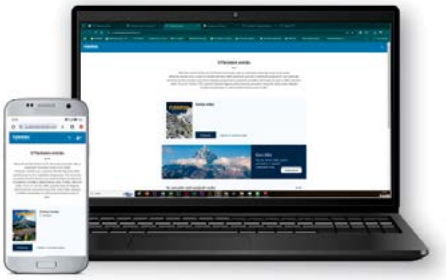

e-revija.planinskivestnik.com

GET IT ON Google Play

Download on the App Store



Zdenka Mihelič



Druga najstarejša obhodnica

70 let Zasavske planinske poti

Razgled z Lisce v čarobnosti meglic in prelivajočih se barv
Arhiv MDO PD Zasavja

Zasavska planinska pot letos praznuje 70 let. Druga najstarejša vezna obhodnica v Sloveniji in prava dama, ki še vedno cveti, še več – zanjo imajo zasavski planinci vedno nove ideje, kako bi se še lahko razvijala in privabljala planince iz Slovenije in tujine ter jim pričarala raznolikost hribov, lepot, doživetij in gostoljubnosti.

Prva planinska pot pri nas in sploh prva v Evropi je bila Slovenska planinska pot (SPP) od Maribora do Ankarana oziroma Debelega rtiča. Odprta je bila 1. avgusta 1953 na pobudo profesorja Ivana Šumljaka, ki je želel, da po vojnih vihrah Slovenci znova vzljubimo domačo pokrajino s planinami in gorami, dolinami in kočami – torej domovino v celoti in se povežemo med seboj. Njegova ideja je bila, da bi poti prek Pohorja, ki jo je markiral, krožno podaljšali po celi domovini. Ob snovanju ideje so spoznali, da so žal določena območja zaprta za prehod, in tako so pot zaključili ob morju, kar je bil še vedno izjemen podvig.

Vendar pa je bil s tem velik del hribov iz te prve slovenske transverzale izvzet. Ker je bila prva v Sloveniji, je označena s številko 1, zapisani ob rdeče-beli Knafelčevi markaciji. SPP, ki poteka predvsem po severu, severozahodu in zahodu naše domovine, se je popolnoma izognila južnemu in jugovzhodnemu delu, tudi Zasavju, Posavju in njihovim številnim vrhovom. Zasavci, ki so prav tako predani hribom, so zato želeli tudi na svojem območju urediti neko pot, ki bi povezala kraje, vrhove, planine, njihova planinska društva, tam živeče planince. Z njo so seveda želeli v svoje lepe konce privabiti tudi planince od drugod.

Zasavski planinci so se sestali 8. aprila 1956 na Lisci, kjer so razpravljali o ideji za zasavsko transverzalo, in o povezovanju planinskih društev tistega območja, kar je bil zametek pozneje ustanovljenih meddruštvenih odborov planinskih društev. Na začetku je tej ideji nasprotovala Planinska zveza Slovenije (PZS), saj so mislili, da bo Zasavska planinska pot (ZPP) konkurenca SPP in da se morda želijo celo odcepiti od Planinske zveze Slovenije. A Zasavci še zdaleč niso imeli takega namena. Njihov namen je bil jasen: "Slovenskim in drugim planincem je treba odpreti tudi ta del planinskega oziroma gorskega sveta naše domovine z vso njegovo pestrostjo ter bogastvom naravne in



kulturne dediščine. Spotoma bodo planinci spoznali številne kraje, vasi, naselja, planinske vrhove različnih višin, planinske postojanke, ljudi domačine, se seznanili z bogato favno in floro, gozdovi, vinogradi, njivami in še s čim. Popotnik od blizu in daleč se na tej poti seznani s številnimi gradovi, obstoječimi in porušenimi, mnogimi domačijami, pa tudi zgodovino tega dela slovenske zemlje."[1]

Ustanovni dan in razvoj

Naslednja seja koordinacijskega odbora z osrednjo točko o zasavski transverzali je bila 13. maja 1956 v Planinski koči na Kalu, kar se šteje za ustanovni datum. Seje sta se udeležila tudi predstavnika PZS. Ker sta še vedno imela nekaj pomislekov, so jima predstavili namen poti, tako da sta ob tako dobri utemeljitvi popustila. Komisija je na tej seji že predstavila potek poti, začetek in konec, vmesne kontrolne točke ter kako bodo planinska društva to pot označila. Strinjali so se, da se bo pot imenovala Zasavska planinska pot (ne transverzala, kot se je takrat tudi SPP še imenovala). Ob ustanovitvi je bila začetna točka v Kumrovcu (234 m) pri rojstni hiši Josipa Broza Tita, kar je bila bolj politična kot planinska odločitev, nadaljevala pa se je prek Svetih gor, Bohorja, Lisce (947 m), Lovrenca, Kopitnika, Gor, Kala, Mrzlice, Svete planine – Partizanskega vrha, Čemšeniške planine, Zasavske Svete gore in Janč do Kuma, ki je obenem tudi najvišja točka poti.

Najprej so razmišljali, da bi kot drugi vezni póti pri nas Knafelčevi markaciji enostavno dodali števil-

[1] Lenarčič, T., 1996. 40 let Zasavske planinske poti. *Planinski vestnik*, 9/1996 (398–400).



Kum s cerkvijo sv. Neže in planinskim domom na Kumu
Foto Bojan Dremelj



Kontrolna knjižica ZPP s skico poti od Bizeljskega do Kuma s prostori za žige. Ko so odtisnjeni vsi žigi pohodnik prejme spominsko značko. Foto Zdenka Mihelič

ko 2 – saj je bila SPP kot prvoustanovljena vezna obhodnica označena z 1. Ta predlog ni bil sprejet, so pa Zasavci takrat sklenili Knafelčevi markaciji dodati veliko črko Z, kar še dandanes vidimo na kakšnem drevesu. Danes je ZPP označena kot vse planinske poti v Sloveniji samo s Knafelčevo markacijo, ob letošnji obletnici pa so pripravili nov znak in nove žige.

V naslednjih letih se je pot nekoliko spreminjala, kakšna točka se je dodala, začetno kontrolno točko v Kumrovcu so15. februarja 1993 ukinili, novi začetek ZPP pa so postavili na Bizeljsko v gostilno Šekoranja.

ZPP in povezovanje zasavskih planincev sta postala vzor ostalim društvom, ki so prav tako začeli ustanavljati svoje obhodnice in se povezovati med seboj. Danes je v Sloveniji po podatkih spletne strani PZS (https://obhodnice.pzs.si) 83 aktivnih obhodnic, še več jih je bilo ustanovljenih, a nekatere so tekom let zamrle. Društva v Sloveniji pa so vključena v dvanajst meddruštvenih odborov planinskih društev.

Zasavska planinska pot danes

ZPP se začne na Bizeljskem (177 m), od koder se povzpne na Bohor (915 m), nadaljuje se na Lisco nad Sevnico (947 m), od Tončkovega doma na Lisci gre na Veliko Kozje (993 m), od tam se spusti v stilu kitzbühelskih belih strmin – kot se radi pošalijo domačini – v Zidani Most (204 m). Iz Zidanega Mostu se dvigne na Kopitnik in Gore (813 m), spusti v Turje (441 m), gre prek Zgornje Rečice na Šmohor (776 m), pa na Kal (945 m), Mrzlico (1122 m) in na Čemšeniško planino (1204 m). S Čemšeniške planine pot pelje v Izlake, na Zasavsko Sveto goro (852 m), Geoss, Slivno, Zgornjo Slivno (852 m) in na Miklavža (741 m), od koder se strmo spusti v Jevnico, nato pa se znova povzpne na Janče (792 m). Iz Janč vodi pot še proti Litiji (238 m), pa skozi Podkum na Kum (1220 m), na ta "Zasavski Triglav", markantni vrh, ki ga vidimo s številnih vršacev in hribov, tudi s Šmarne gore.

ZPP v številkah in etapah

Pot v dvanajstih etapah, kjer za vsako potrebujemo 4 do 8 ur hoda, je dolga 200 kilometrov, na njej moramo premagati 9613 metrov vzponov in 8573 metrov spustov. Pot, ki ni krožna, lahko prehodite v uživaških dvanajstih dneh ali spojite etape v sedem dni. Na trasi je 12 planinskih koč, nekaj gostiln in turističnih kmetij. V posebno kontrolno knjižico poti, ki ima 19 kontrolnih točk, odtisnete žig in za prehojeno pot prejmete značko. Za deseti obhod vam na svečani podelitvi podelijo spominsko plaketo.

Etape ZPP so naslednje: etapa 1 gre od Bizeljskega do gradu Podsreda (11,33 km, 3 h 45 min, 555 m vponov, 247 m spustov), etapa 2 od gradu Podsreda



do koče na Bohorju (16,77 km, 5 h 35 min, 790 m vzponov, 373 m spustov), tretja etapa se od tam nadaljuje na Tončkov dom na Lisci (18,7 km, 7 h 15 min, 1035 m vzponov, 1005 m spustov), četrta se zaključi na koči na Kopitniku (18,53 km, 8 h, 1238 m vzponov, 1307 m spustov). Peta etapa pelje s Kopitnika do doma na Šmohorju (17,3 km, 6 h 10 min, 768 m vzponov, 846 m spustov), šesta vodi naprej do planinskega doma na Mrzlici (10 km, 3 h 40 min, 601 m vzponov, 293 m spustov), sedma pa do doma dr. Franca Goloba na Čemšeniški planini (20,23 km, 7 h 20 min, 952 m vzponov, 923 m spustov). Osma nas popelje s Čemšeniške planine do Vač (18,2 km, 6 h 50 min, 711 m vzponov, 1310 m spustov), deveta pa z Vač k planinskemu domu na Jančah (19,23 km, 7 h 5 min, 1085 m vzponov, 819 m spustov). Tu so še zadnje tri etape – deseta nas v slabih sedmih urah pripelje na Tisje (20,69 km, 6 h 40 min, 615 m vzponov, 806 m spustov), enajsta v dobrih štirih urah na Polšnik (12,57 km, 4 h 5 min, 455 m vzponov, 390 m spustov), v zaključni, dvanajsti etapi pa gremo s Polšnika do planinskega doma na Kumu (13,71 km, 4 h 50 min, 801 m vzponov, 254 m spustov).

Čar poti in gostoljubje

Skozi prostor Posavskega hribovja poteka 22 registriranih veznih in krožnih poti, tudi tematskih; edina, ki zaobjame celotno območje Posavja in Zasavja, je Zasavska planinska pot. Pot pelje po skritih stezicah redko poseljenih krajev, pa tudi skozi turistične vasice, mimo kmečkih turizmov in gradov. Prečka reko Savo in Savinjo ter mnogo potokov in izvirov s pitno vodo. Poseben čar poti je hoja po gozdu, poslušanje tišine in opazovanje narave, ki ob jasnem vremenu omogoča pogled na Alpe, Gorjance, Snežnik, Sljeme, Pohorje, Donačko goro ... Zasavski planinci pravijo, da je to popotovanje skozi hribovito naravo, zgodovino in kulinariko tega območja. Prav gotovo pa tudi skozi celoletno pestro floro in favno.



Koča na Kopitniku
Foto Martin Uranič



ZPP nas prek dolin in vrhov pelje tudi mimo dvorcev.
Foto Bojan Dremelj



Razgled s Svinjskega rta severno od Radeč
Foto Andrej Pavlin

Na poti se srečujemo z bogato zgodovino železnice, rudarstva, gozdarstva in kulturne krajine, čemur se še posebej približačmo v Kozjanskem parku, Krajinskem parku Kum in Krajinskem parku Mrzlica. Ob poti so posejane cerkve, gradovi in megaliti, ki nosijo svoje zgodbe in obiskovalcu pričarajo stik z lokalno zgodovino.

Zasavska planinska pot obiskovalcu ponuja tudi kulinarične užitke – tu prevladujejo preproste, kalorične jedi, kot so *funštерc*, krompirjevi polpeti, *faširke* ali jetrna klobasa. V Posavju, kjer ne manjka vina, pot poteka tudi skozi pravi gurmanski raj, kjer gostilne že več generacij razvijajo tradicionalne jedi pod geslom "Okusi Posavja".

Dostopnost in zanimivosti

Ker pot prečka železnico v Zidanem Mostu, Jevnici in Litiji, planincem in obiskovalcem omogoča enostaven dostop iz Ljubljane, Maribora ali Zagreba. Začetek poti v Bizeljskem je oddaljen 50 kilometrov od Zagreba, 125 kilometrov od Ljubljane in 80 kilometrov od Maribora, medtem ko je konec poti na Kumu 120 kilometrov od Zagreba, 70 kilometrov od Ljubljane in 100 kilometrov od Maribora.

Poleg hoje je pot primerna tudi za turno kolesarjenje in jahanje konjev, še posebej v okolici Bohorja in Kuma. Ob poti se lahko ustavimo tudi v številnih muzejih (rudarski muzeji v Hrastniku, Trbovljah in Zagorju, muzej Lesarius na Velikih Preskah), ob spustu po Savi pa v Radečah lahko doživimo splavarjenje ali pa se gremo sprostit v termalne bazene Rimske Toplice, Dobova in Čatež.

Zasavska planinska pot

Na Kumu, kjer sonce prvič zaiskri,
in veter z gora v doline drsi,
tam pot se zbudi – tiha, svobodna,
ki v srcu planinca postane domača.

Ob Savi se vije, med polji in vasmi,
v njenem toku življenje žari,
povezuje hribe, vasi in ljudi,
od Zasavja do Posavje, krajev, kjer srce živi.

Na Bizeljskem pot se v spomin prelije,
kjer Sava med griči v nebo se zlije,
in vse, kar si hodil – kar si doživel,
v tebi za vedno bo živelo in pel'!

Zasavci s smelimi cilji

Planinci zasavskih planinskih društev želijo osnovno vizijo ZPP, to je skupno pot tukajšnjih planincev in društev, še nadgraditi, da bo zares postala srčika delovanja vseh planinskih in ostalih društev v Meddruštvenem odboru planinskih društev Zasavje. V prvi fazi želijo uveljaviti moto, da bodo zanjo skrbela vsa društva ne glede na skrbniško pogodbo. Želijo doseči, da bodo vsa društva neformalni skrbnik poti od začetka na Bizeljskem do konca na Kumu. Skrbniki poti obnavljajo markacije, čistijo traso poti, urejajo erozijske zaščite, obnavljajo smerne in druge table ter žige. V drugi fazi želijo načrtno oblikovati in ponuditi planinske in turistične produkte, ki jih

nudita sama pot in njena okolica oz. okolje vse od Bizeljskega do Kuma.

Pripravljajo tudi fotonatečaj o ZPP in dan Zasavske planinske poti, v okviru katerega se vsako leto podajo na vodeni pohod po ZPP, organizirajo pa tudi dva pohoda letno po celotni ZPP. Pot želijo še bolje predstaviti na spletnih straneh, da bodo informacije še dostopnejše, pot pa bolj prepoznavna. Za celovito oglaševanje ZPP so oblikovali znak kot blagovno znamko, ki pot predstavlja tudi vizualno in je njen prepoznavni in zaščitni znak, uporaben na vseh promocijskih materialih, kartončkih, zemljevidih itd. v spletni in/ ali tiskani obliki. Še natančneje želijo pregledati in digitalizirati pot, narediti kratek promocijski film o ZPP ter unčikovito promovirati ZPP na družbenih in medijskih mrežah. Ob letošnji priložnosti bodo izdali prenovljeni kontrolni kartonček, v jeseni pa izzide še planinski vodnik o Posavskem hribovju.

Planinci še posebej v zadnjem času pogosteje obiskujejo Zasavsko planinsko pot in ostale sredogorske poti, saj se radi umaknejo vrvežu okoli Triglava in drugim najbolj obljudenim potem in vrhovom pri nas. Nedvomno je prav v takih poteh s turističnimi, kulinaričnimi in naravnimi znamenitostmi prihodnost. Še posebej pa zato, ker nas domači planinci in koče tako srčno sprejmejo.



Zasavska Sveta gora je ena izmed kontrolnih točk ZPP. Foto Tatjana Tajči



Na Zasavski planinski poti nas navdušujejo tako sončni vzhodi kot zahodi. Foto Franc Lamovšek

Pot tisočerih razgledov

Pogovor z Jožetom Prahom

Zdenka Mihelič



Zavarovani vrh Kopitnika je pravi "šarmer" za vse ljubitelje širnih razgledov. Foto Gašper Požin

Kdo bi vedel več povedati o poti kot Jože Prah, predsednik Meddruštvenega odbora planinskih društev Zasavja in gonilna sila zasavskih planincev, ki srčno živi za planinstvo na tistem območju, ki je predan goram, gozdovom in planinskim potem – tako domačim kot evropskim, in ki vé največ povedati o Zasavski planinski poti, tako o zgodovini, obstoječih izzivih, lepotah kakor tudi idejah za razvoj poti v prihodnje.

Danes govoriva o 70-letnici Zasavske planinske poti (ZPP), ki je druga najstarejša planinska transverzala oziroma obhodnica v Sloveniji. Kdaj je nastala in komu se je porodila ideja zanjo?

Pred dobrimi 70 leti so se planinci na meddruštvenemu odboru planinskih društev od Litije pa vse do Brežic začeli pogovarjati, da bi imeli nekaj podobnega, kot je bila prva slovenska planinska obhodnica iz leta 1953. Takrat je prišlo do te ideje. Porodila se je na Kalu in takoj zaživela. Moram reči, da je strnila vsa društva od Litije do Brežic in na teh dvestotih kilometrih poti, ki potekajo vse od Bizeljskega ob Savi pa do Kuma, povezala tudi pohodnike in naš meddruštveni odbor planinskih društev Zasavja v neko trdno obliko vključenosti, srčne predanosti. Tako lahko rečem, da je ravno ta zasavska planinska pot tista, ki nas spaja v planinstvu in v ljubezni – do narave in ljudi.



Jože Prah, predsednik MDO PD Zasavja in gonilna sila Zasavske planinske poti Foto Zdenka Mihelič

In kljub odlični ideji Planinska zveza Slovenije (PZS) tega ni tako videla. Bilo je kar nekaj nasprotovanj. Kaj se je dogajalo? In seveda, kako so prepričali Planinsko zvezo, da je ta pot vredna odprtja in da bo koristna za vse planince?

Res je bilo tako. Na začetku so razmišljali, da se želijo zasavski planinci odcepiti od PZS, da ne želimo biti več del nje in da želimo celo ustanoviti svojo zvezo ali kaj podobnega. Vendar daleč od tega. Ti srčni planinci, ki jih imamo v Zasavju in Posavju, so znali prepričati ostale planinske prijatelje v Sloveniji, da je pot vredna nastanka in odprtja. Še bolj pomembno pa je to, da je pot postala primer dobre prakse, saj smo nato v Sloveniji ustanovili meddruštvene odbore planinskih društev, začeli ustanavljati različne obhodnice – ja, včasih smo jim rekli transverzale – in na ta način smo prepoznali, da je to tisto, kar lahko druži planince po regijah. Tako je PZS začela celo zelo pozdravljati take ideje in se je navdušila nad tem primerom dobre prakse.

Pot je razdeljena na 12 etap, ima 19 kontrolnih točk in združuje Zasavje in Posavje. Vsaka od etap je zahteva od 4 do 8 ur hoje, skupno pa je dolga 200 kilometrov z 9613 metri vzponov in 8573 metri spustov. Katere planinske koče so na poti?

Koče, ki stojijo ob ZPP in dajo neko piko na i, pa so koča na Bohorju, Tončkov dom na Lisci, Jurkova koča, koča na Kopitniku, planinski dom v Gorah, dom na Šmohorju, planinski dom na Kalu, dom na Mrzlici pa vse proti Jančam in končamo na Kumu, ki je najvišja točka ZPP, kjer stoji planinski dom na Kumu.

Kdaj je najprimernejši čas za hojo po Zasavski planinski poti?

Za obisk sta morda najprimernejša pomlad, ko narava cveti, in jesen, ko so razgledi najčistejši. A ker teče po v sredogorju, lahko rečem, da je pot primerna za hojo kadarkoli, vedno je čudovita in posebna, v vsakem letnem času planinec pridobi drugačno izkušnjo na tej kratki razdalji – na poti od Bizeljskega pa do Litije in Kuma doživimo tisto enkratnost slovenskega prostora.

Če jo želimo prehoditi v enem zamahu, to pomeni 12 etap 12 dneh? Spanje pa je mogoče v kočah in kakšnih turističnih ponudnikih/kmetijah?

Pot je zasnovana v 12 etapah, kar omogoča 12-dnevni popolni odklop v enem zamahu, pri čemer je spanje v prvi vrsti urejeno v kočah, za večje udobje pa so na voljo tudi turistične kmetije in lokalni penzioni v dolinah, kar poti doda večjo turistično vrednost. V okviru praznovanja pa bomo pot prehodili samo v šestih dneh z začetkom 13. aprila na Bizeljskem.

Kako pa je ta pot označena, s kakšno oznako?

V Sloveniji imamo v naravnem prostoru vse planinske poti, več kot 10.000 kilometrov jih je, označene s Knafelčevo markacijo. Po novem jih ne želimo imeti označene s številkami, ampak imamo vse poti označene z rdeče-belo Knafelčevo markacijo. Evropske pešpoti so označene z rdeče-rumeno markacijo, potem pa so tu še tematske poti in turnokolesarske poti. Ampak ZPP je označena tako kot vse planinske poti v naši državi s Knafelčevo markacijo. Ima pa ZPP svoj logotip, ki dela to pot prepoznavnejšo.

Kakšno vlogo ima pri Zasavski planinski poti MDO PD Zasavja in kakšno planinska društva, ki so skrbniki določenih delov ZPP?

Vloga MDO PD Zasavja je v prvi vrsti koordinacijska in povezovalna; skrbimo za enotno podobo in skupno promocijo poti. Planinska društva, ki so skrbniki posameznih delov, pa so pravi srčni utrip ZPP. Brez neprecenljivega prostovoljnega dela markacistov, ki vzdržujejo poti, in oskrbnikov koč, ki ohranjajo koče žive, poti ne bi bilo. Oni so tisti, ki pohodniku prvi ponudijo nasvet, topel čaj in gostoljubje, ki ga v bolj komercialnih koncih Slovenije pogosto zmanjka.

Vzdrževanje poti je vedno zahtevno, a na vašem območju, še posebej za ZPP, je to zgodba o lepem sodelovanju. Katera društva skrbijo za posamezne odseke poti in kako poteka vzdrževanje tekom leta?

Pri nas k takemu vzdrževanju in skrbništvu poti pristopamo načrtno. Tako kot Planinska zveza Slovenije kot tudi MDO PD Zasavja. Vseh 14 planinskih društev, ki jih imamo tu, ima svoj odsek poti za vzdrževanje in zelo dobro se mi zdi, da so markacisti prepoznali, da ni pomembno, ali sem v Litiji ali v Brežicah – ZPP je naša in jo tudi s skupnimi akcijami vzdržujemo. Pomembno nam je, da za ZPP odlično skrbimo. Markacisti našega MDO PD se srečamo enkrat letno in naredimo skupno akcijo na nekem odseku poti, seveda pa tekom leta vsako društvo s svojimi markacisti skrbi za svoj del poti. In kot vidim, da zelo dobro.

Kaj se vam zdi, Jože, je največja vrednost in vrednota ZPP, ki letos praznuje že 70 let svojega obstoja?

Za ZPP je ključno, da jo prepleta ponos na lokalno dediščino s sodobnim pogledom na trajnostni turizem. Največjo vrednost ZPP vidim v njeni izjemni raznolikosti in avtentičnosti. ZPP ni zgolj športni izziv, temveč predstavlja hrbtenico Posavskega hribovja in živo vez med neokrnjeno naravo na vrhovih, kot sta Kum in Mrzlica, ter bogato industrijsko dediščino v dolinah. V slovenskem prostoru izstopa kot pot, ki namesto gneče ponuja mir in pristen stik z lokalnim okoljem, ki so ga izoblikovali rudarstvo, vinogradni-



Ti razgledi nas vedno znova navdušijo, še posebej žareče barve sončnega vzhoda izza cerkve sv. Neže na Kumu. *Foto Franc Lamovšek*

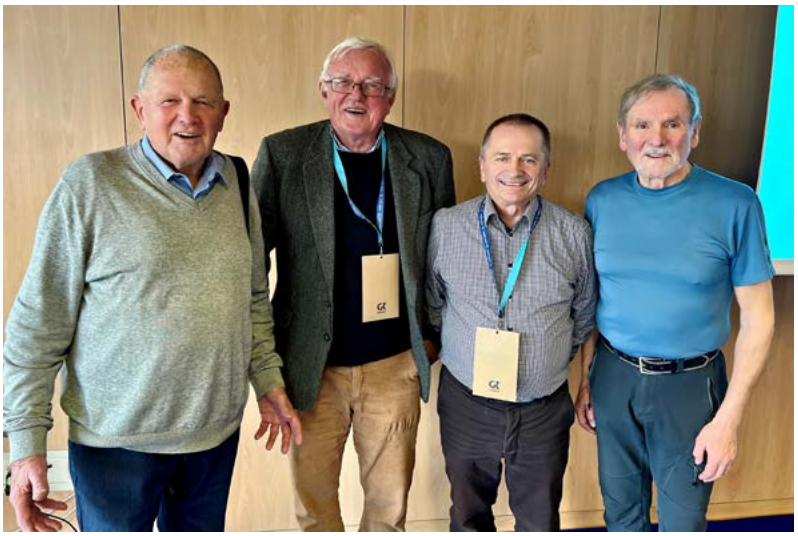

Jože Prah (drugi z desne) v krogu podpornikov in pohodnikov po Zasavski planinski poti: z leve Danilo Škerbinek, nekdanji predsednik GRS Slovenije in nekdanji podpredsednik PZS, Drago Bulc, dolgoletni turistični novinar, velik poznavalec turizma in predsednik Mestne turistične zveze Ljubljana, in Ladislav Jirásko, urednik češke gorniške revije lidé&HORY in organizator mednarodnega festivala alpinizma v Pragi Foto Zdenka Mihelič

štvo, gozdarstvo, kmetijstvo in delavski ponos. Povezuje ljudi in kraje, ki so manj oblegani kot Alpe, ter pohodniku omogoča, da doživi pravo, nespremenjeno dušo Zasavja, Posavja. Vsaka od etap pa je posebna v pohodniškem in naravovarstvenem smislu ter kot turistični produkt. Na primer, na Bizeljskem je posebnost vinarstvo, okoli Trbovelj rudarstvo, če pa gremo naprej, ta pot vključuje tudi različne tematske poti. Na poti v bohorskih gozdovih najdete tudi našega slovenskega Robin Hooda, ki je resničen v nasprotju z znano zgodbo o Robinu Hoodu, ki pa ni resničen. Pot gre tudi mimo več gradov in term, kot so Rimske Toplice, Laško ... Vsaka o teh dvanajstih etap ima neko svojo posebnost, ki je drugačna od ostalih. Zato imamo usposobljene vodnike, ki ne samo da vodijo po poti, ampak izvajajo tudi na primer gozdno terapijo ipd. Torej imamo pot, ki ne združuje samo planince, ampak tudi turiste in ostale obiskovalce naravnega prostora v sredogorju.

Zasavska planinska pot, druga najstarejša planinska vezna pot v Sloveniji, ki od Bizeljskega do Kuma v dvestotih kilometrih zaobjame naravne in kulturne znamenitosti ter popelje skozi kulinarično bogate kraje, letos praznuje častitljivih 70 let. Arhiv MDO PD Zasavja

Koliko ljudi je že prehodilo ZPP in koliko planincev jo prehodi na leto v zadnjem obdobju, saj vemo, da so planinske poti čedalje bolj obiskane?
Točno, res je tako. Obiskane so ne samo od planincev, ampak tudi tudi od ostalih obiskovalcev, kar nas navdihuje in navdušuje. Planinstvo v navezavi s turizmom prehaja v tisti pravi obisk narave, v spoznavanje narave, soljudi. Na leto obišče našo ZPP okrog 100 planincev, pohodnikov, popotnikov, tako da vse skupaj šteje že krepko čez 15.000 ljudi, ki so obiskali ZPP v zadnjih sedemdesetih letih in jo prehodili od Bizeljskega do Litije, do Kuma.

Ali opažate trend porasta planincev po ZPP?
Opažamo porast, predvsem po koroni, ko so ljudje začeli iskati mirne kotičke, stran od Triglava. ZPP postaja priljubljena alternativa Slovenski planinski poti.

V slovenske gore prihaja čedalje več planincev iz tujine. Ali je ta pot primerna tudi zanje? Če ja, na kakšen način jih želite privabiti?
Ja, ZPP je idealna tudi za tuje planince, ki iščejo skrite dragulje (*hidden gems*). Privabiti jih želimo s promocijo na mednarodnih platformah, kot sta *Outdooractive* in *Komoot*, ter v sodelovanju s Slovensko turistično organizacijo, pri čemer stavimo na urejene poti in vnaprej pripravljene itinerarje oz. potovalne načrte. Ključ je v celovitosti: tujec želi paket, kjer so poti dobro označene, prenočišča pa vnaprej rezervirana v sodelovanju s turističnimi agencijami in društvi. Ponovno bomo načrtno pristopili k obiskovalcem Zagrebške županije.

Kako boste praznovali 70-letnico Zasavske planinske poti?
ZPP smo v začetku februarja predstavili na sejmu Alpe Adria na Gospodarskem razstavišču v Ljublja-





Narava nas tudi na tej poti lahko kdaj preseneti tudi z mavrico, ki je znamenje prijateljstva in povezovanja – tako kot ZPP druži ljudi, naravo in nova doživetja.
Foto Bojan Dremelj

ni, organizirali smo že dva vodena pohoda po ZPP (14. 2., 21. 3.), tretji pa bo 16. 5. na odseku Podkum–Borovak–Kum. Organiziramo tudi vodeni pohod po ZPP v enem zamahu, in sicer med 13. in 18. aprilom. Osrednji dogodek bo 16. maja na Kumu. To bo dan Zasavske planinske poti in dan planincev MDO PD Zasavja ter srečanje prijateljev Kuma s pohodom z vseh strani na Kum. Na Kumu bomo odprli razstavi *Zasavska planinska pot ima tri obraze* in *Kum in mi, planinci*. Predstavili bomo poti od Bizeljskega do Kuma, odprli obnovljeni dom in seveda poskrbeli za nepozabno druženje. Na predvečer praznovanja 15. maja pripravljamo koncert na temo ZPP; to bo avtorski koncert Lada Jakšeta v cerkvi na Kumu, sledil bo večer ob ognju. Za praznovanje tega lepega jubileja smo pripravili prenovo in posodobitev ZPP z izdajo planinskega vodnika o Posavskem hribovju, novega kartončka za žige, obnovili bomo žige, postavili table na etapah poti in na železniških postajah.

Kako bi predstavili ZPP nekomu, ki še nikoli ni slišal zanjo, tako da bi se enkrat podal v te konce in prehodil ZPP?

Nekomu, ki zanjo še ni slišal, bi jo opisal kot pot, kjer se srečata delavski ponos in neokrnjena narava – pot, ki te fizično resda utrudi, a te obenem napolni z zgodbami. Najlepši so sončni vzhodi na Kumu ali trenutki, ko jeseni stopiš iz megle nad dolino v jasno sonce.

Kako vidite ZPP v prihodnje, kakšne je vizija poti?

Pri nas ZPP vidimo kot butično doživetje. Ne želimo masovnega turizma, temveč pohodnike, ki cenijo mir, pristno domačo hrano v kočah in zgodbe rudarstva ter kmetijstva, gozdarstva in vinarstva. Osebno pa ZPP v prihodnje vidim kot vrhunski produkt trajnostnega in butičnega turizma, ki temelji na t.i. *slow travel* konceptu. Naš razvoj ne sme iti v smeri masovnosti, temveč v dvig kakovosti doživetij. Načrtujemo tesnejše sodelovanje z lokalnimi turističnimi organizacijami (LTO), občinami in ponudniki lokalnih dobrot, da bi pohodniku ponudili celostne pakete: od žiga v planinski koči do spanja na ekološki kmetiji ali obiska rudnika v dolini.

Kako pa vi doživljate ZPP in katera etapa je za vas najlepša?

Moram reči, da živim pod Lisco in vsako jutro, ko se zbudim, zagledam Lisco in Zasavsko planinsko pot. Naj povem, da zame ni ene najlepše ali manj lepše etape, ampak je zame celotna trasa te dvesto kilometrov dolge poti edinstvena, ker me vsaka nagovarja s svojim potencialom, ki ga tukaj imamo. Zato sem vesel, da sem začel hoditi po tej poti kot mladinec v letu 1974 in da zdaj v tem času lahko opazujem, gledam, hodim in sem vesel, da na njej vedno spoznavam neke novosti, drugačnosti. Zame je ZPP pot tisočerih razgledov, kjer se ob jasnem vremenu odpre pogled od Triglava do Zagreba.

Za konec pogovora vas prosim, Jože, še za zaključno misel. Kaj bi vsem našim bralcem, planincem, gornikom, pohodnikom in popotnikom povedali za konec?

Najprej bi vse povabil na osrednjo prireditev ob praznovanju 70-letnice ZPP, ki bo 15. in 16. maja na Kumu. Sicer pa bi rad rekel, da je ZPP tista, ki zbližuje ljudi in naravo v enosti, ljubezni do soljudi in narave, zato je vredno, da jo prehodimo tudi mi.

Andrej Gosar

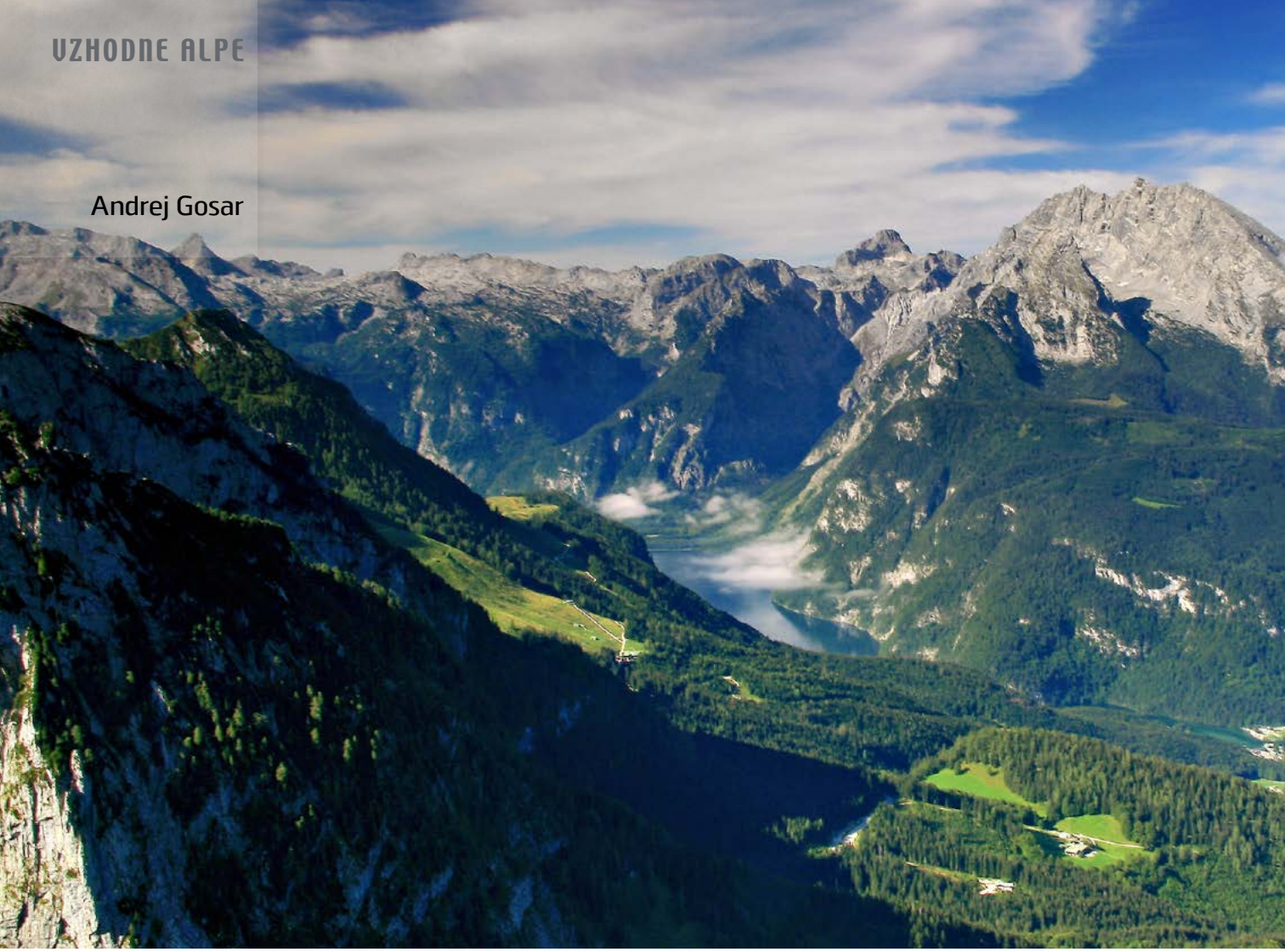

Watzmann nad jezerom Königssee
Foto Aleš Omerza

Čez najvišjo steno Vzhodnih Alp

Vzhodna stena Watzmanna

Pri nemškem *Alpinu* imajo radi udarne naslove. Ko gre za znameniti Watzmann, ki ima za Nemce mitske lastnosti, in za njegovo vzhodno steno, se to še stopnjuje in zadnja članka imata naslova Legendarno in Stena vseh sten. V podnaslovih pa piše: paradna tura, sanjska tura, obvezna v seznamu vsakega alpinista, eden vrhuncev v alpinistovem življenju ... Kako nas ne bi zasrbeli prsti? Kot vsak kralj ima tudi Watzmann svojo kraljico (Mali Watzmann) in pet otrok – pet drznih skalnih ojstric.

Pri branju o nemških Alpah sem vedno najprej pomislil, da tam mora biti gneča, če že niso gore kar okovali z žičnicami. Lani pa sem z gorskim kolesom obkrožil skupini Hochköniga in Watzmanna, kar je krasna tura, in spoznal, da ni nič huje kot v naših gorskih biserih. Žal zaradi meglic s pogledom na vzhodno steno nad Königssee ni bilo nič, kar je še bolj podžgalo mojo radovednost. Če poznamo zgodovino rivalstva med Slovenci in Nemci v Julijskih Alpah, preseneti podatek, da je na najvišjem, srednjem vrhu Watzmanna, 2713 m, leta 1800 prvi stal Valentin Stanič.

Kdaj na turo?

Ker so moja strast brezpotja in lažje plezalne smeri, se pri pripravi na turo bolj kot s težavnostjo plezalnih mest ukvarjam z logistiko in razmerami ter orientacijskimi zankami. Največji izziv je bil kdaj v teh vročih poletjih sploh iti na turo, saj je 1800 metrov visoka vzhodna stena zagotovilo, da te tam "scvre" sonce. Julij in avgust torej odpadeta, junija so problem snežišča, torej september, pa še to druga polovica, če te s snegom ne prehiti kakšna hladna fronta. Pri Berchtesgadenski smeri, ki je večinoma II. težavnostne stopnje, z nekaj raztežaji tretje ter ključnim



mestom III+, sem pričakoval podobne izzive kot pri "naši *grande course*" na Montaž (Poliški Špik) iz Dunje. Slednja zagotovo redkeje dočaka obisk, na Watzmannu pa se tudi bistveno bolj naplezaš.

Vzhodno steno Watzmanna je leta 1881 prvi preplezal Johann Grill, imenovan Kederbacher po t. i. Kederbacherjevi smeri IV. stopnje. Šele leta 1947 sta Josef Aschauer in Hellmuth Schuster našla lažje prehode in Brechtesgadenska smer je danes najbolj plezana. Pozimi leta 1953 jo je preplezal tudi Herrmann Buhl, ko se je pripravljal za Nanga Parbat. Za Alpe dokaj skromna višina vrha torej ni ovira za veličastno turo, saj je zaradi nizkega izhodišča višinska razlika dovolj velika.

Moje doživetje Watzmanna je bilo glede gneče bipolarno in bi ga lahko strnil v naslednje besede: iz gneče v samoto in nazaj. Kljub delavniku in pozni sezoni se je krmar električno gnane ladjice čez jezero Königssee, 603 m, pohvalil, da so s sedemnajstimi ladjicami ta dan prepeljali več kot 5000 potnikov. Druga plovila niso dovoljena. Potem pa je vzel v roke trobento, da nam je pričaral znamenite odmeve.

Tako sem se z zadnjo vožnjo pripeljal do idiličnega St. Bartolomeja/St. Bartholomä, kjer je bil *Biergarten*[1] še poln, čez pol ure pa so se vsi odpeljali in je zavladal mir. Ostwandlager je simpatična neoskrbovana lesena koča s 24 ležišči, ki jo po predhodni rezervaciji odkleneš s številčno kodo. Prenočevanje je dovoljeno samo plezalcem, zato v steni gneče ni pričakovati,

[1] Gostinski vrt.

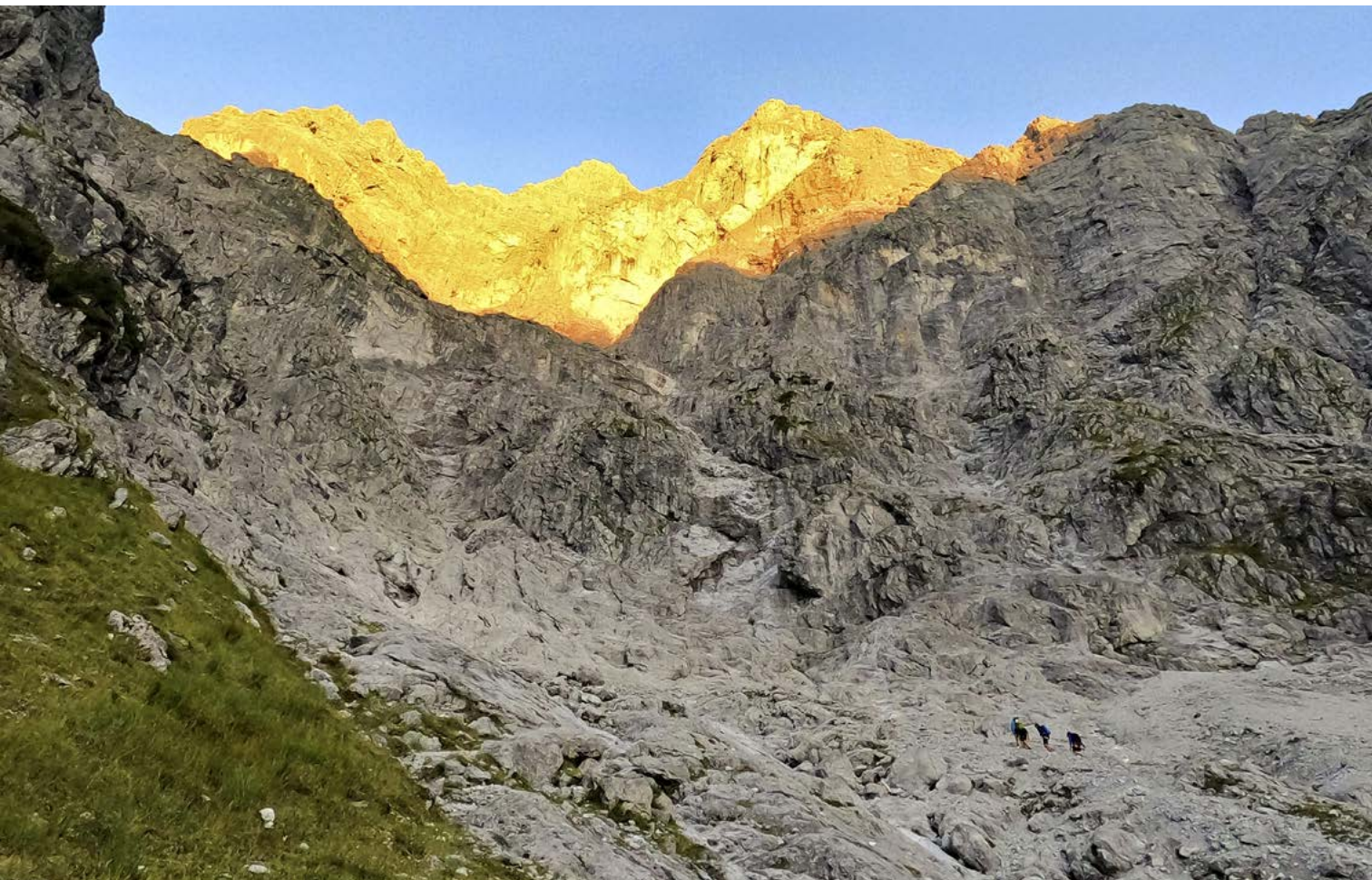

Malo višje je sonce obsijalo steno in napovedovalo vroč dan.
Foto Andrej Gosar



Neoskrbovana koča za prenočevanje Ostwandlager na obrežju jezera Kônigssee
Foto Andrej Gosar

lahko pa si prepozen z rezervacijo. Ko je že kazalo, da bomo prenočili samo trije, se je ob pol osmih pojavilo še šest mladeničev, ki so prišli kar peš okoli jezera.
Priznam, da smo nekateri samohodci, posebej v gorah, kjer smo prvič, včasih malo preračunljivi in po eni strani iščemo mir, po drugi pa se zaradi orientacije in varnosti nič ne pritožujemo, če je še kdo pred ali za nami, le da ni gneče. Na Watzmannu sem doživel obojega ravno prav. Po naključju je zjutraj mladina odšla pol ure prej, avstrijska vodniška naveza pa za mano. Prva ura še v temi je minila med hojo skozi mističen gozd, ovit v meglo, nato pa čez obsežna prodišča do vznožja na 830 metrih, kjer je znamenita Eiskapelle. To je ostanek ogromne plazine, skozi katero je voda izdolbla mogočen obok. Poznam pa ga samo po slikah, saj zaradi teme nisem videl nič. To je najnižje ležeči stalni sneg v Alpah, ki pa presenetljivo ne leži pod kakšno severno steno.

Prijetno plezanje po kompaktnem dolomitu. V ozadju "opazujejo" Watzmannovi otroci.
Foto Andrej Gosar

Spodnji del "stene" je kar dobro uhojen; vodi skozi mešanico nizkega rastja in prečka številne zagruščene grape, z le nekaj krajšimi odseki, kjer poprimeš za skalo. Medtem se je zdanilo in hitro sem bil na meliščih krnice Schuttkar, 1350 m, kjer se začne plezanje (do II+) na prvo in drugo (1630 m) ostrogo. Kljub opozorilom, da v vroči vzhodni steni ni vode, je bilo tu kristalno čisto jezerce. Prijetno sem bil presenečen nad res dobro skalo. Slovenski ljubitelji brezpotij se ne imenujemo zaman šodrovci in se zares najbolj bojimo prav krušljivosti. Ker sem bil pred kratkim na vseh treh Rokavih, mi je ta naša "normalnost" še zelo domača. Grušča je seveda tudi na Watzmannu veliko, ampak kjer plezaš po skali, skoraj vse drži. Spodnji del stene je iz dolomita, zgornji del pa je grajen tudi iz Julijcev dobro znanega dachsteinskega apnenca z značilnimi megalodontidnimi školjkami – srčankami. Njegova plastovitost pomeni številne police in glede na smer smer vpada plasti so večinoma obrnjeni tudi oprimki in stopi. Zakaj je sosedova trava vedno bolj zelena in zakaj je na Watzmannu enak apnenec kot pri nas bistveno manj krušljiv, pa je za plezalca že bolj filozofsko kot geološko vprašanje. Posledica tega dejstva pa je množično romanje v Dolomite.

U mogočni steni

Dohitel sem nemško skupino in pri plezanju po obeh ostrogah smo se še malo prehitevali; če se nisem držal zadaj, sem bil deležen celo nekaj negodovanja. Sledil je prvi težji del, stena ob slapu (Wasserfallwand), ki pa je bil suh. Fantje so se navezali, sam pa sem odplezal naprej v upanju, da rešim vse orientacijske zanke velike stene, ki so med svarili v opisih ture na prvem mestu. Do vrha potem nisem več srečal nikogar. Biti spredaj ima tudi prednost, saj nisi izpostavljen kamnitim izstrelkom predhodnikov.





Watzmannova družina petih otrok in kraljice. V ozadju Höher Göll, spodaj pa Königssee in St. Batholomä
Foto Andrej Gosar

S svarili v opisih lažjih plezalnih tur ali brezpotij imam pogosto težave; seveda so koristna in dobronamerna, če pa jih jemlješ preveč dobesedno, pa lahko sploh ne bi šel nikamor. Raje imam številčne ali primerjalne ocene resnosti in nevarnosti ture, poleg same plezalne ocene posameznih odsekov. Pri Watzmannovi vzhodni steni je seznam svaril precej dolg: zaradi dolžine se pričakujejo "izjemna" kondicija, zelo zahtevna orientacija, izpostavljenost, padajoče kamenje, vročina, snežišča in vremenski preobrati.

Nekaj več o orientaciji, ki me je najbolj skrbela. Za Berchtesgadensko smer najdemo nekaj dobrih skic, ki pa niso v merilu, težji odseki so "narisani" podrobno, lažji pa manj, saj sicer 1800 metrov visoke stene ni mogoče spraviti na A4 format, že tako je narisana v dveh delih. Na spreminjajoče se merilo res ne smeš pozabiti, saj so z nadmorskimi višinami označena le redka značilna mesta. Čeprav se niti v manj strmih stenah nikoli (!) ne pleza s pomočjo satelitske navigacije, sem si naložil sled, ki je bila opremljena s poudarjenim opozorilom, da se nikakor ne sme plezati po njej. Med turo sem jo imel vseeno vključeno in presenetljivo ugotovil, da pomaga bistveno bolj, kot bi si mislil. Predvsem zato, ker smer v spodnjem delu precej vijuga, v zgornjem pa poteka pretežno proti desni. Ni pa nobenega zagotovila, da bi to delovalo tudi v kakšni drugi, bolj zaprti steni, saj je vse odvisno od števila satelitov, ki jih sprejemnik vidi, kar se tekom dneva tudi spreminja. Možicev, ki smo jih pri nas vajeni, v tej smeri skoraj ni, videl sem tudi le dve zbledeli rdeči puščici in nekaj namerno izbrisanih pik. Nekje sem prebral, da tako gorski vodniki ščitijo svoj posel. Tudi klinov je za "vodniško" smer presenetljivo malo, ne več kot 15. Sem se pa vsakega razveselil, saj je potrjeval, da sem na pravi poti.

Čeprav je stena ob slapu mestoma III. stopnje, plezanje zaradi odlične skale ni bilo zahtevno, le orientacija ni nič kaj preprosta, saj so klini le na stojiščih. Nadaljuje se s prijetnim poplezavanjem v območju II. stopnje in z le kratkimi mesti tretje. Izpostavljenost ni velika, saj prevladujejo žlebovi in ne prestrme plošče. Glavna skrb je torej, kdaj iz nekega žleba ven in kje v naslednjega. Tako sem priplezal do mesta pri votlini na višini okoli 2000 metrov, primernega za malico in oddih, tudi označenega na skici. Sledi melišče do Gipfelschluchta, ki seveda ni soteska, pa tudi do vrha je še 700 metrov. Nadaljeval sem kar po tem širokem žlebu in ne po varianti v desno, ki žleb obide. Ponovno je bilo prijetno plezanje II. stopnje do izrazite plošče in dalje desno za rob, ki prinese veselje, saj sem nad sabo zagledal oranžen bivak. To je bil namreč edini daljši odsek, kjer nisem bil prepričan, da plezam prav, saj je stena nepregledna, sledov ali klinov pa nobenih. V bivaku, 2380 m, so bile celo tri spalne vreče; namenjen je seveda samo za uporabo v sili. Po skici je sledil "siv" žleb, kjer sicer nisem zaznal

kakšne spremembe barve, saj apnenčaste stene premorejo zanesljivo več kot petdeset odtenkov sive. Čeprav je bilo šele okoli desete ure, je postajalo že pošteno vroče, sence v vzhodni steni pač ni. Sledilo je 150 metrov izstopnih kaminov lepega plezanja II. stopnje in znašel sem se na sedelcu, 2630 metrov, pod ključnim mestom (III+), ki pa je visoko le 8 m. Poleg orientacije je pri tej smeri za psiho še najtežje, ker pričakuješ, da te ključno mesto čaka tik pod vrhom, in to po preplezanih 1700 metrih. V resnici se je izkazalo, da je težjih le nekaj gibov in da je tam nameščen zanesljiv klin, ki omogoča samovarovanje. Do vrha je bilo le še 50 metrov neizpostavljenega plezanja (II+) in znašel sem se v drugem svetu na Južnem vrhu/Watzmann Südspitze, 2712 m, ki je le meter nižja od glavnega vrha. Za smer sem potreboval dobrih pet ur.

Police niso velike in bivak na višini 2380 metrov so morali malo podpreti. Do bivaka sem očitno vse zagonetke velike stene rešil pravilno.
Foto Andrej Gosar



Prečenje treh vrhov Watzmanna in dolg sestop

Napisal sem "v drugem svetu", saj je Watzmann tudi na delovni dan v septembru precej obiskan. Königssee z belimi ladjicami in St. Bartholomä so bili zelo globoko spodaj, pri razgledu pa najbolj pritegnejo ojstrice petih Watzmannovih otrok in kraljice, na jugovzhodu pa sosednji kralj, Hochkönig, 2941 m. Kralji ob avstrijsko-nemški meji sicer ne segajo niti do 3000 metrov, pa jim vseeno nič ne manjka, da ne bi bili modre krvi. Z južnega vrha bi lahko najhitreje sestopil na jug do koče Wimbachgriesshütte in skozi dolgo dolino do parkirišča Wimbachbrücke, od tam pa z avtobusom do izhodišča. Ker pa je bila ura šele enajst in moči še dovolj, sem se odločil za severno

Informacije

Watzmann, vzhodna stena in prečenje
Nemčija, Bavarska, Berchtesgadenske Alpe
Zahtevnost: Berchtesgadenska smer (III+/II-III), ključno mesto (8 m). Obvladovanje lažjega plezanja brez varovanja je nujno, imeti je treba dober smisel za orientacijo. Kondicijsko je zelo zahtevno. Prečenje vseh treh vrhov Watzmanna vodi po zelo zahtevni zavarovani poti.
Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, 40 m vrvi, (nekaj tehnične opreme, kot so npr. vponke, neskončni trakovi, sistemi, klini, kladivo) in dovolj tekočine, saj v vzhodni steni ni vode; v zgodnji sezoni so lahko še snežišča, zato potrebujemo dereze in cepin.
Višinska razlika: 250 m (dostop)
1850 m (Berchtesgadenska smer)
250 m (prečenje Watzmanna na sever)
2450 m (skupaj)
Izhodišče: Schönau am Königssee, 560 m. Peljemo po avtocesti Ljubljana–predor Karavanke–Beljak–Spittal–Turska predora–Bischofshofen–Grödig, ki jo zapustimo na izvozu Salzburg-Süd in peljemo v smeri Berchtesgaden–Schönau am Königssee.
Iz Ljubljane je 292 km.
Parkiramo na velikem pokritem parkirišču (za 24 ur je parkirnina 9 EUR), s turistično ladjico na električni pogon se peljemo do St. Bartholomä (35 minut, 9,5 EUR), zadnja vožnja je ob 16.45 uri! Dostop po zahodni obali peš ni mogoč, po vzhodni obali in okoli jezera pa je zelo daleč.
Koča: Neoskrbovana koča Ostwandlager, 623 m, blizu jezera pri St. Bartholomä (24 ležišč). Obvezna rezervacija je po Hut Reservation sistemu vsaj 2 dni prej, pozneje ni več mogoče. Po plačilu (15 EUR za člane) dobite na e-pošto številčno kodo za odklepanje vrat.
Časi: Izhodišče–vstop v steno (Eiskapelle) 1 h
Berchtesgadenska smer 5–8 h
Južni vrh–Hocheck 2.30 h
Hoheck–Watzmannhaus–izhodišče 4 h
Skupaj: 13-16 h
Sezona: Od julija do konca septembra ali sredine oktobra; julija in avgusta je v vzhodni steni večinoma prevroče.
Vodnik in literatura: Stefan Stadler: *Klassiker, 50 Klettertouren*. Tmms-Verlag, 2025.
Franz Rasp: *Watzmann-Ostwand: Alle Routen für Bergsteiger und Kletterer*. Bergverlag Rother, 2013.
Alpin Magazin, 4/2021 in 7/2022.
www.bergsteigen.com/touren/klettern/watzmann-ostwand--berchtesgadener-weg/;
www.outdooractive.com/en/route/alpine-climbing/berchtesgaden-alps/klettertour-watzmann-ostwand-bgd-weg-berchtesgadener-alpen/800057374/.
Prečenje Watzmanna: Vladimir Habjan in Irena Mušič Habjan: *Alpe brez meja*. Sidarta, 2017.
Zemljevida: *Berchtesgadener Land*, Kompass WK 794, 1: 25.000; *Berchtesgadener Land*, Freytag & Berndt WKD 5, 1:25.000
Opis: Splošni opis smeri je v članku.



Južni vrh Watzmanna s srednjega, na levi je vzhoda stena
Foto Andrej Gosar

smer in prečenje grebena čez Srednji vrh/Mittelspitze, 2713 m, in Hocheck, 2651 m, kar turi poleg dolžine doda še 250 metrov vzponov.

Klasično prečenje Watzmannovih vrhov je samo po sebi zelo priporočljiva tura, ki se večinoma opravlja od severa proti jugu, saj je potem sestop lažji. Zato je bil ob tej uri nasprotni promet kar moteč. Še bolj pa so motile močno zlizane skale, ki so bile mestoma prav nevarne, še na Triglavu ni podobno. Greben ali police pod njim so dobro zavarovani z jeklenicami, precej pa je tudi prostega plezanja. Če mi je bilo v vrhnjem delu stene že pošteno vroče, pa je tu ravno prav pihljalo in je bilo grebensko potepanje ob lepih razgledih prav prijetno. Pogled na vzhodno steno poševno navzdol pa nas začudi, da je mogoče priti čez njo celo z razmeroma lahkim plezanjem.

Na vrhu Hochecka je leseno zavetišče; zdi se nenavadno, da na takem mestu les sploh preživi udare strel. Končno je bil čas za kratke hlače in pohodne palice, ki so naredile sestop znosnejši, saj je bilo do izhodišča še 2100 metrov spusta. Za prvi del so značilne ravno prav strme plošče, da se da po njih hoditi ali vijugati med njimi. Na celotni vršni zgradbi pa prevladujejo proti severozahodu vpadajoče plasti apnenca, kar botruje tudi špičasti obliki petih Watzmannovih otrok. Pri koči Watzmannhaus, 2307 m, je bil končno čas za kavo in obnovo zaloge vode. Sledil je strm spust na planino Falzalm in zelo dolga prečka severnega pobočja Kederbicha skozi gozd, ki nudi dobrodošlo senco, do planine Kühroint. Časovnic na smernih tablah že od vrha raje nisem več gledal, saj so močno pretirane, tudi če upoštevam običajno "popravo" časov. Kljub temu se mi je zadnjih 800 strmih višinskih metrov že pošteno vleklo in po enajstih urah sem bil v dolini. Radosti civilizacije pomenijo predvsem umivanje v še vedno toplem jezeru in obvezne nemške preste. K civilizaciji spadajo navadno tudi zastoji na avtocesti, ki jih kljub petkovem popoldnevu tokrat na srečo ni bilo, zato sem bil zvečer že doma.

Glede celotne ture se lahko strinjam s superlativi iz *Alpina* in dodam, da je za šodrovca to res kraljevska tura nad Kraljevim jezerom. Čudno, da ob vseh presežnikih niso zapisali tudi tega, bodo pa morda v naslednjem članku.

Zvonka
Zupanič Slavec[1]



Helikopter na Kredarici
Arhiv GRS Mojstrana

Ko odločajo minute

Pogovor z Mihom Žumrom o gorski nesreči

Ko se je alpinist in gorski reševalec Miha Žumer nekega junijskega popoldneva 2024 spuščal s Triglavskega ledenika, si ni mogel predstavljati, da bo nekaj sekund odločilo o meji med življenjem in smrtjo. V trenutku, ko se mu je na snežišču udrlo pod nogami, je padel, z glavo treščil v skalo, ročaj cepina pa se mu je zarinil globoko v prsni koš in trebuh. Sredi neizprosne gorske narave, brez signala, v vetru, ki je premetaval helikopter kot papir, se je začela ena najzahtevnejših reševalnih akcij Gorske reševalne službe v zadnjih letih.

V tej dramatični zgodbi se prepletata izjemna strokovnost in neomajna človečnost dveh kirurgov reševalcev, Andreja Kunstlja in Jerneja Arha, ki sta v težkih razmerah dosegla ponesrečenca, ga stabilizirala in spremljala skozi noč, dokler ga ni bilo mogoče prepeljati v UKC Ljubljana. Tam je sledil boj za življenje: več operacij, intenzivna nega, fizioterapija in nešteto ur predanega dela zdravstvenega osebja.

Miha Žumer
Arhiv Mihe Žumra



Danes Žumer govori o svoji nesreči z globoko hvaležnostjo reševalcem, zdravnikom, medicinskim sestram, vsem, ki so verjeli v ozdravljenje, ko mu je bilo najtežje. Njegova zgodba ni le pripoved o preživetju, temveč močan opomin, kako odločilno je vrhunsko sodelovanje med gorskimi reševalci in zdravniki, ko življenje dobesedno visi na niti; je tudi pričevanje o pogumu, strokovnosti, veri in o tem, kako daleč lahko seže človeška roka, ko se bori za drugega.

Miha Žumer iz Spodnjih Gorij pri Bledu je od mladosti raziskovalec »nekoristnega sveta«. Kot šestletnika, še preden je šel v prvi razred osnovne šole, ga je polbrat Janez peljal s prijatelji na Triglav, kar je bila njegova vstopnica v gorski svet. Kot študent je veliko potoval in spoznal druge kontinente, predvsem eksotične dežele, kot so Indija, Nepal, Afrika, Južna Amerika. Po potovanjih je prišlo na vrsto šolanje, postal je alpinist, turni in ekstremni smučar, alpinistični inštruktor, gorski reševalec, opravil je tudi šolanje za gorskega vodnika. Kot je povedal, alpinizma nikoli ni jemal zgolj kot šport,

[1] Prof. dr. Zvonka Zupanič Slavec, dr. med., Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani.

ampak kot življenjski slog. Še posebej mu je pri srcu turno smučanje. V gorski reševalni službi deluje 40 let, 30 let kot inštruktor.

Prej nikoli niste imeli nobene nesreče. Kaj se je zgodilo?

29. junija 2024 sva se odpravila s prijateljem Džurijem iz Bratislave plezat Slovensko smer v Triglavski severni steni. Ob 15. uri sva izstopila iz Stene. Sestopala sva dokaj vodoravno po Triglavskih podih pod Kredarico. Ravno ko sva se začela spuščati s Podov v Kotle, v smeri markirane poti, ki vodi iz Vrat na Kredarico, se mi je na širokem snežnem jeziku nenadoma udrlo do kolen, z obema nogama naenkrat – kot da se je podrl snežni most. Padel sem z glavo naprej po snežišču na obraz, in drsel kakih šest metrov. V rokah sem držal cepin, da bi z njim ustavil drsenje. To mi je še uspelo, preden sem s čelado priletel v skalni rob snežišča. V tem trenutku se mi je ročaj cepina z ostro konico, ki sem ga imel pod seboj, zapičil v prsni del brezrokavnika in se nesrečno zaril v prsni koš, proti trebuhu. Cepin je štrlel iz mene. Glas nekje od zgoraj mi je močno zavpil: »Potegni ga ven.« Prijel sem ga z obema rokama in potegnil iz trebuha in prsnega koša. Ukaz je bil tako jasen in odločen, da sem to moral storiti. Vse skupaj je trajalo le nekaj trenutkov, vse povezano med seboj. Preden je prijatelj prišel do mene, je bilo že vse mimo. Kot reševalec sem vedel, da se predmetov, ki se zapičijo v telo, ne vleče ven. V mojem primeru pa je bilo povelje tako močno, da sem to moral storiti. Kot sem izvedel pozneje, je bil ročaj z ostro konico zapičen 22 cm globoko v trebuhu.

Na kaj ste najprej pomislili in kaj ste naredili?

Poskusil sem se čim bolj udobno usesti na skalo in se nasloniti na nahrbtnik. Pomislil sem na odprti pnevmotoraks. Vbodno rano sva s prijateljem pokrila z gazo in kosom polivinilne vrečke. Ura je bila štiri popoldne. Poskušala sva poklicati ReCO 112, z okrvavljenimi prsti sem pritiskal po zaslonu telefona, a signala ni bilo. Džuriju sem predlagal, da na pomoč pokliče gornike, ki so bili oddaljeni kakih 150 metrov. Pritekel je nemški planinec. Njega sva prosila, naj poskuša poklicati na pomoč. Končno mu je uspelo. Obljubili so prihod dežurne reševalne ekipe s helikopterjem čez 20 minut. Čez pol ure je policijski helikopter res priletel in nekaj časa krožil nad nami. Prosil sem Džurija, naj dvigne roke, da bi posadka prepoznala potrebo po pomoči, a je helikopter potem odletel. Ne razumem zakaj.

Ponovno sem prosil, da pokličejo ReCO in povedo, da je poškodba izredno resna. Po slabi uri od nesreče je s Kredarice pritekel meteorolog, ki ga je prosil pilot helikopterja, da pogleda, za kaj sploh gre. To je bil Miha Rakar, reševalec iz naše postaje GRS Jesenice. Takrat se mi je vrnilo upanje na rešitev. Rakar je z mesta, kjer je bil signal, sporočil dežurni ekipi informacijo o resnosti poškodbe. Povedal je, da se helikopter zaradi vetrnih vrtincev ni mogel spustiti nižje kot sto metrov. Ker je Rakar tudi vojaški častnik, je zaprosil za večji vojaški helikopter Cougar, ki pa je bil na žalost na Hrvaškem. Potem mi je namestil večji povoj.

Kaj je sledilo?

Helikopter z reševalci in zdravnikom je ponovno priletel in krožil nad nami. Razločno sem videl reševalce in se spraševal, ali se res ne morejo vsaj po vitlu spustiti do mene. Džuri mi je pozneje povedal, da je veter nosil helikopter kot list papirja. Meni se je zdelo, kot da nas reševalci ne vidijo in da ne vedo, kako zelo resno je. Rešitev je ponovno odletela. Džuriju sem rekel, da sem izgubljen in da bom umrl. Začenjal sem se tresti od mraza. Nase sva navlekla vse, kar sva imela.

Ponovno je priletela »modra ptica«, kot da bi mi prinašala upanje. Izvedeli smo, da pod Staničevo



Vbodna rana
Arhiv Mihe Žumra



Cepin Petzl Sum'tec po nesreči izvlečen iz vbodne rane. Okrvavljen del izkazuje, da je bil zapičen v telo pribl. 22 cm (do napisa Sum'tec).
Arhiv Mihe Žumra



Džuri Ramač in Miha Žumer 29. 6. 2024, nekaj ur pred nesrečo
Arhiv Mihe Žumra

kočo v Kotu vozi reševalce iz Mojstrane, ki bodo peš prišli do mene. Spet upanje. Rakar je povedal, da že vidi prve reševalce, z njimi je bil tudi zdravnik Andrej Kunstelj, kirurg iz Jeseniške bolnišnice. Skoraj vse sem poznal. »Poglej okrvavljen cepin,« sem rekel Kunstlju, ki mi je zatrdil, da bo poskusil narediti vse, da me rešijo, če bom pa umrl, bom umrl na najlepšem koncu sveta. V tistem trenutku se mi je moč za preživetje podvojila, ne vem zakaj.

Kako ste potem prišli do Kredarice?

Vedno bolj sem se tresel od mraza. Bolečine so bile vedno hujše. Zdravnik mi je v roko nastavil infuzijo, mi dal protibolečinska in druga zdravila. Ponovno mi je oskrbel vbodno rano. Mimo je prišel tudi zdravnik iz Madžarske in ponudil pomoč. Tipal je pulz in povedal, da je v normalnih mejah. To je bil

Zdravnik Jernej Arh o intervenciji

Z domačim društvom GRS smo imeli 28. junija 2024 redno letno vajo na bližnji zavarovani poti. Med sestopom po koncu vaje sem večino časa kramljal z dolgoletnim izkušenim gorskim reševalcem in inštruktorjem ter prijateljem Mihom Žumrom. Vzneseno, kot je to zanj običajno, kadar govori o hribih, je hitel razlagati o številnih gorniških načrtih, ki jih ima še za poletje in jesen. Da mora nabrati še nekaj kondicije, je govoril, in da se neskončno veseli ture po Slovenski smeri v Triglavski severni steni naslednjega dne, z njemu dragim prijateljem Džurijem. V pogovoru je bilo začutiti nekaj malega skrbi, da bi znala biti tura nekoliko napornejša, saj še ni povesem okreval od nedavne bolezni. Navdušen nad njegovo telesno pripravljenostjo in motivacijo za osvajanje težkih gorskih ciljev, sem ga pomiril, da ni nikakršne skrbi, da ne bi brez težav zmogel tudi kakšne težje ture.

Naslednji dan popoldan, med praznovanjem rojstnega dne pri kolegici, sem prejel klic iz regijskega centra za obveščanje. To po navadi ne pomeni nič dobrega, predvsem v sezoni dežurstva helikopterske ekipe GRS ne. Izvedel sem, da je na triglavskem ledeniku hudo poškodovan gornik in da helikopterska ekipa zaradi neugodnih vremenskih razmer ne more do njega. Potrebujejo zdravnika za klasično reševanje. Po razgovoru sem ugotovil, da bi zaradi odsotnosti od doma za pripravo na reševanje potreboval preveč časa, zato je dispečer nadaljeval z iskanjem drugih zdravnikov.

Pozno zvečer istega dne me je poklical kolega iz bolnišnice in tisti dan dežurni zdravnik za ekipo GRS na Brniku, kirurg Gregor Hvalc. Povedal je, da intervencija še ni končana in da hudo poškodovanega ponesrečenca verjetno poznam, saj je jeseniški gorski reševalec. Po padcu naj bi se mu med drsenjem po snegu v prsni koš zasadil cepin, ki ga je nato še sam izvlekel. Pomislil na Žumrovega Miha. Spreletel me je srh, saj pri tako velikih vbodnih ranah v prsni koš poškodbe največkrat, predvsem če ni dostopne zelo hitre medicinske pomoči, niso združljive z daljšim preživetjem. Od Gregorja Hvalca sem izvedel tudi, da naj bi na klasično intervencijo odšel eden najbolj izkušenih zdravnikov GRS, kirurg Andrej Kunstelj.

Načrt je bil, da bi ob 4. uri zjutraj, ob prvem svitu, poleteli proti Kredarici, kamor so reševalci GRS Mojstrana z Andrejem Kunstljem že prenesli Miha, oskrbljenega, kakor je bilo v danih razmerah in pri opremi najbolje možno. Dogovorila sva se, da bo obvestil tudi dežurno reanimacijsko in kirurško ekipo v UKC Ljubljana, da bodo zgodaj zjutraj pripravljeni na prihod hudo poškodovanega alpinista, če bo do naslednjega dne preživel. Poklical sem še dr. Kunstlja, ki mi je poročal o stanju. Informacije niso bile ravno spodbudne, do svita pa je bilo še dolgo, vreme tudi ni bilo najbolj ugodno za polet helikopterja; vedeli nismo niti, kakšne so Mihove notranje poškodbe. Pomislil sem, kaj vse bi se mi lahko pripetilo med transportom, kaj od opreme bi mi še lahko koristilo pri oskrbi v helikopterju. Zato sem se odpeljal v bolnišnico, kjer sem si izposodil torakalni dren, ki bi ga lahko med transportom potreboval. Vmes sem govoril še z Mihovo hčerko, ki ji žal nisem imel povedati kaj dosti spodbudnega.

Noč je bila dolga. Nisem mogel zaspati, v glavi sem premleval razne možne scenarije. Ob 3. uri zjutraj sem vstal in se odpravil proti Brniku. Pred 4. uro smo se dobili v prostorih letalske enote Policije. Pregledali smo vremensko karto, ki ni bila ugodna, sunki vetra na Kredarici so bili močni. Pilot se je odločil, da bo kljub vsemu poskusil s poletom. Če razmere tam ne bi bile ugodne, bi kje blizu počakali na izboljšanje. Hitro smo se spravili v helikopter, ki je imel pripravljeno opremo že od prejšnjega dne. Pot do Kredarice je bila naporna, zdelo se je, da je vsak po svoje bíl težak boj z mislijo na trpečega in poškodovanega prijatelja, medtem ko sta pilota bíla boj z močnimi sunki vetra. Pred sabo smo končno zagledali Kredarico in po ra-

dober znak, da mogoče nimam večjih notranjih krvavitev. Reševalci so me naložili na nosila in zavili v zaščitno reševalno vrečo. Obložili so me s toplotnimi vrečkami, kar me je končno ogrelo. Vodja reševalne akcije in zdravnik sta odločila, da gremo v Dom na Kredarici. Bal sem se transporta »na peš« v dolino, imel sem občutek, da ga ne bi preživel. Reševalci so se res trudili, da bi čim prej prišli na Kredarico, kar je zame potekalo res dolgo časa. V kočo smo prišli okrog 21. ure. Odnesli so me v prostor meteorologov in me položili na kavč, kjer sem se vedno dobro počutil; a vseeno sem si želel, da bi čim prej prišel v bolnišnico. Z mano so bili trije: meteorologa Miha in Marjan, zdravnik in jaz, privezan v nosila. Zdravnik je šele takrat dovolil, da so o nesreči obvestili domače.

Kako ste preživeli noč?

Nad menoj je vso noč kot angel varuh bedel zdravnik. Neprestano me je budil, da me je preverjal. Noč je končno minila. Preživel sem. Ob petih zjutraj so najavili prihod helikopterja, vendar so se reševalci zbrali že ob četrti uri. Še vedno je pihal neugoden vrtinčast veter. Sobotni dežurni zdravnik je ob polnoči poklical nedeljskega zdravnika Jerneja Arha, naj bo pred četrto uro na Brniku. Leteli naj bi na Kredarico reševat ponesrečenca, če bo preživel noč. Jerneja dobro poznam – je zdravnik na naši postaji GRS in sva pogosto skupaj na reševalnih intervencijah. Pozneje mi je povedal, da je v bolnišnici nabral vsemogoče pripomočke in zdravila. Ker ni mogel zaspati, je vso noč na internetu iskal različne primere reševanj ob takih poškodbah.

dijski postaji komunicirali z ekipo na tleh. Dobili smo nekaj informacij o Mihovem stanju ter o neugodnih vremenskih razmerah. Pilot nam je jasno povedal, da bo situacija težka ter da nimamo časa za nič drugega, kot za hitro vkrcanje ponesrečenca. Bolj ko smo se približevali koči, hujše je bilo. Prvi in drugi poskus pristanka sta bila divja, helikopter je premetavalo v zraku kot listje v vetru, pristanek pa ni bil možen. Pilot se je odločil še za tretji poskus. Po dolgem boju z vetrom je pilotoma le uspelo pristati na heliportu.

Tehnik je hitro odprl vrata, reševalci, neprespani od naporne noči (po transportu Miha na Kredarico so namreč še vso noč reševali dva, v noči izgubljena alpinista na robu severne stene), so hitro potisnili nosila v notranjost. Tehnik pri vratih je pokazal, naj nosila porinemo navznoter, pa ni šlo. Nova nosila so, ne glede na položaj, predolga za kabino. Pilot je nestrpno čakal na vzlet. Ko smo spoznali, da situacija ni rešljiva, smo hitro zvezali nosila in jih fiksirali ter vzleteli. Pri odprtih vratih helikopterja so razmere v kabini podobne viharju. Pogledal sem Miha, ki je imel nerazpoznaven, trpeč obraz ..., ob vsakem najmanjšem premiku je zastokal in se še bolj nakremžil. Zaradi hrupa v kabini ga nisem slišal, iz ustnic pa sem razbral le, da ga je bolelo. Poskušal sem priti do roke, kjer je imel že od prejšnjega dneva nastavljeno kanilo za intravensko aplikacijo zdravil. Kolikor je bilo možno, sem razprl fiksirano helikoptersko vrečo, vendar sem lahko izvlekel le roko, kjer kanile ni bilo. Razmere za vstavitev nove niso bile ravno idealne, vendar brez tega Mihu nisem mogel pomagati. Na hitro sem si pripravil pripomočke in s težavo vstavil novo. Ovitek kanile je med nezanesljivim podajanjem odpadkov policistu kar posrkalo skozi odprta vrata. Nastavil sem toplo infuzijo in dodajal analgetik. Prvih nekaj odmerkov ni zadostovalo. Sčasoma pa so zdravila le zalegla, vendar sem potem Miha komaj še zbudil.

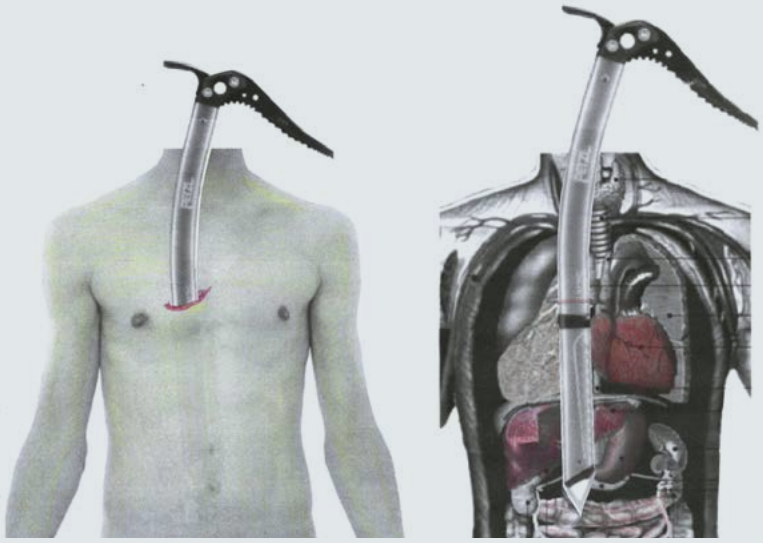

Rekonstrukcija nesreče

Pregledal sem večjo rano na prsnem košu, ki ni krvavela. Poskušal sem s poslušanjem pljuč, vendar zaradi topota rotorjev nisem slišim ničesar. Prsni koš se je desno, na strani rane, nekoliko slabše dvigoval, vdihi so bili plitki, močno ga je bolel trebuh. Zasičenost krvi s kisikom je bila nekoliko nižja, zato sem mu nastavil še kisik. Pot do Ljubljane se je zdela zelo dolga, saj helikopter z odprtimi vrati lahko leti precej počasneje, kot če bi bila vrata zaprta. Med letom smo še najavili prihod, da bo reanimacijska ekipa v UKC pripravljena. Ko smo pristali na heliportu, mi je odleglo. V nekaj minutah smo bili v reanimacijski sobi, kjer je bila zbrana ekipa zdravnikov in sestrskega osebja, ki je prevzela Miha v nadaljnjo oskrbo.

Po predaji smo se poslovili od Miha, pomirjeni in hvaležni, da je pretrpel in preživel ves ta čas od nesreče pa do prihoda v bolnišnico. Mihova nesreča je dokaz, kako ključni za preživetje v gorskih nesrečah so sodelovanje in pomoč vseh vpletenih, to je od soudeležen ih in mimoidočih gornikov, gorskih reševalcev in zdravnikov na terenu, helikopterskih ekip, ki skrbijo za prevoz, in ne nazadnje tudi zdravstvenih ekip v bolnišnicah.



Čakanje na reševalce
Arhiv Mihe Žumra

Ko je helikopter priletel na Kredarico, spet ni bilo pogojev za varen pristanek, zato je pilot predlagal, naj me prenesejo na heliport. Bolečine pri premikanju in pri nošnji so bile zelo hude. Šele v tretjem poizkusu je pilotoma uspelo zalebdeti in uspeli so me prenesti. Vrata se zaradi predolgih nosil niso dala zapreti, zato smo odleteli z odprtimi. Zdravnik Jernej me je ves čas budil in preverjal. Poskušali so me priklopiti na monitor, a je bila baterija prazna. Okoli šeste ure smo pristali na strehi UKC Ljubljana. To sem si ves čas najbolj želel.

Kako se je odvijalo vaše bolnišnično zdravljenje?
V UKC sem se spet srečal s samimi prijatelji, zagledal sem tudi sina Martina, ki se je vso noč vozil iz Chamonixa, in hčerko Lucijo, ki je ponoči prav tako prišla iz Italije. Med tolikimi prijatelji človek res ne more kar tako umreti, sem si misli. Sledila je priprava na operacijo, rezanje obleke in plezalnega pasu, le poročnega prstana jim ni uspelo sneti, tega sem kar sam. Dežurna abdominalna kirurga sta opravila zahtevno operacijo, nato so me premestili na oddelek. Ko sem se prebudil iz narkoze, sem bil neizmerno srečen, da sem v varnih rokah zdrav-

Transport ponesrečenca
Arhiv Mihe Žumra



nikov in vseh čudovitih zdravstvenih delavcev intenzivnega oddelka. Fizioterapevta sta se vsak dan trudila, da sta me spravila na noge. Enajst vročih julijskih dni sem bil na intenzivnem oddelku, tri dni pa na splošnem. Ugotovili so mi vrsto poškodb, vbodno rano v predelu prsnega koša, rupturo dvanajstnika, poškodbo jeter.

Kako ste doživeli boj zdravstvenega osebja za vašo ozdravitev in rehabilitacijo?

Že sam prihod zdravnika na mesto nesreče me je navdal z neizmernim upanjem na preživetje. Kot gorski reševalec, ki pride na mesto nezgode, se počutim zelo nebogljenega. Vedno sem si želel več strokovnega pristopa. Jasno mi je bilo, da tudi zdravnik ni mogel natančno vedeti, kakšne poškodbe sem imel, a gotovo si je že ustvaril sliko. Prisotnost zavzetega dobrega zdravnika, celonočno bedenje in spremljanje pri transportu je bila v mojem primeru odločilna za preživetje. Sam sem se najbolj bal transporta. V bolnici je bila neverjetna zasedba najboljših zdravnikov, ki so me operirali: anesteziologi, abdominalni kirurg, torakalni kirurg in drugi zdravniki ter medicinske sestre in tehniki. In to v nedeljo zjutraj, ko vsi radi poležimo ali pa gremo na izlete. Ali ti ljudje živijo drugačno življenje?

Kako ste sami čustveno doživeli nesrečo in psihično travmo? Kakšen je bil odziv vaše družine?

Venomer mi je na misel prihajalo vprašanje, zakaj se je to zgodilo. Odgovora nisem našel nikoli. Zato sem sklenil, da o tem ne bom več razglabljal. Tudi zakaj sem preživel – to je velika neskončna skrivnost in velik blagoslov. A vseeno sem vedno dan začel z mislijo, da sem tu, da mi je vsak dan znova podarjen. Kmalu sem ugotovil, da večjih travm sploh nisem imel. To mi je potrdil tudi zdravnik, ki me je spremljal na poti. Več jih je imel moj soplezalec Džuri … Moja družina je delovala zelo pozitivno. Kot sem izvedel, so sorodniki, prijatelji, sosedje in krajani veliko molili za moje ozdravljenje.

Kdo vam je v stiski najbolj pomagal in kakšna je bila pri vas vloga lastne vere?

Zelo sem bil navdušen nad prizadevanjem osebja na intenzivnem oddelku. Navezal sem globoke vezi z zdravniki, medicinskimi sestrami, tehniki in fizioterapevti – to mi je dalo neverjetno energijo in optimizem. Fizioterapevtov sem se v začetku zelo bal, saj mi je vsako vstajanje in premikanje povzročalo velike bolečine. Vedel sem, da se moram začeti vračati »nazaj«. Vsak dan je bilo lažje. Vsak korak je bil napredek, klub bolečinam in bojazni, da bom padel. Zadnji dan na splošnem oddelku je bil poseben test – stopnice. Po tem testu sem videl, da zmorem. To mi je ponovno vlilo veliko samozavesti. Vedel sem, da se moram pred odhodom domov postaviti na lastne noge. S strahom pred invalidnostjo in morebitnimi trajnimi posledicami se nisem preveč ukvarjal. V stiski so mi najbolj pomagali domači, vloga lastne vere pa je bila najpomembnejša, tega ne bom pozabil nikoli!

Kako gledate na odgovornost planincev in alpinistov glede varnosti v gorah? Kako po vaših izkušnjah preprečiti številne nesreče?

V veliki večini je odgovornost dovolj razvita, so pa tudi izjeme. Preveč je tekmovanja, kdo bo boljši. Alpinisti smo bili od nekdaj svoja elita, predana naravi, samozavesti premagovanja, pa čeprav »raziskovalci nekoristnega sveta«. V tem je bil čar alpinizma. Treba pa je v ljudeh gojiti samozavest in spoštovanje do sočloveka.

Obisk domačih
Arhiv Mihe Žumra



Kaj je tisto, kar bi kot človek, bolnik ali ponesrečenec izpostavili kot najpomembnejše pri zdravstveni obravnavi in pri delu zdravnika? Kaj bi pohvalili, kaj bi rekli, da vam manjka, in kaj bi svetovali bodočim zdravnikom?

Rekel bi, da pristop k sočloveku, prisluhniti sočloveku, da dobi pacient oziroma ponesrečenec občutek, da ti želijo pomagati. Čim manj vzvišenosti. Bodočim zdravnikom bi svetoval, naj svoje delo opravljajo z ljubeznijo, pomoč soljudem je nekaj najbolj plemenitega. Ko je človek v stiski, potrebuje to, da se mu zdravnik posveti, mu prisluhne, s tem mu najbolj pomaga. Na koncu smo vsi samo ljudje, ki za srečo na tem svetu in v tem življenju potrebujemo drug drugega.

Najprijazneje se vam zahvaljujem za izjemno pričanje, s katerim ste predstavili moč sodelovanja med ponesrečencem in zdravnikom ter reševalci. Navdalo nas je s hvaležnostjo in občudovanjem, predvsem pa nam prinaša zaupanje v sodelovanje in zmožnost pomagati v najtežjih razmerah.

Janez Kavar

Topovski grom z vrha Triglava

Kako so spravili gorski top na vrh

Oktobra 2026 bo minilo petinšestdeset let, odkar so vojaki takratne 345. planinske brigade JLA spravili 700 kilogramov težak gorski top na vrh Triglava in z njim dvakrat ustrelili proti Stenarju.

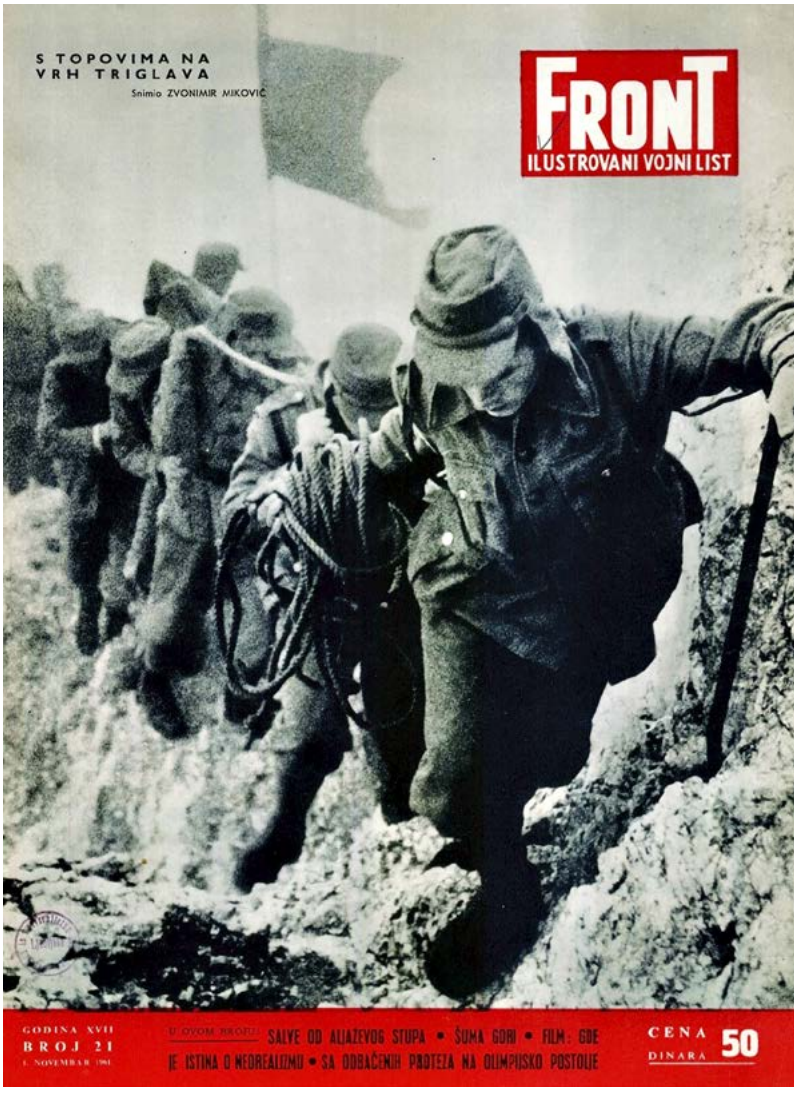

Naslovnica revije Front, 1. november 1961

Podvig ali norost? Odvisno od razmišljanja tedaj in danes. Dogodek je svoj čas zelo kmalu poniknil v pozabo, prišli so pozneje v javnost celo poskusi, da bi ga izbrisali iz zgodovine in ga nadomestili s tradicijo, da je to na Triglavu že pred drugo svetovno vojno uspelo Italijanom. V slovenskih, tudi planinskih medijih, podprto z nekaterimi trditvami slovenskih planinskih zgodovinarjev, se je namreč pojavila fotografija, na kateri naj bi bili italijanski alpini fotografirani ob topu na kupu kamenja, domnevno na vrhu Triglava. Vendar takega kupa kamenja kot na obravnavani fotografiji, na Triglavu ni. Argumentirana prepričevanja, da se takšen podvig Italijanom zagotovo ni mogel posrečiti (če bi se jim, bi to v svoji maniri obelodanili z vsem pompom), večinoma niso zalegla. Nekaj let pozneje se je na svetovnem spletu na srečo pojavil avtentični, nekaj minut dolg dokumentarni posnetek alpinov 3. artilerijskega alpinskega polka, "La batteria Conegliano", ki so 9. avgusta 1939 dejansko spravili gorski top na vrh lažje dostopnega Mangarta.

Vojakom JLA, tej nekoč tudi naši vojski, je podvig kljub nekaterim poskusom diskreditiranja vendarle uspel. Topovski grom z vrha Triglava se je resnično in dokazljivo zgodil 6. oktobra 1961. S Slovenci v glavni vlogi, od pobude do streljanja, in s podporo slovenske javnosti, skupaj s Planinsko zvezo Slovenije.

Srečko je ukazal, naj ga sestavijo in nabašejo. Prvič v zgodovini so ljudje privlekli tako težko orožje na to višino. Namerili so ga v jugovzhodni vrh Stenarja. Top je trikrat revsknil. Grom je odmeval po severni steni. Tam, kjer je padla granata, pa se je s stene vsulo kamenje.
Tone Svetina, Ukana, 5. del, stran 156

Svetinov zapis v Ukani ne drži povsem. Precej let pred vojaki JLA so avstro-ogrski topničarji, najbrž tudi s kakšnim Slovencem zraven, v I. svetovni vojni na tirolski fronti (1915–1917) spravili težke topove celo na grebene Ortlerja, 3905 m. Italijanski topovski položaji so bili najviše na 3652 metrih, avstro-ogrski pa na 3563 metrih nadmorske višine. Vse do leta 1984, ko se je začel indijsko-pakistanski mejni spor na ledeniku Siačen v Karakorumu na višini 5753 metrov, je pogorje Ortlerja veljalo za najviše ležeče bojišče v vojaški zgodovini. Indijska vojska je bila koncem sedemdesetih let prejšnjega stoletja med kupci orožja jugoslovanske proizvodnje. Zelo možno je, da je kakšen jugoslovanski gorski top B-1, kot je bil na Triglavu 1961, še vedno kje na indijski strani ledenika Siačen.

Smer Triglav

Komu se je porodila misel o streljanju s topom z vrha Triglava, najbrž ne bo nikoli dokončno znano. Najverjetneje je bila to ideja Idrijčana Srečka Tušarja, partizanskega diverzanta iz idrijskega rudnika in Postojnske jame 1944, poveljnika v planinskih enotah JLA, zaprisežen gornika in smučarja. Leta 1961 je kot kapetan I. razreda na Bohinjski Beli poveljeval 2. bataljonu 345. planinske brigade JLA s poveljstvom v Tolminu. Poveljnik brigade je po vrnitvi z dolžnosti v Makedoniji ravno tisti čas postal podpolkovnik Franc Jernejc - Milče, nekdanji gorenjski partizan jeseniško-bohinjskega odreda. Srečko in Milče sta se poznala še iz partizanskih časov. Bila sta zelo sorodni nemirni in vedno za akcijo pripravljeni duši. Bližal se je 7. oktober, ki se je v času nekdanje Jugoslavije proslavljal kot dan artilerije (topništva) JLA. Bil je spomin na 7. oktober 1941, ko so partizani pri Kraljevu v Srbiji v napadu na nemške okupatorje prvič v NOB uporabili topništvo. Zelo blizu temu dnevu je bila tudi obletnica osvoboditve Beograda, 20. oktobra 1944. Dve častitljivi obletnici, ki bi jima tisti čas težko kdor koli odklonil primerno počastitev.

Vendarle imajo vse vojske zapovedano hierarhijo poveljevanja, v kateri pristojnosti poveljnika bataljona in njemu nadrejenega poveljnika brigade nista bili dovolj avtoritativni za takšno, precej tvegano akcijo. Tako je v odločanje in odobritev vstopil še tretji častnik JLA slovenskega rodu, generalpodpolkovnik Rado Pehaček, načelnik II. (obveščevalne) uprave Generalštaba JLA. Pobuda Tušarja in Jernejca ga je namreč hitro prepričala o podpori, še posebej, ker se je takrat že zelo razvila jugoslovanska vojaška industrija. Prodajo orožja tujim vojskam je nadzirala vojaška uprava, ki ji je načeloval general Pehaček. Streljanje s topom z višine 2864 metrov bi lahko učinkovito prepričalo tudi marsikaterega tujega generala.



Počitek kolone na Konjskem sedlu
Vir: revija FRONT

V torek, 3. oktobra 1961, zjutraj je podpolkovnik Jernejc ukazal: "Pravac Triglav!" (Smer Triglav!). Okoli tristo vojakov planincev s šestdesetimi konji se je iz vojašnic JLA v Tolminu, Bovcu in iz Bohinjske Bele napotilo proti Rudnemu polju na Pokljuki in od tam naprej pod Triglav. V pohodne kolone se je vključil še vojaški orkester, ki je pomagal k boljši morali vojakov. Zbirno mesto in poveljstvo je bilo v Domu Planika. Planinska zveza Slovenije je za nastanitev vojakov za to priložnost odprla še Vodnikov dom, Dom na Kredarici, Staničev dom in Kočo na Doliču. V sredo, 4. oktobra, so bile vse v akciji sodelujoče enote zbrane na določenih mestih okoli Triglava. Konji so top, razstavljen na osem delov, prinesli do Planike. Najtežji del je tehtal 103 kilograme, najlažji pa 72 kilogramov.



Srečko Tušar, upokojen kot polkovnik JLA
Arhiv Srečka Tušarja



Rado Pehaček, generalpodpolkovnik JLA
Arhiv Janeza Kavarja

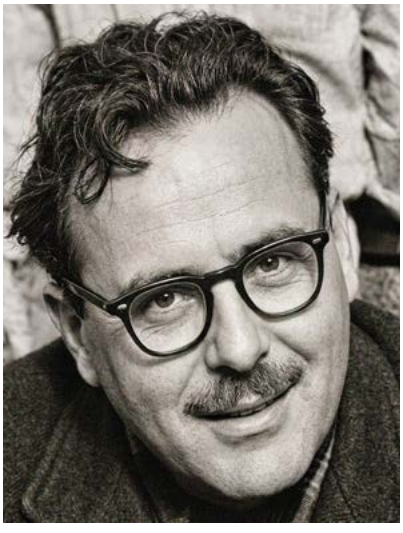

Franc Jernejc - Milče, upokojen kot polkovnik JLA
Arhiv Janeza Kavarja



Sestavljanje topa, v ozadju v megli Aljažev stolp
Vir revija FRONT

V četrtek 5. oktobra, se je začel najzahtevnejši del akcije. Ob vstopu v zavarovani del planinske poti na Mali Triglav so konji svoj del naloge zaključili. Naprej je šlo samo še na surovo fizično moč vojakov, po štafetnem načinu iz rok v roke, in s pomočjo vrvne tehnike. Vreme ni sodelovalo. Bilo je hladno, megleno in naletaval je sneg. Nekaterim vojakom in častnikom je bila megla sicer v pomoč, saj zaradi nje niso videli prepadov pod seboj. Po poldnevnem garanju so bili vsi deli topa končno ob Aljaževem stolpu. Topničarji so ga pazljivo in vešče sestavili. Usmerili so ga proti 2374 metrov visokemu jugovzhodnemu vrhu Stenarja. Namerilec je odredil azimut (smer) 6089 hiljaditov[1] in izmeril razdaljo do cilja točno 2000 metrov, kar je pomenilo 490 metrov višinske razlike in elevacijo (naklon) cevi minus dve stopinji. Top je bil pripravljen za strel, vendar 5. oktobra (po Svetinovo) top ni revsknil. Vojaki so se z vrha umaknili na prenočitev v postojanke pod Triglavom. Svečano streljanje so načrtovali za predvečer praznika, v petek, 6. oktobra.

[1] Hiljadit je enota za merjenje zornega kota v vojaških busolah, to je zorni kot, pod katerim vidimo en meter dolgo črto na razdalji 1000 m, s čimer je mnogo natančnejša od ločne stopinje.

Ogenj!

V krmežljavem vremenu in po nekaj centimetrih svežega snega so se naslednjega dne poveljujoči in posadka topničarjev spet napotili na vrh Triglava. Med tovorom, ki so ga nosili v nahrbtnikih, sta bili dve bojni topovski granati kalibra 76,2 mm. Evald Lampreht, legendarni dolgoletni predsednik PD Radlje ob Dravi, je bil v tej akciji vojak vezist častniku Miheliču, enemu izmed poveljujočih. V oddaji Sledi časa na prvem programu Radia Slovenija, ki je bila predvajana 29. novembra 2018, se je Marko Radmilovič spominjal zadovoljstva nekaterih častnikov, da je bila megla, ki je zastirala prepade, in nato neizmernega veselja ob osvojitvi vrha. Tam je poveljevanje prevzel kapetan Tušar. Ukazal je: "Polni!" Topničarji so vložili v cev prvo granato. Zaklep cevi je šklocnil. Namerilec je dvignil roko v znak, da je granata v cevi in top pripravljen. Tušar je s svojim gromkim glasom zavpil: "Ogenj!" Aljažev stolp se je stresel. Grom je odmeval po triglavskem ostenju, granata pa je treščila v skalovje Stenarja. Tušar je ukazal ponovno polnjenje. Gromozansko je počilo še enkrat. Nato je nastopil trenutek tišine, potem pa izbruh veselja vseh na vrhu okoli Aljaževega stolpa in topa. Ob Planiki je zaigral vojaški orkester, da je odmevalo na vse strani. Nekje se je našla steklenica slivovke in šilce za vsakogar, od vojaka do podpolkovnika. Zahtevna in tvegana akcija je uspela. Vezisti so vzpostavili zveze z dolino. O uspehu je Tušar poročal nadrejenim v Beograd. Po takratnih zapisih v medijih najprej predsedniku FLRJ Titu in v Ljubljano Mihi Marinku, predsedniku Ljudske skupščine Slovenije.



Gorski top B-1
Arhiv Janeza Kavarja

Gorski top B-1 s tehnično oznako M-48B1 je orožje nekdanje jugoslovanske proizvodnje. Razvit je bil po koncu II. svetovne vojne, večinoma na izkušnjah iz partizanskega načina bojevanja v hribovitem in gorskem svetu. Top so proizvajali v Travniku v Bosni in Hercegovini v več različicah. Ocenjeno je, da so od leta 1950 do razpada JLA 1992 proizvedli skupno nekaj nad 2000 kosov.

Teža: 680 kg
Dolžina cevi: 1,25 m
Kaliber: 76,2 mm
Maksimalni domet: 7,8 km
Hitrost streljanja: 20 do 25 izstrelkov na minuto
Hitrost zrna izstrelka: 387 m/s
Kot streljanja: -15 stopinj do + 45 stopinj

Če gre verjeti poročanju Revije Front,[2] o uspešnem topovskem streljanju s Triglava, je šlo Tušarjevo sporočilo takrat s Triglava neposredno v eter Radia Beograd. Med raznovrstnimi dosežki v povezavi s Triglavom velja, da je Radio Ljubljana s poročevalcem Francijem Pavšerjem opravil prvi neposredni prenos z vrha 27. avgusta 1964. Radio Beograd je torej s pomočjo vezistov JLA prehitel Radio Ljubljana kar za tri leta.

Naslednji dan so vsi varno sestopili do Pokljuke in naprej v dolino. Sodelujoči vojaki v tej akciji so dobili en teden do deset dni nagradnega dopusta, vsi, vključno s častniki, pa še spominske diplome. Vse dni akcije se ni zgodila nobena hujša poškodba, tudi pri tovornih konjih ne, niti na topu, ki je postal legendarni. Srečko Tušar je med svojimi zapiski navedel, da so topu na cev vgravirali napis "Triglavski top". Ta naj bi našel svoje mesto spomina v vojaškem muzeju na Kalemegdanu v Beogradu.

Gorski top B-1 št. 3094

Četudi je od streljanja s Triglava preteklo že več kot pol stoletja, si težko predstavljamo, da bi danes komu padla takšna ideja na pamet in bi jo bilo dovoljeno izvesti. Že zaradi mnogo višje ekološke zavesti in dejstva, da je zaradi razširjenosti planinstva, alpinizma in turnega smučanja pri nas povsem možno, da bi bil v katerem koli času na katerem koli slovenskem vrhu tudi kdo od gornikov ali smučarjev. Preden pa ocenimo topovski grom s Triglava za čisto norost, se je vendarle korektno vživeti v čase okoli leta 1961. Država se je po vojni izvila iz težke ekonomske situacije. Zgradila je močno vojsko, ki je imela veljavo in se je rada izkazovala pred ljudstvom. Naravovarstvo je bilo obravnavano kot kaprica posameznikov. Prav leta 1961 je bil šele sprejet odlok o razglasitvi Doline Triglavskih jezer za Triglavski narodni park (2000 hektarjev). Zelo so bile še prisotne pobude in načrti o gradnji triglavskih žičnic. Šele dvajset let pozneje, leta1981, je bil ustanovljen Triglavski narodni park (83.723 hektarjev). Nesprejemljivosti topovskega ognja v gorski naravi so se tedaj zavedali le redki, žal brez možnosti vplivanja in odločanja. Tako je v takšnem vzdušju v podporo topovskemu streljanju ravnala tudi PZS, ki jo je vodil Fedor Košir. V podporo in čast dogodku so pod Triglav poslala svoje člane tudi nekatera planinska društva. Časnik Delo je 9. oktobra poročal o članih PD Krško. Kljub težavnosti poročanja zaradi težke dostopnosti in slabših komunikacij, pa tudi vsesplošne "vojaške tajnosti", so tiskani mediji dogodku posvetili kar nekaj pozornosti. Ljubljanski Dnevnik in Delo s kratkima člankoma in revija Tovariš z daljšim zapisom. Vojaški Front, ki je izhajal v Beogradu, celo z veliko naslovnico in tristransko reportažo.

[2] Številka 21, ki je izšla 1. novembra 1961.

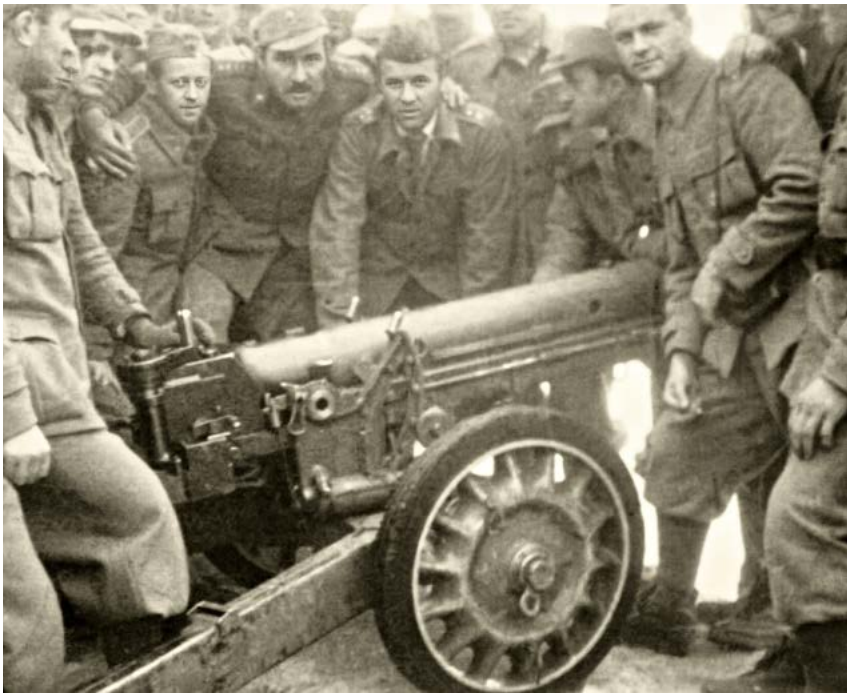

Častniki, ki so vodili streljanje s topom na Triglavu, z leve: Bečevski, Sosič, Tušar, Mihelič, Koglot, Gregorič
Arhiv Srečka Tušarja

Častniki

V vojaškem smislu je dogodek veljal in še velja za zavidljiv podvig. Spraviti 700-kilogramski top na zahtevno, skoraj 3000 metrov visoko goro, brez pomoči helikopterjev, zgolj s človeško silo in vrvno tehniko, je bil dokaz visoke vojaške sposobnosti v gorskem svetu. To ni ostalo neopaženo v vojskah z gorskimi enotami, posebej v nekaterih sosednjih državah. Gorski top B-1 je postal tudi prodajno zanimiv, celo za vojske zunaj evropskih okvirov. Top s Triglava s serijsko številko 3094 in na cev vgraviranim napisom "Triglavski top" je postal legenda. Sodelujoči oktobra 1961 so navajali, da je končal v muzeju na Kalemegdanu v Beogradu. Mnogi so vložili veliko truda, da bi ga našli, a je morda hranitelj začutil njegovo vrednost za Slovenijo in ga skril. Vsa pohvala vojaškim atašejem sedanje Slovenske vojske pri vztrajnem iskanju, kajti bilo bi prav, da top pride nazaj pod Triglav, kjer se je nekoč proslavil (ali osramotil). Smo pa s častnimi streli z njegovim "bratom" 26. oktobra 1991 gorenjski teritorialci v Kopru s salvo pospremili odhod zadnjega vojaka JLA iz Slovenije. Več takšnih topov se ob največjih državnih praznikih s častno salvo še vedno oglasi z Ljubljanskega gradu.

Viri:
Tone Svetina: *Ukana 5*. Ljubljana: Feniks. 1987. Stran 156.
Revija Front: *S topovima na vrh Triglava*, številka 21, Beograd, 1. november 1961.
Ljubljanski dnevnik: *Zastava na vrhu Triglava*, Ljubljana, 6. oktober 1961.
Delo: *Proslava vrh Triglava*, Ljubljana, 9. oktober 1961.
Marko Radmilovič, Radio Slovenija Prvi. *Sledi časa, Iz vseh topov*, 29. november 2018.
Dokumentarni film na Youtube. *Impresa della Batteria Conegliano del III. Reggimento Artiglieria Alpina*. Luce, 1939.
Srečko Tušar, osebni arhiv
Janez Kavar, osebni arhiv

Samo Rugelj



Vandranje

Nova knjiga za planinsko knjižnico[1]

Na zelenih poteh
Foto Samo Rugelj

Tretji dan
Petek, 25. aprila 2025
30 kilometrov, 1300 višinskih metrov, 8 ur hoje
Motnik–Trojane–Limbarska gora–Moravče–Sveti Miklavž–Jevnica–(Litija)

Ko smo se slovenskega (takrat še jugoslovanskega) dela pohodne poti E6 lotili aprila 1978, smo se peti dan spustili do Jevnice, od tam pa se z vlakom odpeljali proti Ljubljani ter tako lepo zaključili prvomajske praznike. Tokrat sva imela s sinom Janom, s katerim sva se pred dvema dnevoma iz Radelj ob Dravi vnovič spravila na to pot, idejo, da do Jevnice prideva že tretji dan. A kje bova prenočevala?

Ko sem tod hodil kot najstnik, je spalna vreča odpirala obilo možnosti. Še dandanes mi je uganka, s kakšno suvereno lahkotnostjo je takratnemu taborniškemu vodniku Tonetu vsak dan uspelo najti prenočišče. Hodili smo po poti vse do poznega popoldneva, ko se je Tone na neki točki ustavil in začel preučevati zemljevid (v takratnem ne najbolj natančnem merilu 1 : 50.000, dva centimetra na njej ustrezata enemu kilometru v naravi), potem pa nam pomignil, naj gremo za njim.

S poti smo se spustili v dolino, potrkali pri kmetu, ki je imel za hišo senik, in ga poprosili, ali lahko prespimo na njem. Tako rekoč vsak nam je ustregel, prijaznejši pa so nam naslednje jutro ponudili še kozarec svežega kravjega mleka in v roke stisnili kos sveže spečenega kruha. Samo vžigalic ne prižigajte, so nam požugali.

Ko na tiste dneve pomislim skoraj pol stoletja kasneje, mi še vedno stopijo solze v oči. Božanski, nebeški dnevi svobode in mladostne brezskrbnosti. Vse, kar si imel pred seboj, je bila pot, kolovoz, bela cesta in neskončno morje čudovitega časa.

Zjutraj tretjega dne, ko sem se prebudil v Motniku, sem najprej pretegnil noge, da bi videl, ali lahko po dveh kar napornih dnevih tudi danes računam na njihovo sodelovanje, potem pa pogledal skozi okno in ugotovil, da še vedno naliva. V meni se je oglasil vražiček. Če bova že prišla do Jevnice in bo od tam treba kam naprej z vlakom, sem pomislil, zakaj se ne bi zapeljala kar do Ljubljane, doma prenočila, se dodobra posušila in oprala, potem pa se v Jevnico vrnila prihodnje jutro ter od tam nadaljevala navkreber proti Jančam.

Bila je prijetna ideja, vendar ni bila pametna. Uničila bi potovanje, smisel vandranja bi se seveda izgubil, če bi ga prekinila s spanjem v domači postelji. Vendar je dež v zavest kar sam vrival tudi take misli.

Preiskal sem možnosti prenočevanja v sosednjih krajih in odkril dopadljivo nastanitev v Litiji, kakih petnajst kilometrov s poti. To se mi je zdela resnično dobra rešitev.

»Jan, si za to, da se danes popoldan, ko se spustiva v dolino, usedeva na vlak v Jevnici, se zapeljeva do Litije, tam prenočiva, potem pa se naslednje jutro odpeljeva nazaj na izhodišče?« sem ga vprašal, medtem ko sva pakirala še vlažna oblačila.

»Lahko,« je hladnokrvno odgovoril.

Ni bilo videti, da bi bil kaj dosti utrujen od prejšnjega dneva.

* * *

Tik pred jutranjim odhodom iz vasi sem se spomnil, da včeraj tu nisva pritisnila žiga. Izkazalo se je, da je shranjen – le kje drugje – ravno v gostilni, v kateri sva včeraj večerjala. Tam sva prejšnji večer posedala in jedla več kot eno uro, pa nisva vprašala za žig, sem se jezil sam nase.

[1] Samo Rugelj: Vandranje. S sinom od Drave do Jadrana po E6 in starodavni jantarni poti. Cankarjeva založba, 2026. Zbirka S poti. 160 str., 24,99 EUR.

Na srečo je gostilničarka odprla že ob sedmih zjutraj. Bila sva prva gosta.
»O, sta se spočila, vama skuham kavo?« je bila prijazna že zjutraj.
»Hvala, ni treba, greva kar naprej. Le žig potrebujeva. Je morda pri vas?« sem odvrnil.
Potegnila ga je izpod pulta.
»Evo, tu je tudi vpisna knjiga, vpišita se, no,« je izvlekla debel zvezek, na katerem je zgoraj pisalo Evropska pešpot E6 YU, na sredini pa z velikimi črkami Vpisna knjiga. Polistal sem po njej. Zadnji vpis je bil iz marca letošnjega leta, tisti pred tem pa je že segal v september 2024, torej več kot pol leta nazaj.
Težko bi rekli, da sva hodila po zelo obljudenih poteh. Prekopicnil sem šop listov vse do začetka, da bi videl, kdaj so se začeli vpisi v to knjigo, in videl, da so na začetku iz leta 1979. Postalo mi je vroče: so morda notri vpisi tudi iz leta 1978, ko smo mi hodili tod mimo? Ne, žal, vse skupaj se je začelo prav z letom kasneje. Gledal sem ta spomenik zadnje polovice stoletja, listal po knjigi, in pred menoj se je razpirala kronologija časa neke poti, ki sem ji nekoč že pripadal in ji spet pripadam tudi zdaj. Jan me je tiho opazoval. Ni dal kaj dosti na mojo nostalgijo.
»Koliko pa je do Trojan?« sem vprašal gostilničarko.
Zmajala je z glavo: »Vidva, ki sta hitra, bosta morda prišla v pol ure.«
To se mi je zdela spodbudna novica.
Odpravila sva se na pot. Dež nama je izrekel dobrodošlico.

* * *

Samo še nekaj je hujše od tega, da hodiš v nalivu. To, da hodiš v nalivu že drugi dan zaporedoma, ob tem, da se od prvega dne nisi še niti dobro posušil. Oblaki nad nama so napovedali, da bo tudi danes na sporedu deževni rokenrol.
Na prvem smerokazu tega dne je pisalo, da je do Trojan, kjer sva si nameravala privoščiti zajtrk, uro in pol hoje. Upal sem, da bova prišla v kaki uri. Ne bi se mogel bolj zmotiti.
Tisti, ki je tod postavljal časovnice, je bil krepkega koraka. Ali pa sem bil jaz – tretji dan pohoda – bolj šibkega in počasnega.
V tem deževnem jutru sva komaj lovila časovnice kar pogostih smerokazov – Jan je modro pripomnil, da se tretji dan pohoda hitrost počasi ustali na normalo. Nisem se hotel strinjati s tem.
Trajalo je dobro uro in pol, da sva po valovitem – in še zmeraj zelo deževnem – terenu prišla do Trojan, slovenskega krofovskega središča. Prečenje travnika kake četrt ure pred gostiščem je bilo skoraj travmatično. Strma in drseča travnata podlaga, pod katero je bila namočena zemlja; vse bolj mokri čevlji, ki jim je trava uspešno potiskala kapljice vode skozi tkanino; motoviljenje z dežnikom v eni roki, da bi se vsaj malo ubranil dežja, in v drugi s palicami, ki v teh pogojih niso imele nobene funkcije – sam sebi sem se zazdel kot klovn, ki uprizarja predstavo za obiskovalce našega najbolj znanega gostišča s krofi. Imelo me je že, da bi se vdal in odvrgel tako dežnik kot palice ter se po trebuhu preprosto zadričal do doline – bil bi seveda popolnoma premočen, a bi imel od tega zoprnega vremena vsaj nekaj užitka.
Ko sva vstopila v gostišče, je bil tam drug svet. Kljub jutru so bile zasedene skoraj vse mize, kar nekaj natakarjev in natakaric se je vrtelo okoli gostov, postrežba je tekla hitro in tekoče. Idila dišečih jutranjih kav in svežih krofov.
Stisnila sva se k eni zadnjih miz, da nisva vzbujala pozornosti s svojo premočenostjo. Slekel sem anorak in ga obesil čez naslonjalo stola pri sosednji mizi. Jan je odprl oba dežnika, da se vsaj malo odtečeta.
»Včasih pri nas ni tako deževalo,« sem rekel Janu in pri tem mislil na podnebne spremembe v zadnjih letih, »tako intenzivno … in dan za dnem.«
Navihano se je namuznil in odgovoril: »To je tvoje subjektivno mnenje. Kolikokrat pa človek res natančno spremlja deževje, če je sam na toplem in pod streho?«
Hotel sem mu zabrusiti, da vedno najde nekaj, s čimer spodnese moje teze, takrat pa je pristopil natakar.
Slovenci imamo nacionalno jed, ki je kot nalašč za tako priložnost. Za jutro, ko nisi dal še ničesar v želodec, pred teboj pa je nov pohodni dan, ko je treba vnesti kalorije, ki se bodo naslednje ure sproščale v različnih hitrostih. Gre za sladico, ki ima devet do enajst plasti, vsakih sto gramov pa ti dostavi približno 400 kalorij.

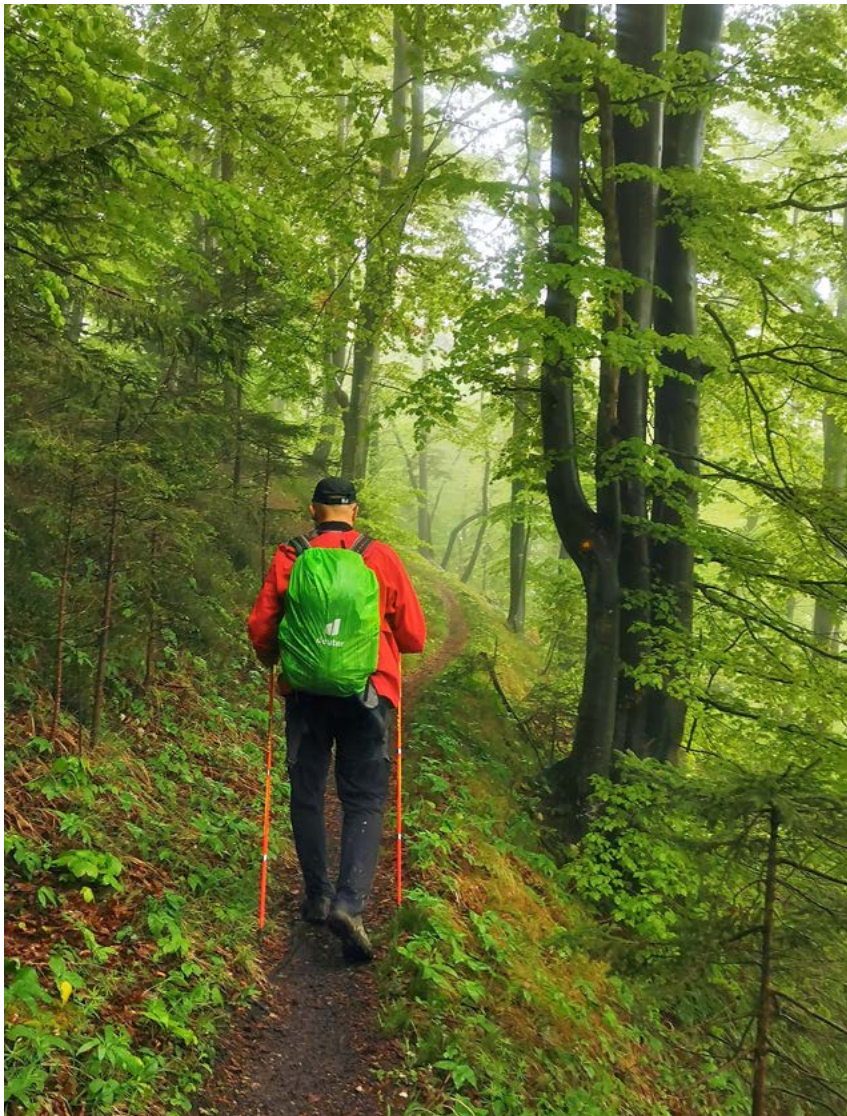

Proti Limbarski gori
Arhiv Sama Ruglja

Če je kos torej težak kakega četrt kilograma, si ob odhodu bogatejši za več kot tisoč kalorij, kar mora zadoščati vsaj za naslednje tri ure hoje, morda celo več. Gospe in gospodje, to je kraljica med slovenskimi sladicami, lahko bi bila uradni sponzor najine odprave: prekmurska gibanica.
Naročil sem si jo.
Jan je naročil tri ogromne trojanske krofe.
Izvlekel sem telefon, obrisal zaslon na namiznem prtu, potem pa pregledal vremensko napoved. Rezultati so bili nedvoumni: tako danes kot jutri naju je čakalo še kar nekaj dežja.
Pohodniki, ki imajo dovolj časa, si v takih primerih privoščijo dan odmora: zavlečejo se nekam, kjer je toplo in imajo streho, hibernirajo, posušijo oblačila in obutev, se spočijejo, potem pa, ko se jim vremena zjasnijo, pač nadaljujejo. Nobene drame, nobenega nakladanja glede dežja.
Midva žal nisva imela izbire. Ali pa sva jo imela? Pogledal sem prevoze proti Ljubljani, ki sva ji bila zdaj skoraj najbližje: čez dobre pol ure sva imela naslednji avtobus ... Spomnil sem se pregovora, ki gre nekako takole: Veliko je pogovorov o vremenu, pa kljub temu glede njega nihče ne ukrene ničesar.

Prvotna trasa E6, ca. 270 km, ca. 9000 višinskih metrov

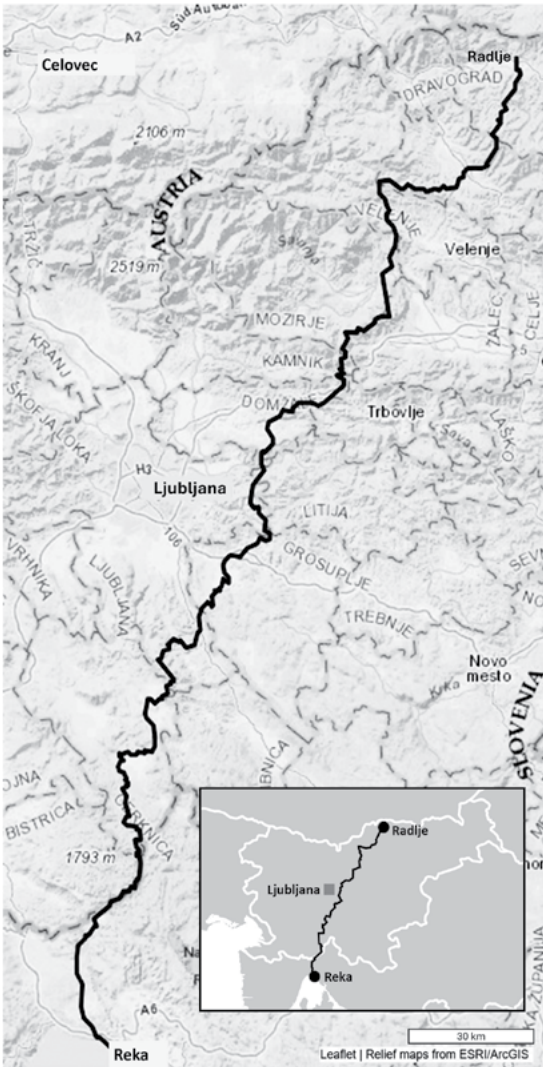

Na mizo sva dobila krofe in gibanico; namesto nespametnim mislim sem se raje posvetil hrani. Fotografiral sem najin zajtrk in ga poslal Renny s pripisom: »Midva na Trojanah. Še zmeraj naliva.«
Kmalu je prišel odgovor: »Dober tek. Bosta nadaljevala ali odnehala?«
Izbrala je najbolj preprost način, da naju spodbudi naprej.
Odnehati bi pomenilo kapitulirati.
Spet pa se je zapletlo pri žigu. Gostinsko podjetje Trojane je sicer fenomen samo po sebi, ena redkih gostiln, kaj gostiln, prav solidno velikih prehranskih podjetij, ki so obstala, čeprav so bili odrezani od glavne prometne žile, saj – kot so mi zaupali natakarji – pri njih dela več kot 130 ljudi. 130! Večina gostiln, takih primerov je denimo kar nekaj ob naši stari cesti iz Ljubljane proti morju, je ugasnila in zaprla svoja vrata, ko so potegnili avtocesto nekaj kilometrov stran, Trojane pa še naprej cvetijo in buhtijo kot tamkajšnji krofi.
Sicer imajo 130 zaposlenih, vendar nobeden od njih ni vedel, kje naj bi bil žig. Spet sem zalajnal staro pesem: E6 tukaj poteka že petdeset let, kje le je žig potem bil ves ta čas? Na koncu sem le malo bolje pogledal na seznam lokacij, kjer so ali naj bi bili žigi – izkazalo se je, da je v resnici kako uro naprej, v zaselku Doline; napisan je bil tudi naslov.
Eden od natakarjev je hotel popraviti vtis in je bil na tem, da naju napoti še na ogled bližnjih turističnih točk, od razglednega stolpa naprej. Nisva bila najbolj zainteresirana; šele potem je ugotovil, da dežuje in nama to ne bi bilo ravno v užitek. Z Janom sva se pomenljivo spogledala; kako lagodno je razmišljati o zunanji pokrajini, če je vse, kar imaš z njo, pogled iz toplega prostora skozi šipo ali v najslabšem primeru nekaj korakov po dežju do avtomobila.
Vetrovka se je lepila name, dežnik pa se ni hotel več gladko odpreti. Še dobro, da sem imel za spremljevalca Jana – odraslemu sinu tudi v takih razmerah morala ni niti malo padla.
Kak kilometer sva koračila po glavni cesti in pazila, da naju avtomobili ne bi prehudo poškropili ali kar povozili, potem pa sva spet zavila v samotno deževno pokrajino. Vsake toliko časa je deževje malo ponehalo, toliko da sem si namestil palice, s katerimi sem bil v klanec hitrejši, potem pa se je dež spet okrepil, tako da sem se moral proti njemu braniti z dežnikom.
Po kaki uri sva prišla do zaselka Doline: ob cesti je bil lesen stanček z žigom in pritrjenimi zemljevidi – vse to nama je dalo vsaj malo utehe. Za hišo sva stopila na gozdno pot. Pred nama se je razprl eden najlepših odsekov poti, ki nama ga tudi dež ni mogel pokvariti.
Vzpeti sva se morala na Limbarsko goro.
Prelepa gozdna pot je vijugala po mešanem bukovem gozdu. Dež je razprl barvni potencial rastlin naokoli in petdeset odtenkov zelene je žarelo na vse strani. Debelo sem gledal: tako žive, skoraj fluorescentne zelene v naših krajih še nisem videl. Samo na pohodih v Angliji mi je namočenost vegetacije postregla s tako zeleno intenzivnostjo. Premikal sem telefon in iskal

motive, ki bi na zaslon ujeli to, kar sem videl na lastne oči. Teren je postal podoben tistemu okoli Grmade v Polhograjcih. Znani kraji, po katerih sva oba znala hitro hoditi. Nisva se obirala, videti pa je bilo, da imava zaseben deževni oblak, ki potuje po točno isti poti kot midva.

Hoja v dežju je v svojem bistvu življenje na minimumu. Dihanje, premikanje nog, izstop iz zavedanja, razmišljanje, da si nekje drugje, na toplem, fantaziranje, da sva z ženo Renny nekje na morju, v hotelski sobi, iz katere gledava morje, se zvečer sprehodiva ob obali, kjer pomotoma stopim v morje … Uf, spet sem bil tu, sredi dežja, spet na makadamski cesti, pa na asfaltu, Limbarska gora je bila visoko pred menoj, dež pa je še vedno neprekinjeno udrihal. Počutil sem se, kot da bi me nekdo krepko premikastil. Jan ni rekel nobene, njegov organizem je predel tiho in brez težav. Le od kod ima to trdoživost, sem se spraševal.

Malo pred dvanajsto sva se že bližala vrhu. Ko je odbilo poldne, je začelo divje zvoniti. Zdelo se je, da se je na naju, poleg dežja, zgrnil še grom iz zvonov, kar me je spodbodlo naprej. Odločno sem polagal eno nogo pred drugo, dokler nisem v spremljavi zvonarske simfonije prikoračil do cerkve, kjer sem bil že večkrat, saj smo sem na kratke izlete vodili otroke, ko so bili še majhni. Poleg nje pa je že dolgo stala tudi gostilna.

Odprl sem vrata in trdo vstopil. Od mene je teklo, mrazilo me je, in ko sem sedel, se je pod menoj začela nabirati luža. Zdaj sem v popolnosti razumel pojem, ko za koga rečemo, da je kot polit cucek. Stopil sem k točilnemu pultu, da bi naročil.

»Lahko dobim čaj?« sem vprašal gostilničarja, vendar mi je že njegov izraz povedal, da nisem prišel na pravi kraj.

»Ha, prvi ste danes,« je malce pikro odvrnil.

»Je čudno?« sem odvrnil in pokazal na vreme.

»Čudno je, da ste sploh prišli,« je bil še naprej odrezav, »vprašanje je, ali bo prišel še kdo.«

»Bolj malo verjetno.«

»Se da dobiti čaj?« sem ponovil.

Odkimal je: »Kuhali pa že ne bomo. Lahko pa dobite kozarec soka.«

Ostal sem brez besed. Lahko sem bil vesel, da sva dobila vsaj žig.

Sprijaznil sem se s tremi decilitri pomarančnega soka. Kasneje se je pohvalil, da imajo tu gostilno že skoraj šestdeset let, da so oni lastniki objekta, zato skrbijo za to, da imajo ves čas obnovljeno – »ne pa tako kot denimo na Jančah, kjer je vse zanemarjeno, saj lastniki stiskajo najemnika« –, meni pa so se po glavi podile druge misli: Kako je mogoče, da ti v lokal ravnokar vstopi eden najbolj mokrih in premraženih ljudi v zgodovini tvoje gostilne, tebi pa se ne da skuhati niti čaja? Pomislil sem na blago gostilničarko v Motniku, ki nama je s svojo prijaznostjo včeraj po 55 kilometrih hoje v dvanajstih urah rešila dan.

Izpraznil sem kozarec, Jan me je počakal kar zunaj, poleg zapitka sem pustil še nekaj napitnine, in odšel naprej … v dež, ki so mu počasi začele popuščati moči.

Hitro sva se znašla na južnem pobočju Limbarske gore in se začela spuščati proti Moravčam, do koder sva imela, kot je pisalo, uro in pet minut. Le kje so našli še ravno teh pet minut, sem zaklical Janu, ki ga je kar neslo naprej.

Dež je po malem ponehal. Nebo se je počasi zaprlo. Svet se je spet sestavil v smiselno celoto. Ne nujno povsem realistično. Nekaj nižje nama je nasproti prisprintal tekač, oblečen v oprijeta oblačila in s slušalkami v ušesih. Jan se je ozrl za njim in vidno olajšano pripomnil, da se je nekaj deset metrov kasneje ustavil. Tekačeva prisotnost pa je napovedovala, da je na moravški strani morda boljše vreme in da bo druga polovica dneva nemara lepša in lažja. Slabo uro kasneje sva vkorakala v Moravče in poiskala žig v piceriji Jurka v središču naselja.

Zadišalo mi je vroče testo.

Rugljevo Vandranje

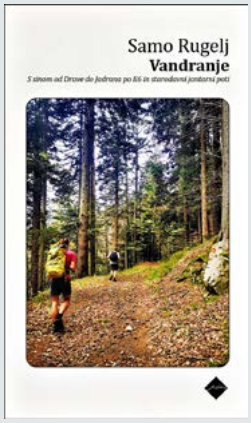

Samu Ruglju, uredniku in založniku, ne zmanjka in ne zmanjka idej. Ne le da se neprestano loteva strokovnih založniških tem, ves čas tudi hodi in hodi, od Triglava pa do Krete, vmes tudi teče, ob tem pa nastajajo zgodbe in knjige, ki jih ljudje radi vzamejo v roke in berejo; na primer knjiga *Soncu naproti* je prejela krilato želvo, nagrado za najboljši slovenski potopis. Tu in tam njegove zgodbe zaidejo tudi na strani *Planinskega vestnika*. Tako smo v letu 2017 v več nadaljevanjih spoznavali njegovo obiskovanje in naskakovanje Triglava, ki je pozneje izšlo v knjigi *Triglavske poti*.

Tokrat se je lotil evropske pešpoti E6. To je pot, ki poteka od severovzhoda do jugozahoda Slovenije in je pred kratkim praznovala pol stoletja od svoje ustanovitve, sledi pa starodavni jantarni poti iz severne Evrope do Sredozemlja. Rugelj se je po tej poti prvič podal še kot mladenič, v taborniški druščini, to prvinsko potepanje, raziskovanje dežele, spanje na senikih … pa je pri njem pustilo nepozabne spomine. Takšne, da si je pot zaželel prehoditi še enkrat, in to po originalni trasi, ne tisti spremenjeni. Čez skoraj pol stoletja se je na pot podal s svojim najstarejšim sinom Janom v želji, da bi se znova naužil narave, se dodobra nahodil in vse dneve preživel v sinovi družbi. Dve generaciji pohodnikov v mnogih razmišljanjih dopolnjuje Samov oče, znani psihiater Janez Rugelj, tudi planinec – torej gre kar za tri generacije slovenskih hribovcev.

Dogajanje na terenu vedno dopolnjujejo mnoga Rugljeva razmišljanja, o družini, o izdajanju knjig pa o družbenih razmerah, vmes pa pade tudi kakšna kritika, na primer na oskrbnika planinske koče, ki jima, čeprav premočenima, ni ponudil niti čaja. In kot vedno Rugelj ne more iz svoje tekmovalne kože, tako da se včasih vprašam, ali mu več pomeni doseganje osebnih rekordov kot pa doživljanje narave. Toda pustimo odraslim fantom, naj sami odločajo, kako se bodo lotevali pohodništva. Kot so zapisali na založbi, je *Vandranje evokativni potopis, ki diha v ritmu hoje, obenem pa hvalnica svobodnemu pohajkovanju očeta in sina po slovenski zemlji, ki se, če se jo nameniš prečiti peš, od severa do juga, izkaže za raznoliko in tudi ne tako majhno deželo.*

Vandranje je prva planinska publikacija, ki je pri Cankarjevi založbi izšla v elitni zbirki potopisov S poti. Verjamemo, da bo tudi ta Rugljev večplastni potopis našel pot do bralstva, z željo, da bi prehodili vsaj del te privlačne poti in še bolj spoznali našo prostrano deželo.

Vladimir Habjan

Sara Klopčič,
Hana Skrbinšek,
Katja Štucin,
Tanja Žgajnar

Pot, ki jo riše mladost

70 let Mladinske komisije Planinske zveze Slovenije

Ste se kdaj spraševali, kdo stoji za organizacijo številnih mladinskih planinskih akcij in usposabljanj, namenjenih mladim planincem in njihovim mentorjem v mladinskih odsekih planinskih društev, vrtcih, osnovnih in srednjih šolah? Skupno stičišče vsega tega delovanja je organizacija, ki že 70 let neprekinjeno skrbi za vzgojo in izobraževanje planinske mladine – Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije (MK PZS).

Članstvo Planinske zveze se je v letih po njeni ustanovitvi višalo tudi na račun mladih, zato so se mnoga društva usmerila v ustanovitev pionirskih in mladinskih odsekov. "Takrat so posamezna društva, predsedniki in organizatorji širom Slovenije vsak po svoje pripravljali vzgojo mladih s strašno različnimi pristopi," je povedal ustanovni član MK Jože Melanšek. Želja po večji organiziranosti pod okriljem PZS je aprila 1956 vodila v ustanovitev MK z glavnim poudarkom na vzgoji in izobraževanju mladih. Do danes se je na vodstvenem položaju zvrstilo skupno 35 načelnikov in načelnic MK.

Tekmovanje Mladina in gore

Ste že slišali za tekmovanje Mladina in gore? Na njem se preverja planinsko znanje, a ne na klasični način z dolgimi in suhoparnimi testi. Osnovnošolci in srednješolci tekmujejo v skupinah, zato med reševanjem testov učilnico napolnjuje napeto šepetanje, ko skupaj oblikujejo odgovore na zastavljena vprašanja. A to je šele prvi del! Najboljše srednješolske dvojice se po testih pomerijo v praktičnih nalogah, osnovnošolce pa čaka veliki osnovnošolski finale. Ekipe odgovarjajo na vprašanja voditelja, si nadenejo kapo planinčka za podvojitev točk in navdušujejo občinstvo s svojim znanjem. Dogajanje popestrijo tudi različni likovni, literarni ali fotografski natečaji in iskanje skritega gosta, ki nas vedno znova razveseli s svojo prisotnostjo.

Programi MK PZS

Predšolskim otrokom in otrokom do vključno drugega razreda osnovne šole je namenjen program Ciciban planinec, s katerim jih želimo navdušiti za hojo po domačem kraju in osvajanju bližnjih vzpetin. Vtise s pohodov nato zabeležijo v Cici dnevnik. Starejši osnovnošolci pa v okviru programa Mladi planinec vpisujejo svoje spomine z izletov v Dnevnik Mladi planinec 1 in 2.

Želja po prenosu strokovnega planinskega znanja, izkušenj in veščin varnega gibanja v gorah je vodila v pripravo učbenika *Planinska šola*, ki predstavlja temeljno literaturo za naša organizirana usposabljanja in akcije.



Finale tekmovanja Mladina in gore
Arhiv MK PZS



Zimska šola v naravi
Foto Vita Šavli

Usposabljanja za mladinske odseke

Mladinska komisija je močna zgolj toliko, kolikor so močni mladinski odseki. V ta namen vsako leto organiziramo usposabljanje za načelnike in aktivne člane mladinskih odsekov, na katerem udeleženci pridobijo ogromno koristnega znanja ter sklepajo nova poznanstva. V mladinskih odsekih, vrtcih, osnovnih in srednjih šolah seveda ne gre brez srčnih mentorjev, ki se najprej udeležijo usposabljanja za mentorja planinske skupine, nato pa lahko nadgradijo svoje znanje s področja vodenja družabnih aktivnosti na seminarju družabnosti, kjer dobijo ideje za popestritev svojih planinskih izletov.

Tečaj Mladinski voditelji

Za dijake v dolini Bavšice organiziramo usposabljanje za mladinske voditelje. Udeleženci pridobijo teoretično in praktično znanje varnega gibanja v gorah ter voditeljske veščine, ki jim bodo pozneje prišle prav pri delu z mladimi v matičnih mladinskih odsekih. Poseben poudarek je namenjen tudi povezovanju mladih tečajnikov, med katerimi se spletejo nova prijateljstva. Po končanem tečaju in opravljeni seminarski nalogi pridobijo naziv mladinski voditelj.

Planinska orientacija

Planinska orientacija je že vrsto let pomembna dejavnost MK. Vsako leto organiziramo Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje (SPOT), na katerem se pomerijo najboljše ekipe iz regijskih planinskih

Utrinki s sankanja 2025

Enega izmed izletov smo imeli lani, ravno na god svetega Miklavža. Miklavževi parkeljni so nas prepodili na čudoviti Vrh Ljubeljščice. Okoli dvajset nadobudnežev se nas je zbralo na kopnem parkirišču Ljubelja. Kljub temu, da okoli nas ni bilo videti snega, se je kar nekaj deklet in fantov opogumilo ter prvi del poti neslo s sabo sani. Izkazalo se je, da je bilo vredno. Debelina snega je kar hitro dosegla nekaj deset centimetrov. Na vrhu nas je Miklavž presenetil s čokoladicami. Vrhunec ture pa je bil seveda spust s sanmi, ki je v nas prebudil otroško razigranost.

Katja Štucin

Utrinki z zimske šole 2026

Tudi letošnjo sezono smo se skupina nekaj več kot dvajsetih planincev odpravila proti zdaj že znani hiški na lepo zasneženi Komni. Po zaviti poti v strmem bregu, ki slovi po tem, da se zna kar vleči, smo se začeli vzpenjati, a kljub polno natovorjenim nahrbtnikom smo med hojo veselo klepetali. Ovinek v levo, ovinek v desno in še nekaj ovinkov naprej pa že zagledamo lučko v daljavi – naš cilj za naslednji dve noči. Drugo jutro smo odšli proti bližnji klančini v smeri proti Bogatinu, kjer smo izkoristili vsako minuto časa za vaje iskanja zasutega in ocenjevanja snežnih razmer. Pester je bil tudi naslednji dan, ki ga je najbolj zaznamovalo ustavljanje s cepinom. Ker pa je bil popoldan že za nami, smo se kmalu po kosilu poslovili od zasneženih vrhov ter se odpravili nazaj proti dolini, kjer so nekateri zaključek akcije še dodatno popestrili s skokom v bližnje Bohinjsko jezero.

Matjaž Kavčič

orientacijskih tekmovanj (POT). Poleg poznavanja orientacije se morajo ekipe znotraj svoje starostne kategorije izkazati tudi v planinskem znanju in veščinah. Najboljše se uvrstijo na Balkansko planinsko orientacijsko tekmovanje.

Akcije in izleti

Čez leto organiziramo različne aktivnosti, preko katerih se spoznavajo mladi iz različnih društev. Pozimi organiziramo sankanje, turno smučanje ter zimsko šolo, v kopnih razmerah pa planinske izlete, akcije markiranja, počitniško varstvo za osnovnošolce ter dijaški in študentski planinski tabor. Slednji poteka v Planinskem učnem središču v Bavšici, kjer za udeležence pripravimo različne dejavnosti: obiske gora, turnokolesarske izlete, orientacijske delavnice, raziskovanje skritih kotičkov Soške doline in seveda nepozabna večerna druženja.



Kopanje v "Bavškem jezeru"
Arhiv Zala Serženta Seljak

Študentski planinski tabor 2024 ali kako je bilo plavati v "Zgornjem Bavškem jezeru"

Leta 2024 je v Bavšici prvi del študentskega tabora potekal popolnoma običajno. Odpravili smo se na nekaj pohodov, igrali odbojko, obiskovali Bovec, ob večerih pa smo igrali družabne igre, peli in brali knjige. Imeli smo srečo, da je bilo čez dan večinoma suho, ponoči pa je deževalo. Vendar se je sredi tabora vreme poslabšalo in za naslednjih nekaj dni je bilo napovedano močno deževje. Da ne bi preživeli celega dneva v hiši, smo se odločili za ogled trdnjave Kluže. A do trdnjave še nekaj dni nismo prišli. Močno deževje je povzročilo, da so hudourniki pridrveli s hribov ter poplavili cesto in travnike. Suha struga, ki jo običajno prečkamo z avtomobili, se je spremenila v deročo blatno reko. Drla je čez cesto in napajala dve jezeri, ki sta nastali na nižje ležečih travnikih. Tako smo namesto ogleda trdnjave udeležence peljali na ogled "Zgornjega Bavškega jezera".

Kuharja sta nas opozorila, da nam bo zmanjkalo hrane, če v naslednjih dneh ne bomo mogli v trgovino. Ker je bilo napovedanega še več dežja, se nismo obotavljali. Poklicali smo našo dobro prijateljico Tanjo iz Bovca in jo prosili, da nam pripelje nekaj hrane na drugo stran jezera. Štirje vodniki smo zavihteli prazne nahrbtnike na rame in se po vodi odpravili na drugi breg jezera. Sprva nam je voda segala do kolen, pozneje pa skoraj do pasu. Če ste se kdaj spraševali, ali koprive pečejo tudi pod vodo, vam lahko zagotovim, da pečejo. V nahrbtnike smo natlačili vso hrano, ki bi z nekaj skromnosti morala zadostovati do konca tabora.

Zadnji dan je bil popolnoma jasen, pogledi na tedaj že mirna jezera, v katerih so odsevali okoliški hribi, pa dih jemajoči. Ob vsej lepoti se nismo mogli upreti, da v jezerih ne bi tudi zaplavali. Voda je bila sicer izredno mrzla, a popolnoma bistra, tako da smo med plavanjem lahko opazovali žičnato ograjo pašnika in travniške rožice na dnu jezera.

Ker ni bilo nobene možnosti, da bi s še tako visokim vozilom zapustili dolino, smo prosili starše in znance, da nas pridejo iskat. Z nahrbtniki na ramenih in potovalkami v rokah smo udeležence vodili po robu melišča in skozi redek gozd okoli jezera. Še zadnjič smo lahko občudovali neusmiljeno moč narave, ki se je po nekajdnevnem divjanju umirila in spremenila pokrajino v enega najlepših krajev na Zemlji. Tudi udeležencem bo tabor zagotovo ostal v lepem spominu. Morda nismo naredili toliko izletov, kot je bilo načrtovanih, toda videti jezero v Bavšici ali pa celo plavati v njem ni nekaj, kar lahko doživi vsak.

Matic Klopčič

Zasavska planinska pot, etapa 2:

Grad Podsreda–Koča na Bohorju

Posavsko hribovje

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredogorje
Višinska razlika: Vzpon 790 m, sestop 373 m
Razdalja: 16,7 km
Izhodišče: Podsreda, grad Podsreda, 479 m
WGS84: N 46,027373°, N 15,590256°
Koča: Koča na Bohorju, 896 m, mobilni telefon +386 31 772 317, e-pošta pdbohor@gmail.com, odprta je vse dni v tednu razen ponedeljka, v njej je možno prenočiti.
Časi: Izhodišče–Koča na Bohorju 5.30 h
Sezona: Kopna sezona
Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. Planinska založba, 2026 (v pripravi).



Koča na Bohorju Foto Franci Horvat

Zemljevid: *Posavsko hribovje*, Kartografija, 1 : 75.00
Opis: Od Podsredškega gradu, 479 m, (žig) nadaljujemo severno po markirani poti v vas Podsreda, gremo skozi vas in zavijemo levo. Po cesti nadaljujemo pod severnim pobočjem Boršta do zaselka Rožce, od tu pa po markirani poti na Okič, 616 m, in na vrh Kukle (Žličar, 674 m). Po cesti gremo do Jelš, kjer se nam z leve priključi pot iz Senovega. Naprej gremo mimo spomenika in po poti na vrh Oslice, 860 m.
Z Oslice se nam ponuja razgled na Kozjansko in na Bohor. Z vrha se spustimo po travnatem pobočju zahodno do gozdarske ceste, ki jo prečkamo, sledimo poti in markacijam skozi gozd, da se dvignemo skoraj pod vrh Debelega vrha, 928 m. Nadaljujemo po poti, ki se dviga in spušča, in ob travniku, kjer spet pridemo do ceste in po njej v nekaj minutah dosežemo Kočo na Bohorju, 896 m. Žig.

Marjan Pergar

Zasavska planinska pot, etapa 3:

Koča na Bohorju–Tončkov dom na Lisci

Posavsko hribovje

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredogorje
Višinska razlika: Vzpon 1035 m, sestop 1005 m
Razdalja: 18,7 km
Izhodišče: Koča na Bohorju, 896 m
WGS84: N 46,065106°, E 15,452747°
Koči: Koča na Bohorju, 896 m, mobilni telefon +386 31 772 317, e-pošta pdbohor@gmail.com, odprta je vse dni v tednu razen ponedeljka, v njej je možno prenočiti; Tončkov dom na Lisci, 927 m, mobilni telefon +386 51 412 188, e-pošta info@lisca-dom.com, odprt je vse dni razen ponedeljka in torka, v njem je možno prenočiti.
Časi: Izhodišče–Tončkov dom na Lisci 7 h
Sezona: Kopna sezona
Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. Planinska založba, 2026 (v pripravi).
Zemljevid: *Lisca in Sevnica z okolico, PZS*, 1 : 30.000
Opis: Od Koče na Bohorju, 896 m, se najprej povzpnemo na Veliki Javornik, 1023 m, najvišji vrh masiva Bohorja, 1023 m, nato se spustimo po položni poti proti Skalici. Po uri in pol hoje smo na razpotju poti, desno proti Planini in Skalici, 951 m. Zaradi lepega razgleda z le-te se nam izplača povzpeti na njo in ne bo nam žal.
Vrnemo se do razpotja in nadaljujemo pot, sledimo markacijam skozi gozd in travnike, po eni uri hoje nas pot pripelje na cesto pred vasjo Mrzla Planina, ki ji



Tončkov dom na Lisci Foto Franci Horvat

Zasavska planinska pot, etapa 2:

Grad Podsreda–Koča na Bohorju

Posavsko hribovje

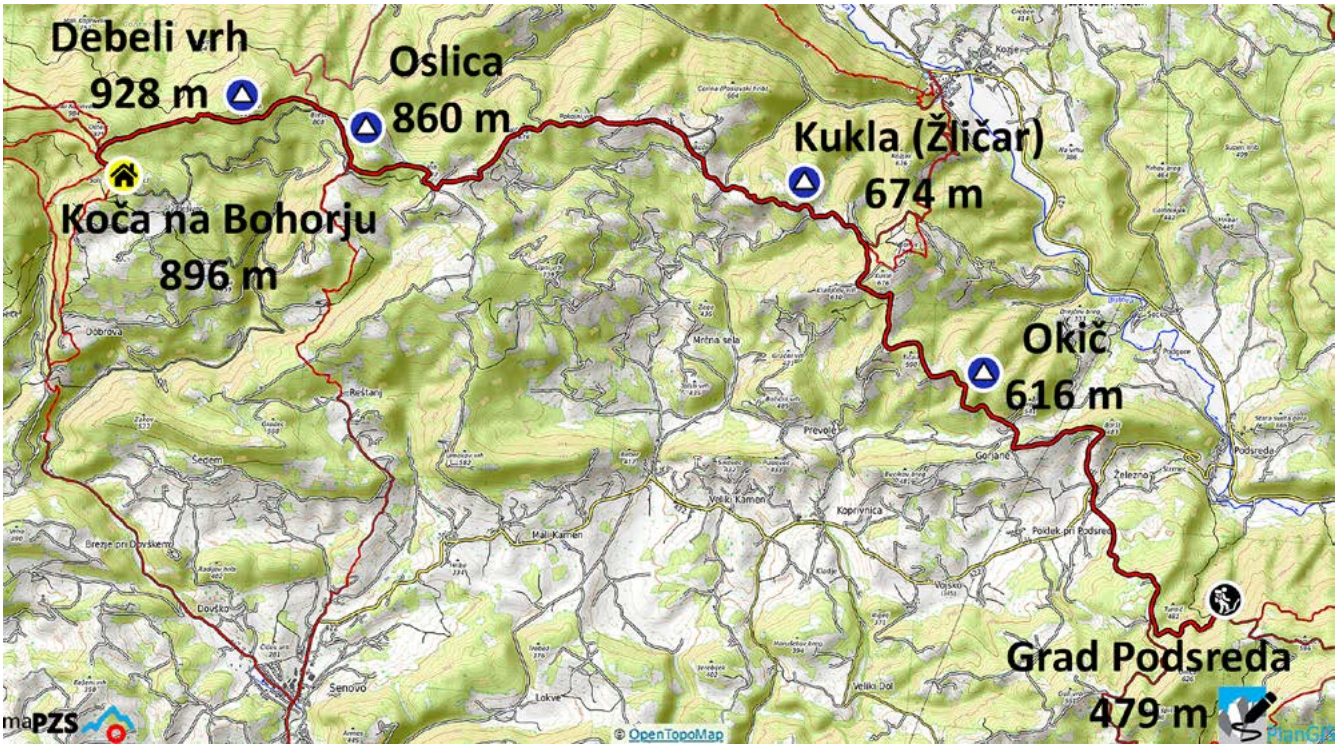

Zasavska planinska pot, etapa 3:

Koča na Bohorju–Tončkov dom na Lisci

Posavsko hribovje



sledimo zahodno in po še slabi uri hoje smo v raztresenem naselju Zabukovje. Iz Zabukovja naprej do Lisce sledimo markacijam in pred pokopališčem krenemo desno, mimo vežice in po travniku navzdol v gozd. Paziti moramo na markacije, ker je tu več poti in lahko zaidemo. Pot nadaljujemo po travniku, mimo domačije in po pol ure hoje smo na cesti v Kurji vasi. Prečkamo cesto in nadaljujemo pot navzgor po travniku, mimo osamljene kmetije in naprej na asfaltirano cesto, po kateri gremo skozi zaselek Podgorje in sledimo oznakam. Po slabih dveh urah hoje iz Zabukovja se nam z desne priključi Sevniška planinska pot, ki pride sem s Planine. Mi nadaljujemo hojo po grebenu navzdol čez travnik. Razgled! Gremo desno in navzdol v gozd in sledi vzpon na Ješovec, 934 m. Sledi še spust na sedlo, kjer se nam priključi pot iz Jurkloštra in do Tončkovega doma na Lisci, 927 m, imamo še pol ure hoje po travniku, mimo parkirišča in meteorološke postaje. Žig.

Marjan Pergar

Zasavska planinska pot, etapa 6: Dom na Šmohorju–Planinski dom na Mrzlici

Posavsko hribovje

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredogorje
Višinska razlika: Vzpon 601 m, sestop 293 m
Razdalja: 10 km
Izhodišče: Dom na Šmohorju, 784 WGS84: N 46,181782°, E 15,186843°
Koči: Dom na Šmohorju, 784 m, mobilni telefon +386 31 696 657, e-pošta smohorplaninskidom@gmail.com, odprt je vse dni v tednu razen ponedeljka, v njem je možno prenočiti; Planinski dom na Mrzlici, 1093 m, mobilni telefon +386 31 728 779, +386 41 963 642, e-pošta d.kajnih@gmail.com, odprt je vse dni v tednu razen ponedeljka, v njem je možno prenočiti
Časi: Izhodišče–Dom na Mrzlici 3.30 h
Sezona: Kopna sezona



Dom na Mrzlici Foto Helena Knez

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. Planinska založba, 2026 (v pripravi).
Zemljevida: *Posavsko hribovje, zahodni del*, PZS, 1 : 50.000; *Posavsko hribovje*, Kartografija, 1 : 75.00
Opis: Od Doma na Šmohorju, 784 m, se napotimo po poti čez travnik in skozi gozd zahodno do cerkvice sv. Mohorja na vrhu. Ob njej so posebnost tri mogočne lipe, stare več kot 400 let. Gremo po levi ob cerkvi čez travnik v gozd. Zapustimo cesto in nekaj časa sledimo gozdni poti proti Gozdniku, ki je prav pred nami. Pridemo do kapelice, kjer je križišče, naša pot gre naravnost po cesti, a čez nekaj časa spet skrenemo na ožjo pot, ki nas pripelje do spomenika. Tu je razpotje, desno vodi pot na Gozdnik, mi pa nadaljujemo mimo kapele. Kmalu zagledamo spodaj spomenik sedmim padlim partizanom, pot nadaljujemo skozi gozd in se na razpotju usmerimo desno proti Mrzlici. Po nekaj minutah pridemo do gozdne ceste, kjer nas kažipot usmeri levo proti Kalu. Držimo se ceste po levi

Zasavska planinska pot, etapa 7: Planinski dom na Mrzlici–Planinski dom na Čemšeniški planini

Posavsko hribovje

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredogorje
Višinska razlika: Vzpon 952 m, sestop 923 m
Razdalja: 20 km
Izhodišče: Planinski dom na Mrzlici, 1093 m WGS84: N 46,188258°, E 15,108664°
Koči: Planinski dom na Mrzlici, 1093 m, mobilni telefon +386 31 728 779, +386 41 963 642, e-pošta d.kajnih@gmail.com, odprt je vse dni v tednu razen ponedeljka, v njem je možno prenočiti; Planinski dom dr. Franca Goloba na Čemšeniški planini, 1120 m, mobilni telefon +386 31 530 140, e-pošta urskaucakar1@gmail.com, odprt je ob sobotah, nedeljah in praznikih.
Časi: Izhodišče– Planinski dom dr. Franca Goloba 7.30 h
Sezona: Kopna sezona



Planinskega doma dr. Franca Goloba na Čemšeniški planini Foto Helena Knez

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. Planinska založba, 2026 (v pripravi).
Zemljevida: *Posavsko hribovje, zahodni del*, PZS, 1 : 50.000; *Posavsko hribovje*, Kartografija, 1 : 75.00
Opis: Z Mrzlice se napotimo po cesti in po eni uri hoje pridemo do lovske koče in asfaltirane ceste na sedlu Podmeja, čezenj gre promet iz Zasavja v Savinjsko dolino. Prečkamo cesto, sledimo markacijam še naprej zahodno in se spustimo na sedlo Liza. Gremo še približno 200 metrov po cesti Trbovlje–Vrhe, nato skozi gozd proti Juharju. Od tu imamo še pol ure hoje po travniku do Partizanskega vrha. Tu dobimo tudi žig, skrinjica je na deblu drevesa ob gostilni Planina. S Partizanskega vrha nadaljujemo pot po cesti zahodno do križišča, kjer zavijemo levo navzdol in po pol ure smo na križišču pri cerkvi

Zasavska planinska pot, etapa 6: **Dom na Šmohorju–Planinski dom na Mrzlici**

Posavsko hribovje

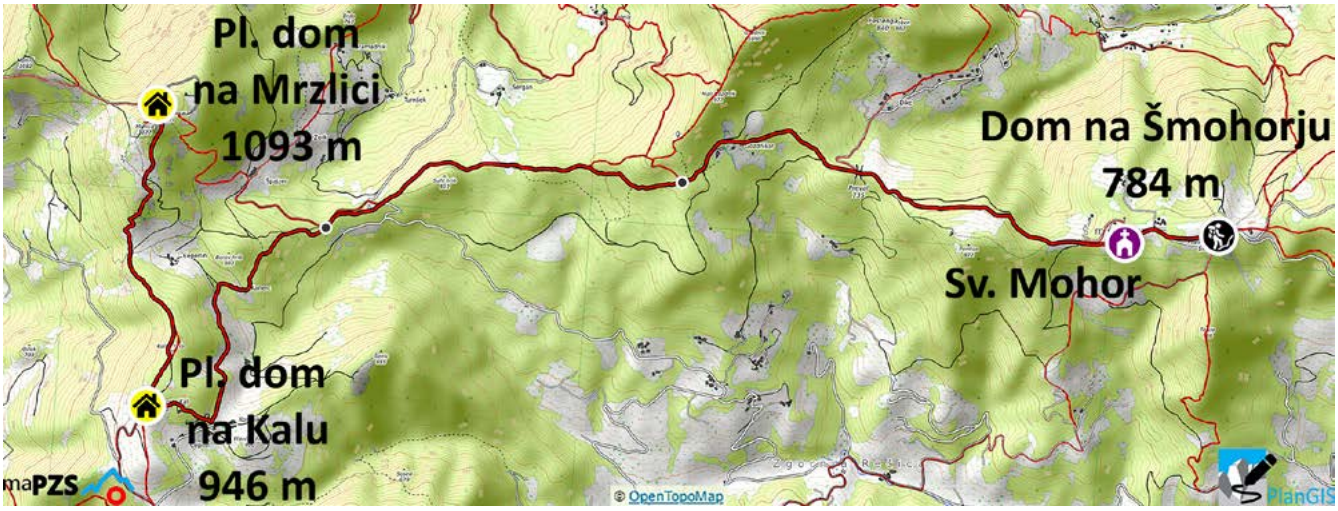

strani pobočja, gremo mimo peskokopa ter lovskega doma in po kratkem vzponu dosežemo Planinski dom na Kalu, 946 m. Žig.

Pot nadaljujemo proti Mrzlici; na zahodni strani doma je smerna tabla za Mrzlico. Kolovozna pot nas vodi severno skozi gozd, po nekaj minutah lahko skrenemo levo in obiščemo vrh Kala, 985 m. V nadaljevanju se kolovoz spusti na travnik, na levi strani je staro kužno znamenje, kolovoz pa se zoži v travnato pot, ki gre strmo navzgor v pobočje Mrzlice, skozi ruševje in redek gozd. Kmalu se odpre pogled na vrh Mrzlice s pretvornikom in na široko pročelje planinskega doma, 1093 m. Žig.

Marjan Pergar

Zasavska planinska pot, etapa 7: **Planinski dom na Mrzlici–Planinski dom na Čemšeniški planini**

Posavsko hribovje



sv. Križa. Tu zavijemo desno in navzdol ter smo po nekaj deset metrih pri Barličevi hiši na Čebinah. Na hiši je nameščena skrinjica z žigom.

Naša pot po ZPP se nadaljuje na bližnje Vrhe; vrnemo se do razpotja, pot za Partizanski vrh zavije desno, mi pa nadaljujemo levo po cesti severno na prelaz Vrhe, 886 m. Z Vrhov nadaljujemo pot na Čemšeniško planino: gremo le nekaj deset metrov po poti proti Krvavici, nato nas markacije usmerijo levo v strmi breg Kisovca, 1029 m, ki ga prečimo po južnem pobočju. Po dobrem kolovozu pridemo do prevala pod Gunetom. Tu je domačija, nad njo se na severozahodu dviguje prepoznavni skalnat vrh – Gunetova glava. Nadaljujemo naprej, mimo križa s spominsko ploščo in v gozd. Onkraj gozda se nam odpre pogled na značilni hrbet Čemšeniške planine – Krežetova planina. Nadaljujemo po grebenu zahodno čez razgledni Črni vrh, 1204 m, do Planinskega doma dr. Franca Goloba, 1120 m. Žig.

Marjan Pergar

Kristina Menih

O metuljčku Mavru, ki je našel svoj mir

Zgodnji sončni žarki so si utirali pot skozi rahle jutranje meglice. Žgečkali so vidne in nevidne prebivalce travnika na eni od položnih polic Pihavca in uživali v dih jemajočem pogledu na Zadnjo pravljično dolino pod Triglavom. Dixie je potrpežljivo čepela ob marjetici in opazovala živahno poskakujočo bubo, iz katere se je oglašalo nestrpno, na trenutke prav mučno pritoževanje.

Le pred slabim mesecem je metuljka Metela živčno preletavala travnike in visokogorske jase pod Kriškimi podi, Sovatno, Ozebnikom, Kanjavcem, Planjo, Razorjem, Bovškim Gamsovcem in Stenarjem v Zadnji pravljični dolini pod Triglavom. V sebi je nosila na stotine mičkenih jajčec, ki si jih je strašansko želela čim prej položiti na prave rastline. Nestrpno je brnela s svojimi pisanimi krilci in iskala nov začasni dom, kamor bo lahko varno pričvrstila svoj zarod.

Povsem nebogljena jajčeca so bila prepuščena na milost in nemilost tistih, ki jim bodo nudili varno zavetje, vse dokler se iz njih ne bodo razvile gosenice. Letela je Metela, metuljka iz družine lastovičarjev, frfotala je desno in levo, plahutala z živopisanimi krili navzgor in navzdol ter iskala primerne gorske rastlinice, ki bi prevzele njene potomce.

»Če bomo izumrli metulji, boste umrle tudi ve,« ni olepševala neizpodbitne resnice, ko je čakala na njihovo privoljenje. Slednjič se je s travnika, gosto poseljenega z marjeticami, oglasila prav njihova velika družina.

»Pomagajmo ji, saj s tem pomagamo tudi sebi,« so odločile živahne cvetlice, ki so že razvijale prve popke, ob skupnem posvetu in Meteli glasno obelodanile svojo odločitev. Presrečna metuljka je brž poletela do njih. Zatem ji je vsaka marjetica prijazno nakazala list, pod katerega je zadovoljna Metela skrbno odložila po dve jajčeci. Hitela je s cvetke na cvetko in slednjič vendarle oddala še zadnje jajčece. Utrujeno je sedla na najbližji cvetni popek.

»O, kako sem zadovoljna in pomirjena, ker sem opravila svoje poslanstvo. Zdaj pa ste na vrsti vi, moji potomci,« je dejala med lebdenjem.

»Naj preživijo najmočnejši! Želim vam veliko sreče,« je še dodala, preden je trdno zaspala.

Jajčeca oživijo

Odložena jajčeca so mirno ždela pod listi marjetic. Te so držale besedo in jih skrbno varovale. V nekaj dneh so se iz najbolj zdravih in odpornih jajčec izlegle drobne gosenice, ki so za začetek s slastjo pohrustale svojo jajčno lupinico, potem pa hitele lest na vse strani.

»Jaz sem strašansko lačna,« se je oglasila prva.

»Jaz sem še bolj lačna kot ti,« se je oglasila druga.

»Jaz sem najbolj lačna, jaz,« se je oglasila tretja.

Vse male gosenice so se začele tako glasno pritoževati nad lakoto, da se je poleg marjetic prestrašil cel travnik. Bilke, rožice, grmički in trave so se zbale, da bodo gosenice pojedle vse, kar se bo znašlo pred njihovimi lačnimi čeljustmi. A se je k sreči hitro izkazalo, da ne bo tako hudo. Resda zelo požrešne živalce so ostale dovolj preudarne, da niso požrle čisto vsega. Poleg slastnih in sočnih trav so se lotile še presušenih stebelc in odcvetelih rastlin, ki so že zaključile svoj življenjski krog. Grizljale so, se gostile, žvečile in se mastile, dokler se niso tako povečale, da so morale zamenjati svojo kožo. In to večkrat!

Ko pa so slednjič postale skoraj tisočkrat večje – ja, tisočkrat! – so se veselo poslovile druga od

druge in se zabubile vsaka v svoj kokon. Buba za bubo se je trdo oprijela svoje vejice in obmirovala zasidrana na njej, saj je svoj bodoči razvoj predala času. Ravno prav hitro so se razvijala njena krilca, tipalke, nogice in rilček za pitje nektarja, dokler se ni nekega dne zgodila nova velika sprememba. Iz bub so se začeli izlegati metuljčki z mehkimi in pomečkanimi krilci, ki jim jih je komajda uspelo razpreti. Kmalu so lepo otrdela in vsak metuljček je lahko prvič poletel.

Niso pa vsa odložena jajčeca in gosenice mame Metele imeli take sreče kot naš metulj, ki ga za zdaj še ne poznate. O ne, ogromno jajčec se je posušilo, številne gosenice so uplenile živali, z nekaterimi bubami je kot za šalo pometla gorska nevihta, kakšno je tu in tam pohodil nepazljivi planinec. Tako se je v metulje na koncu uspelo preleviti le nekaj deset srečnežem.

Na nekdanji planšarski planini je ležal travnik. Ker tam že dolgo ni bilo drobnice, so se na gosto razbohotile rože. Davno so že izginili časi, ko so na planini pod Pihavcem odmevali zvonci ovac in koz, ki so jih pasli Trentarji. Streha lesene staje se je že zdavnaj sesedla. Napol trhle ograde so nemo pričale o drobnici, ki je nekdaj prenočevala v njih in veter je igral svojo pesem namesto pastirjeve piščali ... Metulji so letali z rastline na rastlino in jih oprašev ali z zlatim prahom. Kjer so pristali, so se čez nekaj dni odprli novi cvetovi.

Planina je postajala vse bolj pisana in polna planinskega cvetja. Dehteli so encijani, po slastni čokoladi so dišale žametaste murke, visokorasli lepi čeveljci so se merili v lepotnem tekmovanju in vsepovsod so brenčale čebele. Pretegovale so se divje orhideje in uživale v družbi preprostega rmana sredi visokoraslih trav, ki so prekrile nekdanje pašnike.

Iz svoje bube se je trudil prebiti bodoči metulj, ki niti slutil ni, da se rojeva v svet brez pastirjev in njihovih čred, v sodobni svet brez vilinskih bitij, poln bučne glasbe, telefonskih pogovorov in glasnih besed. Planina pa je tiho mirovala in pestovala spomine, ki jih nihče več ni obujal. Nežna sapica je pihljala in hladila pregreto skalovje. Okoli psičkine glave, ki je bistro spremljala dogajanje, je tu in tam pribrenčala frfotavo nadležna muha.

Bele pečine so se ogledovale v gladkih oblakih in se ozirale po redkih pohodnikih, ki so ubirali korake po brezpotjih, da bi dosegli nekdanjo planino pod Pihavcem, o kateri se je med turisti začel širiti glas, kako mirna in neobljudena je. Celo gospodični se je prikupila s svojo odmaknjenostjo, zato je pogosto vzela pot pod noge, da bi si na eni od mirnih jas odpočila glavo, po kateri so ji nenehno švigale vse mogoče misli.

Reševanje utrujenega metuljčka

»Uf, uf, uf, kako me vse boli. Preveč sem zrasel in se zdebelil, zdaj pa me tako stiska, da se bom še zadušil, če se brž ne domislim rešitve, uf, uf uf,« se je pritoževala živalca, ko si je na vse kriplje prizadevala osvoboditi se iz debelega in očitno pretesnega ovoja. Poleg poguma so ji očitno pojemale tudi moči ... V tistem je s svojimi vzpodbudnimi besedami na pomoč priskočila psička: »Daj no, potrudi se še čisto mičkeno! Ne vem, kdo si, prepričana pa sem, da zmoreš, če boš verjel v to. Globoko vdihni in znova pritisni. Ena, dve, tri, zdaj!«

Čeprav se je ujetnik s svojimi zadnjimi močmi res še enkrat močno potrudil, se mu ni uspelo izviti ven. Zapredek se je umirjal in slednjič tiho obstal. Dihanje v njem je postajalo vse bolj plitko. Dixie se je bliskovito odzvala. S prednjimi zobki je nežno stisnila zgornji del bube in iz nje enostavno iztisnila do konca utrujenega metulja. Njegova prosojna, stisnjena in hudo pomečkana krilca so bila vsa premočena, telesce pa krhko, mršavo in skoraj negibno. Ampak živ je bil, saj je hvaležno strmel v psičkine oči in to je bilo v tistem trenutku najbolj pomembno.

Dixie ga je nežno obliznila s hrapavim jezikom in z gobčkom potisnila na mah pred seboj, kjer si je malček lahko odpočil. Obsedela je ob njem in opazovala, kako mu sončni žarki sušijo krilca. Povsem posušena so se kitila z vsemi mavričnimi barvami in se bleščala, kot bi jih pobarvala kakšna vila, zato mu je Dixie brez razmišljanja nadela ime Mavro. Hitro sta se zbližala in si obljubila, da bosta postala prava prijatelja.

Ko si je metuljček nabral dovolj moči, se je razgledal po okolici in zašepetal psički: »Kako tiho je tukaj.«

»Ja, prav res je. Slišala pa sem, da so prav tod nekoč glasno odzvanjali zvončki in zvoni z živalskih vratov, mukanje, blejanje in meketanje, saj so se poleg drobnice pasle tudi krave. Kosci so tudi radi zapeli kakšen napev in slišalo se je klepanje njihovih kos in srpov. A veš, da so tu gori pod goro, več kot uro strme hoje iz doline, kosili travo in jo, posušeno v seno in spravljeno v rute – kot so pravili velikim culam, na glavah



Metulj Mavro je raztegnil krila, prvinsko ujel veter vanje in se spretno odlepil od tal. »Hej, jaz letim, letim, letiiiim!« se je veselil. *Ilustracija Jernej Myint*

potem znosili v dolino. Kako spretni, kleni in iznajdljivi so bili včasih! Zdaj pa nama prepeva le trava.«

Mali Mavro je ob tem ostal brez besed, zato se je sramežljivo zagledal v svoja krilca in skušal stopiti na tla, kot je videl stati svojo prijateljico. A se je le nerodno prevrnil.

»A ti ne veš, da imaš krila? Z njimi letiš, zato ne moreš hoditi kot jaz. Daj, poskusi poleteti,« ga je podučila in ohrabrila Dixie.

Mavro je raztegnil krila, prvinsko ujel veter vanje in se spretno odlepil od tal.

»Hej, jaz letim, letim, letiiiim!« se je veselil in previdno zakrožil visoko nad psičko.

Dixie ga je opazovala s skalnatih tal; v tistem si je zaželela, da bi lahko tudi ona letela.

»Daj, povej mi, kako je leteti in kaj vidiš pod seboj?« je postala radovedna.

Iz navdušenega Mavra se je usula prava besedna nevihta. Hitel je pripovedovat o pisanem travniku, ki se poln cvetja širi pod njim, o orlovskem gnezdu in lačnih mladičih, ki čakata svoje starše, o planincih na vrhu Triglava in krokarjih, ki opazujejo svoj plen.

»Kako srečen sem, da sem metulj!« je še kriknil, potem pa obnemel od groze. Na sebi je začutil temno senco, katere lastnica je merila naravnost nanj. Sivi muhar si je že mel peruti od zadovoljstva in v mislih žvečil Mavra, a so njegovi računi ostali brez krčmarja.

Kajti v tistem se je na jasi prikazala gospodična. Čeprav zadihana in kratke sape po naporni hoji, je brž posegla vmes in pregnala ptiča, zato tragedije ni bilo in lačen kljun je ostal sam s svojim gladom. Metuljček je varno pristal na gospodičninih dlaneh in v znak zahvale zatrepetal s krilci.

»Kako lep si! Gotovo si iz družine lastovičarjev,« je rekla gospodična.

Močno se je začudila in se stresla ob pomisli, da jo je metuljček razumel, saj je znova trepnil s krilci, kot da bi želel pritrditi njeni ugotovitvi.

Takrat je k njima pritekla še Dixie. Stisnila se je k svoji stari prijateljici in novemu prijateljčku. Tako so v troje spoštljivo obmirovali v objemu tihe narave. Prisluhnili so srcu, ki je mirno utripalo v ritmu miru in sreče. V tistem trenutku so začutili, kako je čas obstal, saj jih je prevzel čudežni občutek neskončne svobode.

Zvezdana Bercko

Ko vidim priložnost, me je težko ustaviti

Pogovor z Barbaro Robič

Dobro jo poznajo tako domačini kot številni obiskovalci Gozda Martuljka in okolice. Čeprav je bila rojena na ravnicah ob Savi, je navdušena planinka že od mladih nog. V gorah je spoznala tudi moža Inga in se preselila na njegovo domačijo v Gozd Martuljek. Pred skoraj 30 leti sta obnovila zapuščeni senik na takrat povsem zaraščeni planini Jasenje. Na planini brez elektrike je Barbara v kotlu na odprtem ognju kuhala malice za delavce, kar je pritegnilo zanimanje mimoidočih pohodnikov.



Barbara Robič
Arhiv Barbare Robič

Tako se je začela zgodba Brunarice pri Ingotu, ki je z združitvijo kmetijstva in turizma pomenila unikatno popestritev ponudbe Gornjesavske doline. Vse odtlej vztrajajo pri enaki ponudbi – izključno domača, sproti in ročno pripravljena hrana, kuhana v kotlih na odprtem ognju, na prostem. Svojevrsten dodatni izziv je predstavljalo dejstvo, da brunarica stoji na območju Triglavskega narodnega parka, zato sta Robičeva sodelovala tudi pri pripravi in spremembi številnih zakonodajnih aktov. Barbara je aktivna tudi na drugih področjih, predvsem pri ohranjanju lokalnih kulinaričnih in kulturnih tradicij ter razvoju trajnostnega turizma v Gornjesavski dolini.

Kaj te je iz ravninskega Dolskega pri Ljubljani potegnilo v hribe?

Rodila sem se kot peti otrok v kmečki družini, kjer je bila vrednota delo, predvsem na polju, za punce pa tudi v kuhinji. Moj prvi stik z naravo in hribi je bilo nabiranje borovnic, vsakoletno opravilo, s katerim smo si otroci že od šestega leta starosti naprej služili denar za šolske potrebščine, nova oblačila in kakšen priboljšek. Bila sem osmošolka, ko so v kraju ustanovili planinsko društvo. Če se prav spomnim, je bil naš prvi pohod na Kum. Sicer pa smo hodili v glavnem po bližnji okolici, novoletni pohod iz Dolskega čez Cicelj pod Murovico na Miklavža pa je postal tradicija, ki jo še vedno vzdržujejo. Ampak članstvo v lokalnem PD ni bilo posebno močno in veliko napovedanih pohodov je odpadlo.

Bilo pa jih je dovolj, da so te hribi navdušili?

Vedno znova se sprašujem, od kod izvira moja ljubezen do hribov in pohodništva, saj v naši družini za to ni bilo nobenega navdušenja. Resneje sem začela hoditi v hribe, ko se je v sosednjo vas Vinje priselila mlada družina, ki je zelo aktivno obiskovala gore. Povabili so me zraven in lotevali smo se tudi večdnevnih pohodov, ki so name naredili poseben vtis, saj me je navdušilo vzdušje v kočah, pa tudi spanje na prostem, po kmetijah … Prehodili smo E-6, Ciglarjevo pot od Radelj do Reke, opravili zimski pohod na Stol in seveda smo se povzpeli tudi na Triglav.

In na svojem prvem pohodu na Triglav si se navdušila za delo v planinski koči.

V koči na Doliču sem srečala sokrajanko Polono, ki je tam delala. Povprašala sem jo, kako se pride do takega delovnega mesta, saj sem si vedno govorila, če bom kdaj delala v gostinstvu, bom le na gasilskih veselicah ali v hribovski bajti. Nisem čakala na razpis, kar šla sem na sedež PD Ljubljana - Matica in izrazila željo, da bi delala v domu na Komni. Pa so me razočarali, da je ekipa tam že polna, a hkrati dodali, da imajo prosto delovno mesto v strežbi na Kredarici. Takrat, leta 1981, sem bila še dijakinja Srednje gradbene šole v Ljubljani, tako smo se dogovorili za počitniško delo.

Kakšne so bile tvoje prve izkušnje v planinski koči?

Posebno doživetje je bila že pot tja. Šli smo s Pokljuke in med potjo doživeli nevihto s sodro in strelami, ki so treskale prav blizu, tako da imam še danes v spominu

značilen vonj po žveplu. Na Kredarici sem se hitro ujela s tedanjim oskrbnikom Rudijem in njegovo ženo Pavlo, ki je bila glavna v kuhinji. Težje pa sem razumela pravila dela v strežbi. Tam sta bila šefa starejša zakonca, ki sta bila zelo nezaupljiva do vseh, še posebej do gostov. Zahtevala sta, da najprej plačajo, potem bodo postreženi. Ampak to mi ni vzelo veselja do dela s planinci, v tej sezoni sem se spoprijateljila z veliko čudovitimi ljudmi. Nekateri so se ponujali celo za ženitne posrednike, češ da me bodo omožili s kakšnim skakalcem iz Planice, saj da ne spadam v Ljubljano. Ob koncu sezone sem se že dogovorila za delo v naslednjem letu in v začetku julija 1982 spet odšla na Kredarico. Takrat že z vojaškim helikopterjem, ki je dovažal gradbeni material za gradnjo »nove« Kredarice. Tisto sezono sem delala z Božem Wagnerjem, ki je bil pravo nasprotje prejšnje ekipe. Na pult je postavil velik steklen kozarec, poln drobiža, češ da se on ne bo ukvarjal z vračilom kovancev, naj si gostje kar sami vzamejo razliko. Ob obračunu nikoli ni bilo manjka. Delavci Gradbinca, ki so gradili novo kočo, so me naučili igrati tarok in tako smo v Aljaževem kotu ob večerih vztrajali pri kartah, dokler nam oskrbnik Rudi ni ugasnil najprej agregata, potem pa še sveče. Če nam še ni bilo do spanja, smo skupaj z meteorologom šli še na »čaj« v Staničevo kočo. Do štirih zjutraj smo morali biti nazaj, da meteorolog ni zamudil oddaje vremenskih meritev.

Izkazalo se je, da ženitni posredniki niso bili potrebni. Svojega bodočega moža si spoznala kar sama.

Ingo sicer ni bil skakalec, bil pa je tesno povezan s Planico. Na Kredarici je delal kot vzdrževalec strojev. Ko se je nekoč na mešalcu betona strgal jermen, helikopter pa je zaradi megle zamujal, je »po službeni dolžnosti« vsem ženskam v kolektivu zasegel *najlonke* in iz njih naredil provizorični jermen, ki je zdržal do prihoda helikopterja. Še zdaj se spomnim, da so bile najtrpežnejše *najlonke* znamke Irena. Ampak običajno je vse dobro delovalo, tako da je, kot je pozneje rad pripovedoval, imel čas še dvoriti meni. Septembra sva skupaj zaključila delo na Kredarici, peš sestopila v Vrata in od tam v Gozd Martuljek na Ingov dom, kjer me je predstavil staršem.

Potem si se preselila na Gorenjsko?

Nihče od naju ni imel avta, pot z avtobusom od Martuljka do Dolskega pa je trajala skoraj pet ur in tako sva se kar hitro odločila za poroko. Potem sem živela pod gorami, v hribe pa sem hodila manj kot prej. Prišli so otroci, v moji službi ni bilo prostih vikendov in praznikov. Dvajset let sem delala kot carinica na mejnih prehodih, pozneje, že v redarski službi, pa sem pri 50-letih diplomirala kot inženirka varstva okolja in komunale. Ingo se je izučil za avtomehanika, se specializiral za težko gradbeno mehanizacijo in svoj poklic opravljal pri Savi, nato pri SGP Gradbinec, dokler se ni zaposlil pri Žičnicah v Kranjski Gori kot voznik teptalnega stroja. Ratrakiral je tako po smučiščih kot na planiških skakalnicah. Od svojega 17 leta je bil član GRS Kranjska gora in pozneje reševalec letalec. Tako je bil skoraj vsak konec tedna na akciji ali usposabljanju. Aktiven je bil tudi pri gasilcih, bil je mladinski planinski vodnik, ustanovni član Turističnega društva Gozd Martuljek, kjer je pustil največji pečat pri organizaciji veselic *Pa damačem* v Rutah, skratka, manjkal ni nikjer, kjer se je v vasi in okolici kaj dogajalo. Užival je v ohranjanju kulturnega utripa. Seveda je bilo potrebno poprijeti tudi na domači kmetiji in v gozdu. Na skupne proste dni sva z otrokoma hodila pomagat v Dolsko na kmetijo, na kateri je mama ostala sama. Tudi tradicijo nabiranja borovnic sva prenašala na hčerki, tako sta tudi onidve spoznali, da se je za priboljške treba potruditi.

Kako pa se je začela zgodba Brunarice pri Ingotu?

Mladostne sanje mojega moža so bile, da bi obnovil senik v Jasenjah. Jasenje so del planine Martuljek,



Brunarica pri Ingotu v objemu martuljških gozdov *Foto Zvezdana Bercko*

ki jo sestavljata še bolj odročna pašnika Na Peči in Zaprete. Ingo je kot otrok tam preživel veliko počitniških večerov, ko je staremu očetu in gospodarjema sosednjih parcel pomagal pri avgustovski košnji. Spomladi 1994 sva se z Ingom odločila, da bova prenovila takrat že precej dotrajan, skoraj podrt senik, da bi ga uporabljala za potrebe kmetije in lastno zavetje.

Torej nista že od samega začetka razmišljala o gostinski ponudbi?

Pravzaprav ne. A pri nas se je ustavljalo vedno več pohodnikov, spraševali so, če lahko dobijo kaj za popit, ali se lahko usedejo in na naši provizorični klopi pojedo svojo malico. Ko sem začela malice za našo delovno ekipo pripravljati v kotlu na odprtem ognju, pa predvsem tujci niso mogli skriti navdušenja nad takim načinom priprave hrane. Tako sta nama ostali le dve možnosti: ali postaviva tablo *Zasebno posestvo, prehod prepovedan* ali pa odpreva vrata vsem. Ti začetki so nas povezali tudi kot družino, saj sta bili hčerki Ines in

Nadja močno vpeti od vsega začetka. Pospravljali sta veje in čistili planino, nosili malico v majhnih nahrbtnikih, za šolo sta se učili kar pod smrekami. Ko sva začela s turizmom, sta počitnice preživljali v Jasenjah in z leti postali močan podporni steber.

Ampak od ideje do realizacije sta z Ingom bila dolgo in naporno bitko z dovoljenji, soglasji ... Dodatno je zadevo zapletlo dejstvo, da brunarica stoji na območju Triglavskega narodnega parka.

Z najino vizijo sva si kljuko podajala na vseh pristojnih ministrstvih v Ljubljani, v upravi TNP, na PZS, GRS ... Imela sva načelno podporo občine Kranjska Gora s takratnim županom Jožetom Kotnikom. Podpora kmetijsko svetovalne službe je bila sprva le delna, po prihodu nove strokovne delavke na tem področju pa je postala nosilna opora v iskanju rešitev. Sama sva s pripombami sodelovala pri spremembah in pripravljanju novih zakonodajnih aktov, saj se je zakonodaja ves čas spreminjala. Denimo, zamenjali smo štiri vrste registracije in štiri žige, vseskozi pa smo delali na enak način – s kuhinjo na prostem, med smrekami, v kotlih na odprtem ognju. Ob tem sva oba hodila v službo, delala na kmetiji in se učila prvih korakov pridelave, predelave in prodaje. Udeleževala sva se tudi strokovnih predavanj tako z davčnega kot računovodskega področja, pridobila nacionalno poklicno kvalifikacijo za nosilca dopolnilne dejavnosti na kmetiji, obiskovala sva tečaje tujih jezikov, ki jih je organizirala strokovna služba na KGZS.



Reguliranje toplote s poleni in verigo
Foto Zvezdana Bercko

Logistika na planini je bila spočetka zapletena in je pravzaprav še zdaj?

Sprva smo vse potrebno v nahrbtnikih in vrečah peš nosili skoraj iz doline. Do planine, ki leži 200 metrov višje, je približno tri kilometre hoda. Takrat seveda ni bilo mobilnih telefonov, zato sva pridobila licenco za radioamaterja in nabavila dve radijski postaji. Ena je bila doma v Gozdu Martuljku, druga v Jasenjah. Vsem prijateljem sva naročila, naj se pred potjo v Jasenje ustavijo pri nas doma in pokličejo po postaji, da povemo, če kaj potrebujemo, da nam to prinesejo. Te pogovore so poslušali v vseh kočah na Vršiču. Tako so vedeli vse, tudi koliko hlebcev kruha smo kak dan naročili, da jih Ingova mama speče v krušni peči. Seveda sva tudi midva poslušala pogovore iz drugih koč.

Tudi elektrike v Jasenjah ni bilo.

Sprva sva za razsvetljavo uporabljala ročne baterije, potem sva dodala plinske svetilke. Ko sva nabavila agregat za molzni stroj, sva napeljala električno napeljavo do koče in inštalacije po koči. Zaradi vedno zahtevnejših pogojev poslovanja – davčne blagajne, ohlajevanja kleti itd. je sčasoma dozorela ideja za sončno elektrarno. Postavili smo je leta 2020, agregat zdaj vklopimo samo ob večjih obremenitvah.

Ne samo, da ni bilo elektrike, tudi vse delo pri pripravi hrane je bilo in je še vedno opravljeno ročno, kar si v dolini, navajeni vseh mogočih kuhinjskih pripomočkov in robotov, kar težko predstavljamo.

Res si z elektriko sedaj tudi mi prihranimo kakšno ročno delo, vendar glavnina priprave še vedno poteka ročno. Tako izdelujemo testo za zavitke, lupimo in ribamo jabolka in ostalo zelenjavo, nabiramo zelišča in jih namakamo, cedimo in izdelujemo sirupe na star način. Kuhamo na odprtem ognju, kjer toploto reguliramo z dodajanjem ali odvzemanjem polen na kurišču ter ročnim dvigovanjem in spuščanjem kotlov na železni verigi. Tudi žgancev, kakršne pripravljamo mi, se ne da zmešati strojno. Pri nas so v igri velika kuhalnica, devetlitrski lonec, močan »držalec« lonca in še močnejši »mešalec«, ki vrti veliko »kuhlo« po loncu, da se žganci lepo in ravno prav namočijo in potem nasekajo za porcije. Večinoma vse to delo opravimo ženske.

Pohodniki prihajajo v Jasenje že skoraj tri desetletja. Se je struktura gostov medtem spremenila? Prihajajo tudi turisti, ki ne poznajo gora, niso navajeni hoje po gorskem svetu? Vprašajo kdaj za nasvet?

Struktura gostov se v glavnem ni spremenila. Zelo me veseli, da se gostje, tako domači kot tuji, zdaj vračajo že z drugo generacijo. Velikokrat slišim, ko pravijo otrokom: »Vidiš, o tem sem ti pripovedoval. Iz takšnega kotla sem jaz jedel, ko sem bil majhen, danes boš pa tudi ti.« Žal tuje agencije svoje goste vodijo k nam s svojimi, torej tujimi vodniki. Kar je velika škoda, saj tujec ne more naših zgodb, pripovedk in znamenitosti predstaviti tako, kot bi jih nekdo, ki je tukaj odraščal. Pa imamo veliko domačih turističnih in planinskih vodnikov z licenco, a jih nihče ne pokliče. Seveda je s tem povezana tudi varnost. Najbolj zaskrbljujoče je, da se veliko pohodnikov zanaša zgolj na aplikacije. Če vprašajo za pot, jim najprej pogledamo pod noge, potem na uro, in na osnovi tega jim svetujemo. Sicer pa največ sprašujejo po imenih bližnjih vršacev, saj je pogled na Špikovo skupino izpred naše brunarice čisto drugačen kot iz doline.



V objemu martuljških gora
Foto Franci Horvat

Spreminjajo se zahteve gostov, nekatere planinske postojanke se prilagajajo »dolinskemu« okusu. V Brunarici pri Ingotu pa vztrajate pri tradicionalni ponudbi. Ste kdaj razmišljali o prilagoditvi ponudbe?

Ne samo, da smo razmišljali, poskušali smo se celo prilagajati, a še vedno nismo uspeli zadovoljiti nezadovoljnih, stalni gostje pa so nas zaradi tega začeli zapuščati. Zdaj nadaljujemo po svoje, očitno uspešno, saj iz iste družine gostov prihajajo že predstavniki druge ali celo tretje generacije.

Trajnostnega turizma sta se z Ingom lotila v časih, ko o tem še skoraj nihče ni govoril. Je to prava oziroma celo edina pot za razvoj okoljsko občutljivih področij kot je TNP, pa tudi cela Gornjesavska dolina?

Ko sva v začetnih korakih predstavljala najino idejo – živeti v sožitju z naravo, sam pridelati hrano in jo ponuditi svojim gostom – in način ponudbe, nama tako ali tako nihče ni verjel, oziroma, tako se mi zdi danes, naju niti niso razumeli. Gostincem sva se zdela nevarna nelojalna konkurenca, TNP je imel pomisleke, kaj če se bo to hotel iti vsak, kar je seveda popolnoma nesprejemljivo na tako občutljivem območju. Niti kmetijsko svetovalna služba ni točno vedela, kaj naj z nama. Dolgo sva se trudila, da dokaževa, da sva vsem ostalim turističnim ponudnikom samo dodana vrednost. Danes je to dejstvo in z večino zelo dobro sodelujemo.

Kako pa sama vidiš prednosti in slabosti življenja v Gornjesavski dolini?

Česar ne moreš spremeniti, sprejmi! Ta moto mi je precej olajšal življenje v dolini. Če pa vidim, da se nekaj da spremeniti, me je kar težko ustaviti. Narava in zdravo okolje mi veliko pomenita, ne glede na to, kje sem. In v dolini mi je prav gotovo omogočeno sobivati z naravo in v zdravem okolju. Osebno me moti organizacija množičnih prireditev v gozdovih in na kmetijskih površinah, hkrati pa zanemarjanje sprehajalnih in turističnih poti, ki so v uporabi vse leto. Malo dvoličnosti čutim med besedami in dejanji odgovornih. Velik problem je promet v dolini, vključevanje na cesto ali prečkanje le-te je včasih pravi podvig. Nikoli ne bom razumela posameznikov, ki ne dovolijo zgraditi pločnika in tako onemogočajo sokrajanom, da bi varno hodili do svojih domov. Ampak to najbrž ni problem samo v naši dolini.

Zgoraj v Jasenjah teče že 29. sezona v Brunarici pri Ingotu. Žal brez Inga, a tudi pri vas prihajajo nove generacije.

Ingo je pred štirimi leti izgubil boj z boleznijo. Še teden dni pred smrtjo je na svoj 63. rojstni dan s prijateljem, pilotom Miho Avbljem poletel med oblake in se s ptičje perspektive ozrl na gorenjske vršace, ki jih je tako ljubil. A Brunarica pri Ingotu živi dalje. Osnovno in dopolnilno dejavnost na kmetiji je prevzela hčerka Ines, ki vodi tudi brunarico in v posel že vključuje vse tri hčerke, Nadja pa ljubezen do hribov in narave prenaša na svojo prvorojenko. Sama sem januarja 2024 odšla v pokoj, vendar le kar se redne službe tiče. Še vedno vodim vso administracijo za osnovno in dopolnilno dejavnost. V Jasenjah še vedno kuham v kotlih, tudi strežbi se ne izogibam. Kot sem dejala na začetku – kar zadeva gostinstvo, bom delala samo na gasilskih veselicah ali v planinskem domu. In neko obliko planinskega doma sva z Ingom ustvarila na lastni zemlji, pod Špikovo skupino, med obema Martuljškima slapovoma, v neposredni bližini Finžgarjeve kapele Marije Snežne, ki bo letos praznovala stoletnico, kar vse skupaj daje poseben čar dejavnost, ki je postala način življenja.

Zdenka Mihelič

Najvišje priznanje KVGN *Planinskemu vestniku*

Podeljene plakete dr. Angele Piskernik

Na letošnjem zboru odsekov za varstvo gorske narave, ki je bil 21. marca v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani, je *Planinski vestnik* za izjemne dosežke na področju varstva in ohranjanja gorske narave v 130 letih delovanja prejel najvišje priznanje Komisije za varstvo gorske narave (KVGN) PZS, plaketo dr. Angele Piskernik. Ob *Vestniku* sta plaketo za leto 2025 prejela tudi Bogomil Polavder in Janez Senica.

Plaketa dr. Angele Piskernik je najvišje priznanje KVGN in jo komisija podeljuje gorskim stražarjem, varuhom gorske narave in drugim zaslužnim posameznikom za njihovo življenjsko delo na področju varstva in ohranjanja gorske narave. Plaketa dr. Angele Piskernik pa se lahko podeli tudi organizacijam za njihove izjemne dosežke na področju varstva in ohranjanja gorske narave.

Prejemniki plakete dr. Angele Piskernik za leto 2025

Janez Senica (PD Slovenj Gradec in PD Bricnik Muta) je varuh gorske narave in prejel plaketo za odločno zavzemanje za Regijski park Pohorje in nasprotovanje gradnji vetrnih elektrarn na tem območju. Svoja stališča je vztrajno zagovarjal tudi s pismi Vladi Republike Slovenije. Aktivno in zavzeto se bori proti uničujoči rabi motornih sani ter vožnji motoristov in štirikolesnikov na Pohorju. Senica se redno izobražuje in aktivno sodeluje pri vseh dejavnostih, povezanih z varovanjem narave. Svoje znanje in izkušnje prenaša tudi na druge ter se z vso vnemo in znanjem zavzema za zaščito naravnega okolja.



Plaketa Planinskemu vestniku *za izjemne dosežke na področju varstva in ohranjanja gorske narave v 130 letih delovanja*
Foto Zdenka Mihelič

Ob prejemu je nagrajenec Janez Senica povedal: »Glede varstva gorske narave bi rekel, da me je že od malih nog, ko sem bil leta 1973 prvič na Triglavu, prevzel Triglavski ledenik in sem ga začel opazovati. Zdaj opazujem že 50 let, kako žal izginja, kako se narava spreminja, kako na naravo vplivajo podnebne spremembe in razmere, na katere mi vse preveč vplivamo. Varstvo gorske narave se trudi na vseh ravneh, da se bi te stvari dogajale bolj počasi – nekaj je kriv človek, nekaj se spreminja narava sama – in upam, da bomo na tem uspeli. Z varstvom gorske narave sem začel kot vodja odseka za varstvo gorske narave pri PD Slovenj Gradec, potem sem bila dolga leta vodja odbora za varstvo gorske narave pri meddruštvenem odboru planinskih društev Koroške. Poleg zavzemanja za Regijski park Pohorje sem se za posvetil vožnjam v naravnem okolju. Že pred leti smo vladi in ministrstvom RS napisali peticijo za potrebne spremembe. Ugotavljam, da nekaj se je spremenilo, npr. glede kazni in obveščanja prek televizije, trenutno se na TV vrti reklama Varujmo naravo pred vožnjami v naravnem okolju; ni pa se spremenilo, za kar smo dali še posebno zahtevo, da bi se vozila evidentirala, označila, registrirala, da bi potem kršitelje lažje izsledili in obravnavali na ustrezni način.« Ob tem je pohvalil prizadevanja *Planinskega vestnika* na področju varstva narave: »Dolga leta sem bil njegov naročnik, zadnja leta ga preberem na internetu in planinskem društvu. Veliko člankov s področja varstva gorske narave me je nagovorilo, še posebej so mi bili všeč članki od žal že pokojnega Milana Naprudnika, kako so včasih dojemali varovanje gorske narave; in ob tem vidim tudi, kaj vse smo naredili do danes. Vsa čast vsem našim predhodnikom, ki so se zavedali pomena varovanja gorske narave, o tem pisali in aktivno delovali. *Planinski vestnik* kot najdlje delujoča revija na



Nabito polna dvorana varuhov gorske narave v Slovenskem planinskem muzeju
Foto Zdenka Mihelič

Slovenskem je res prikaz vsega dogajanja v planinah, ozaveščanja varstva gorske narave, ter usmerjeno v varnejše in doživetij polno obiskovanje planin.«

Bogomil Polavder - Milan (PD Zabukovica) je planinec, član PD od rane mladosti, gorski stražar od leta 1981, mladinski planinski vodnik od leta 1975 in vodnik PZS, predvsem pa je gonilna sila naravovarstvene vzgoje in ozaveščanja mladine v Savinjskem meddruštvenem odboru planinskih društev (MDO PD) že celih štirideset let. Je organizator in koordinator štiridesetih mladinskih planinskih taborov Savinjskega MDO PD, na katerih je več kot 15 tisoč mladim planincem približal vrednote varstva gorske narave vse od leta 1983. Bil je organizator najmanj petih zimskih taborov in taborov za vrtčevske otroke, mentor, vodnik in gorski stražar na več kot 55 taborih in 20 let vodja mladinskega odseka PD Zabukovica. Izvedel je številne naravovarstvene pohode za otroke, med leti 1997 in 2019 pa je bil sodelavec projekta MDO PD z naslovom Alpska šola s poudarkom na naravovarstveni vzgoji. Tekmoval je na orientacijskih tekmovanjih z najvišjimi uvrstitvami, leta 2023 pa je prejel tudi najvišje priznanje mladinske komisije PZS za življenjsko delo na področju vzgoje in izobraževanja.

Ob prejemu se je Bogomil Polavder - Milan zahvalil, pa tudi čestital drugima dvema nagrajencema: »Zahvaljujem se predlagateljem. Varstvo narave je pri nas, planinskih vodnikih, mentorjih, organizatorjih taborov mladih planincev že 40 let ena izmed pomembnih točk vzgoje in izobraževanja mladih. Pomembna pa je ne samo pri mladih, ampak tudi starejših na raznih pohodih, izletih, srečanjih, na katerih se običajno pogovarjamo tudi o varstvu narave – tako kot je načelnik Marjan rekel, naj na vsakem izletu namenimo 5 minut za varstvo narave. Kar se tiče *Planinskega vestnika* vse čestitke za tako dolgo življenjsko dobo, saj je najstarejša slovenska revija, ki še izhaja. Z veseljem jo beremo vsi po vrsti, tudi v planinskem društvu imamo *Vestnik* v planinski sobi vedno v dveh ali treh izvodih, da lahko tudi tisti, ki revije nima naročene, prebere. Čestitke današnjim nagrajencem in gremo v nove zmage!«

Planinski vestnik s prvo številko leta 1895 je plaketo prejel za 130 let bogatega delovanja. Je pravi zaklad planinske zgodovine na vseh gorniških področjih, hkrati pa neposredno nagovarja planince, obiskovalce gora in bralce k zavedanju pomena narave, jih informira in poziva k njenemu varovanju. V obrazložitvi so še zapisali, da *Planinski vestnik* ves čas izhajanja podaja zanimive, tehtne in poučne informacije ter odlične članke o naravi in varstvu gorske narave tako v posebni rubriki kot tudi v glavnih temah meseca, intervjujih in drugih člankih. Revija je redno in dosledno prinašala novice naravovarstvene vsebine iz domačega in tujega sveta, kar je bilo pred mnogimi leti še posebej zelo pomembno za širšo planinsko javnost. V reviji so objavljali naravovarstveni strokovnjaki, kot so npr. Tone Wraber, Nada Praprotnik, Peter Skoberne, Dušan Klenovšek idr. Za mlajše generacije, tudi za varuhe gorske narave, je digitaliziran arhiv *Planinskega vestnika* bogat, pregleden in hitro dostopen vir informacij o izzivih in razvoju naravovarstva ter delovanja gorske straže oziroma KVGN v Planinski zvezi in širše. Ob tem so prepoznali še tisto večjo vrednost *Vestnika*, saj so dodali: »*Planinski vestnik* ni papir, *Planinski vestnik* so ljudje, ki ga ustvarjajo.«

Ob prejemu najvišjega priznanja KVGN za izjemne dosežke na področju varstva in ohranjanja gorske narave je odgovorni urednik Vladimir Habjan poudaril dosedanji trud in prizadevanje za dobro delo še naprej: »Plaketa komisije za varstvo gorske narave je prijetno presenečenje, ki ga v uredništvu jemljemo kot priznanje za številne objave s področja varovanja narave, tako v času mojega urednikovanja kot tudi za pretekli čas. V uredništvu dajemo temu področju veliko pozornost in poskušamo biti čim bolj aktualni ter s tem tudi ozaveščati bralke in bralce o pomembnosti ohranjanja gorskega sveta. Lahko bi rekel, da smo nekakšna podaljšana roka komisije. Veseli me, da lahko občasno predstavljamo tudi posameznike, ki na tem področju puščajo ali so pustili pomemben pečat. Tudi sam imam nekaj naravovarstvenega pedigreja, saj je bil v šestdesetih letih moj oče član izvr-



Letošnji prejemniki plakete dr. Angele Piskernik, z leve Janez Senica, Bogomil Polavder, Vladimir Habjan
Foto Irena Mušič Habjan

šnega odbora takratne komisije, sam pa sem izpit za gorskega stražarja opravil že leta 1973, v spominu ga imam kot enega težjih, ki sem jih opravil. Lep spomin imam tudi na dr. Toneta Wrabra, s katerim sva se pogosto dobivala na pogovorih. Plaketa bo za uredništvo še dodatna spodbuda, da bomo naredili še več, kot že smo.«

O odločitvi za podelitev najvišjega priznanja KVGN *Vestniku* in pomenu revije je načelnik KVGN Marjan Denša razložil: »*Planinski vestnik* je za varstvo gorske narave pomemben zato, ker že 130 let prenaša znanje planinski in širši javnosti, avtorji pišejo tudi o lepotah narave, saj je prvi korak k varovanju spoznavanje narave in njene lepote, potem pa tudi piše o problemih, ki nastajajo v gorski naravi in naravi recimo zaradi trganja cvetlic in po drugi strani zaradi množičnega obiska gora. Vse to na svoj način ogroža naravo, zlasti njene ogrožene redke dele, pri živalih, rastlinah, pa tudi pri kamninah. In tu je zelo pomembna objektivnost glede vzrokov, posledic in tudi različnost pogledov piscev, ki svoje videnje tehtno utemeljijo. Pri tem zaupamo *Planinskemu vestniku*, ker ima tradicijo in ker ima pri tej tradiciji tudi odgovornost zaradi sebe in do širše javnosti. Hvaležni smo *Vestniku*, ko predstavi gorsko naravo ali naravo na splošno zaradi lepote na eni strani in drugi strani pa zaradi problemov in če avtor nakaže tudi možne rešitve, je to toliko boljše, tudi če rešitve niso povsem na 'naši valovni dolžini', se pa to pogosto potem uskladi. Všeč so mi tudi intervjuji z našimi varuhi gorske narave, na primer zelo se spomnim intervjuja z Marijo Lesjak, ki je ne samo varuhinja gorske narave, ampak je srčna dama. Zato je bil pogovor z njo med našimi varuhi gorske narave in gorskimi stražarji na savinjskem koncu zelo dobro sprejet. Računam na to, da bodo današnji nagrajenci prišli v kakšen intervju, saj ni enostavno neprenehoma delati 40 let na področju, ki še zdaleč ni v soju žarometov.« Kaj Denši pomeni revija in kaj si želi zanjo v prihodnosti, pa je dejal: »Osebno mi je bil *Planinski vestnik* okno v gorski svet, ker sem v njem spoznaval gorsko naravo skozi planinske, alpinistične članke. Vsako številko, ki sem jo dobil v roke, pa sem najprej odprl na straneh s članki Tineta Orla. Ko sem zbiral gradivo za razstavo o Franu Kocbeku, za nas Savinjčane zelo pomembnem možu, sem mimogrede zasledil tudi članke, ki sem jih prebiral kot otrok. *Vestnik* sem v mladih letih jemal tudi s seboj na ture in bral članke, ko sem na primer čakal primerno svetlobo za fotografiranje rož, in za kratke večere v kočah. Reviji želim še najmanj 100 let in da bi prodrla med ljudi, predvsem med mlajše – saj so vsebine tako različne, tudi kritične, da lahko vsak najde zase pravo stvar.«

Kdo je bila dr. Angela Piskernik, po kateri se imenuje najvišje priznanje na področju varovanja gorske narave?

Dr. Angela Piskernik je bila naravoslovka, botaničarka, muzealka, pedagoginja, mednarodno priznana varuhinja narave in prva Slovenka z doktoratom iz naravoslovja, ki ga je naredila konec leta 1914 z disertacijo *Plazmoderma pri mahovih*. Rodila se je 27. avgusta 1886 blizu Železne Kaple na Koroškem v Avstriji – letos tako mineva 160 let od njenega rojstva, umrla pa je 23. decembra 1967 v Ljubljani. Po drugi svetovni vojni je postala direktorica Prirodoslovnega muzeja Slovenije in v študijskem letu 1946/47 še honorarna predavateljica splošne botanike na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Njeno najbolj znano delo je *Ključ za določanje cvetnic in praprotnic,* izdano leta 1941, v katerem je opisala 2222 rastlinskih vrst in podvrst ter metode za njihovo določanje. Ključ je bil tako priljubljen, da so ga imenovali »piskernica«. Dopolnjena izdaja z 2618 rastlinami je izšla po vojni, leta 1951.

Bistveno je prispevala k razvoju metod naravovarstvenega dela, aktivna je bila na področju varovanja narave, prispevala je k zavarovanju Doline sedmerih triglavskih jezer za narodni park, med drugim je bila pobudnica zaščite prvih varstveno pomembnih območij narave v Sloveniji, kot so Krakovski gozd, Rakov Škocjan, Robanov kot, Blejski otok, Martuljek, Mariborski otok, Koslerjeva gošča na Ljubljanskem barju, Julijana idr. Dolga leta se je zavzemala tudi za ustanovitev Triglavskega narodnega parka. Po njej se imenuje tudi Park Ángele Piskernik vzhodno od Kosez ob Poti spominov in tovarištva. Zaradi druženja s Francetom Kidričem so jo novembra 1943 aretirali in odpeljali v taborišče Ravensbrück, in iz tega časa je ohranjen zvezek, lahko bi rekli kuharska knjiga, v katero si je zapisovala recepte taboriščnic, ki so si s pripovedovanjem tešile lakoto. Za uresničevanje ideje narodnih parkov v Jugoslaviji je v letu pred smrtjo v Nemčiji prejela visoko nagrado, na podelitvi pa je predavala o Triglavskem narodnem parku. Zadnje mesece je kljub bolezni pisala botanična gesla za Slovar slovenskega knjižnega jezika.

Odgovorno v naravo

Zdenka Mihelič

Bonton za gornike in ljubitelje narave

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je v marcu izdala novo zloženko, kako se v gorskem svetu obnašamo odgovorno in zakonito z naslovom Odgovorno v naravo. Kot so zapisali, je to bonton za gornike in vse ljubitelje narave.

Zakaj je sploh pomemben planinski bonton? Tako v gorski svet kot v naravo vstopamo namreč kot gostje, smo samo trenutni obiskovalci, ki pridemo in gremo, zato je pomembno, da za seboj pustimo prostor tak, kot je bil – kar naj za nami ostane, so le skromni odtisi naših stopinj. Hodimo po označenih poteh, parkirajmo le tam, kjer je dovoljeno, odpadke odnesemo s seboj v dolino in spoštujmo tišino in naraven ritem narave in njenih prebivalcev.

Kot opozarja KVGN, gorska območja niso samo prostor za oddih, temveč občutljivo okolje, kjer domujejo rastline, živali in ljudje in kjer potekajo naravi procesi. Tako nam taka navodila o obnašanju, bonton, spomni, kako ravnati v naravnem prostoru, pomaga ohranjati in varovati gorsko naravo ter zmanjšuje negativne učinke množičnega obiska gora. V zloženki so zbrali tudi štiri ključne zakone, ki se nanašajo na varovanje gora.

Prvi je tu zakon o ohranjanju narave, po katerem je prepovedana vožnja, ustavljanje in parkiranje motornih vozil zunaj prometnic, organiziranje voženj z motornimi vozili v naravo (izjeme veljajo le za posredovanje gorske reševalne službe in drugih javnih služb na območju reševanj, kmetijska in gozdarska dela ipd.). Naše dejavnosti v naravi naj bodo do gorskih območij neškodljive, ravnajmo se po temeljnem načelu, da prispevajmo k ohranjanju geopestrosti in biotske raznovrstnosti ter varujmo gorsko naravo.

Zakon o planinskih poteh opredeljuje planinske poti. To so s planinskimi markacijami označene poti, namenjene hoji, teku in plezanju, so javnega značaja in dostopne vsem pod enakimi pogoji. Ta zakon nam, uporabnikom planinskih poti, ki jih uporabljamo na lastno odgovornost, daje pravice, prav tako pa tudi nalaga dolžnosti, med njimi, da hodimo tako, da ne poškodujemo tal, rastlin in živali, da spoštujemo druge uporabnike poti in se dosledno držimo poti. Prepovedano je uničevanje ali odstranjevanje markacij, tabel, skrinjic in varoval, prepovedano je omejevanje dostopa do planinskih poti, prav tako je prepovedana vožnja s kolesi in drugimi vozili po planinskih poteh, razen, kjer je izrecno dovoljena dvonamenska raba planinskih poti.

Tretji ključen zakon je zakon o gozdovih. V gozdovih je gibanje omejeno, kajti gozd je življenjski prostor in vir preživetja. Osnovno pravilo je, da spoštujemo gozd kot naravni ekosistem in ga ne uporabljamo kot športni poligon, zato se tudi tako obnašajmo: da smo v gozdu le gostje gozda in njegovega lastnika (njemu gozd pripomore k preživetju), pazimo, da prav tako pri planinskih poteh pazimo, da pri hoji ne poškodujemo tal, rastlin in živali ter da se držimo pravila, da je nabiranje gozdnih dobrin omejeno. Zakon o gozdovih prepoveduje vožnjo in ježo zunaj gozdnih prometnic, uničevanje gozdnih tal in podrasti, uporabo brezpotij – hodimo le po ustaljenih poteh.



Kranjska planina
Foto Dan Briški

Četrti zakon, ki ga KVGN izpostavlja, pa je zakon o divjadi in lovstvu, ki nas opozori na divjad, te prostoživeče živali, ki jim mir pomeni tudi preživetje. Zato spoštujmo njih, mir in mirna območja, kjer velja, da je gibanje omejeno ali prepovedano, sploh v času parjenja, poleganja in vzreje mladičev ter v zimskih razmerah, ko je dostop do hrane otežen in je je manj. Hodimo tiho in umirjeno, pse imejmo pod nadzorom in ne vznemirjajmo živali ter se jim ne približujmo.

KVGN še priporoča, da do gora dostopamo na trajnosten način – uporabljajmo planinske poti iz dolin, na izhodišča se pripeljimo z javnim prevozom ali kolesom, ali se dogovorimo za skupni prevoz.

»Bonton obiskovanja gora ni omejitev, je priporočilo za vse obiskovalce gora, da bodo z upoštevanjem navodil pripomogli k prijetnim izkušnjam obiska gora tudi prihodnjim generacijam,« nam še na srce polagajo varuhi gorske narave. Res je, narave nismo podedovali od naših dedov, ampak smo jo dobili na posodo od naših vnukov.

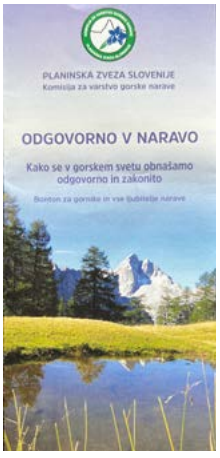

Naslovnica zloženke
Odgovorno v naravo
Foto Zdenka Mihelič

Vid Pogačnik,
Andrej Stritar



Na maPZS zdaj tudi turni smuki

Na snežnih poteh
Foto Vid Pogačnik

Verjamemo, da ste naš spletni zemljevid maPZS do sedaj uporabljali za vse vrste pešpoti in morda tudi za turnokolesarske ture v letnem času. Zdaj je delovna skupina, ki skrbi za zemljevid, vnesla vanj skoraj 500 turnih smukov (TS). Ko boste pregledovali potek posameznih smučarskih črt po naših gorah, boste nemara dobili zanimive ideje za nove ture na smučeh; ob ustrezni pokritosti s signalom mobilne telefonije pa se boste lahko po njem tudi orientirali.

Ker turno smučanje praviloma ne poteka po istih poteh kot hoja v kopnih razmerah in ker je svet pod snegom bistveno drugačen od kopne podlage, smo dodali maPZS še »zimskega brata« in ga poimenovali maPZS-TS. Dosegljiv je podobno, kot navadni maPZS – na ustreznem spletnem naslovu. Tako kot maPZS deluje na vseh računalnikih in telefonih, potrebujete le sodoben spletni brskalnik.

Ali ste se že spoprijateljili s spletnimi zemljevidi?

Ne bi radi ponavljali vsega, kar je bilo o tej temi v *Planinskem vestniku* že zapisanega, a razmislek o prednostih in slabostih spletnih zemljevidov je pomemben. Uporabne spletne zemljevide, torej tudi maPZS-TS, stalno posodabljajo, teren kažejo v večji ločljivosti kot klasični zemljevidi, pokažejo tudi vašo trenutno lokacijo. O poteh in točkah na terenu podajajo še številne druge informacije, nekatere ilustrirane tudi s fotografijami. Med smučanjem (pa tudi med vzponom) praviloma ne gledamo ne na klasičen »papirni« zemljevid ne na telefon, na katerem imamo maPZS-TS. Če je slaba povezava z internetom (dejansko – ni na voljo prenosa podatkov), lahko telefon do konca ture kar pospravimo. Pomnimo – kadar ni elektrike ali so baterije prazne ali odpovedo sateliti, bi bilo dobro razmisliti, da vse izkušnje človeštva zapišemo tudi na bolj trajne medije. Stari Egipčani so jih vklesali v kamen, te pa nekateri nosijo v nahrbtniku samo, ko gredo s Triglava v dolino.

Šalo na stran – na večini območij v naših gorah je maPZS-TS vendarle uporaben, obstaja pa še njegova druga uporaba. S pomočjo maPZS-TS se lahko na turo odlično pripravimo že doma. Naredimo eno ali več slik želenih smučarskih smeri in si jih pošljemo na telefon. Tako na terenu ne bomo odvisni od povezave z internetom. Iz maPZS-TS lahko tudi izvozimo smeri smučanja, in jih doma vnesemo na kak spletni zemljevid, ki deluje tako, da je ves čas shranjen na našem telefonu. In potem samo še poskrbimo za napolnjeno baterijo ali pa imamo s seboj t. i. »powerbank« (angl. prenosni polnilec) – prenosno baterijo za polnjenje pametnih telefonov in podobnih naprav. Kar pa pomeni tudi dodatno težo v nahrbtniku …

Pogled na zaslon

Spletno stran maPZS-TS poženemo tako, da v svojem brskalniku vpišemo https://mapzs-ts.pzs.si/. Na zaslonu se nam pojavi zimska različica zemljevida Slovenije z modrimi krogci, ki označujejo območja in število smučarskih smeri na njih. Ko se približamo ali kliknemo na enega od krogcev, se nam prikažejo modre turnosmučarske smeri, dodatno obarvane glede na njihovo zahtevnost.

TS smeri so sestavljene iz enega ali več pododsekov TS. Ti so ločeni s kotami, kjer se težavnost smučanja bistveno spremeni. Težavnost celotne smeri je odvisna od najzahtevnejšega pododseka, težavnosti pododsekov pa na splošno ilustrira tip črte. Orodje maPZS-TS ponuja dva načina prikaza težavnosti smukov: z barvami ali z različnimi črtami. Med njima preklapljamo s pomočjo ikone na zgornji levi strani zaslona. Na začetku so modre črte smukov obrobljene z barvami, ki ustrezajo barvam, opisanim v naslednjem poglavju. Če preklopimo na črtni prikaz, pa dobimo polno črto, kjer je smučanje najlažje, črtkasto, kjer je težje, in pikčasto, kjer je najtežje. Ko kliknete na turni smuk, ki vas zanima (na črto ali na seznamu na levi strani), se izriše z debelo črto, na zaslon pa dobite tudi okvir s podrobnimi informacijami o smeri TS. Med drugimi so tudi: ime smeri, opis, zahtevnost, nevarnosti, avtor opisa, slike itd. Ja, zemljevid je lahko tudi planinski vodnik!

maPZS-TS smo že povezali z Agencijo RS za okolje, od koder dobivamo trenutne podatke o nevarnosti snežnih plazov. Če je razglašena višja stopnja nevarnosti, maPZS-TS o tem obvesti uporabnika z utripajočo stopnjo nevarnosti in obarvanim območjem, za katero velja. To barvno opozorilo lahko uporabnik ugasne s klikom na utripajočo številko stopnje nevarnosti v polju desno zgoraj nad zemljevidom. Levo zgoraj je iskalnik turnih smukov in/ali vrhov.



Ikona za preklop med različnimi načini prikaza

Težavnost turnih smukov v maPZS

Za oceno težavnosti turnih smukov uporabljamo lestvico težavnosti, ki je povsem primerljiva z mednarodnimi lestvicami na območju Alp in je lahko razumljiva tudi za tujce. V okvirčku vidite stopnje težavnosti smukov (L, N, P in T), ki so v maPZS-TS. Lestvica ima za oceno alpinističnih smukov še stopnje Z (zelo težko), I (izredno težko) in X (ekstremno težko), a teh smukov v maPZS nismo vključevali. Opozarjamo, da je vključenih precej alpinističnih smukov težavnosti T-, T in T+, saj mejo med običajnimi in alpinističnimi smuki večina avtorjev postavlja na stopnjo P+, s katero je na primer ocenjen smuk po Jalovčevem ozebniku. Vsi omenjeni smuki (P, T) so le za izkušene turne smučarje z veliko kilometrino.

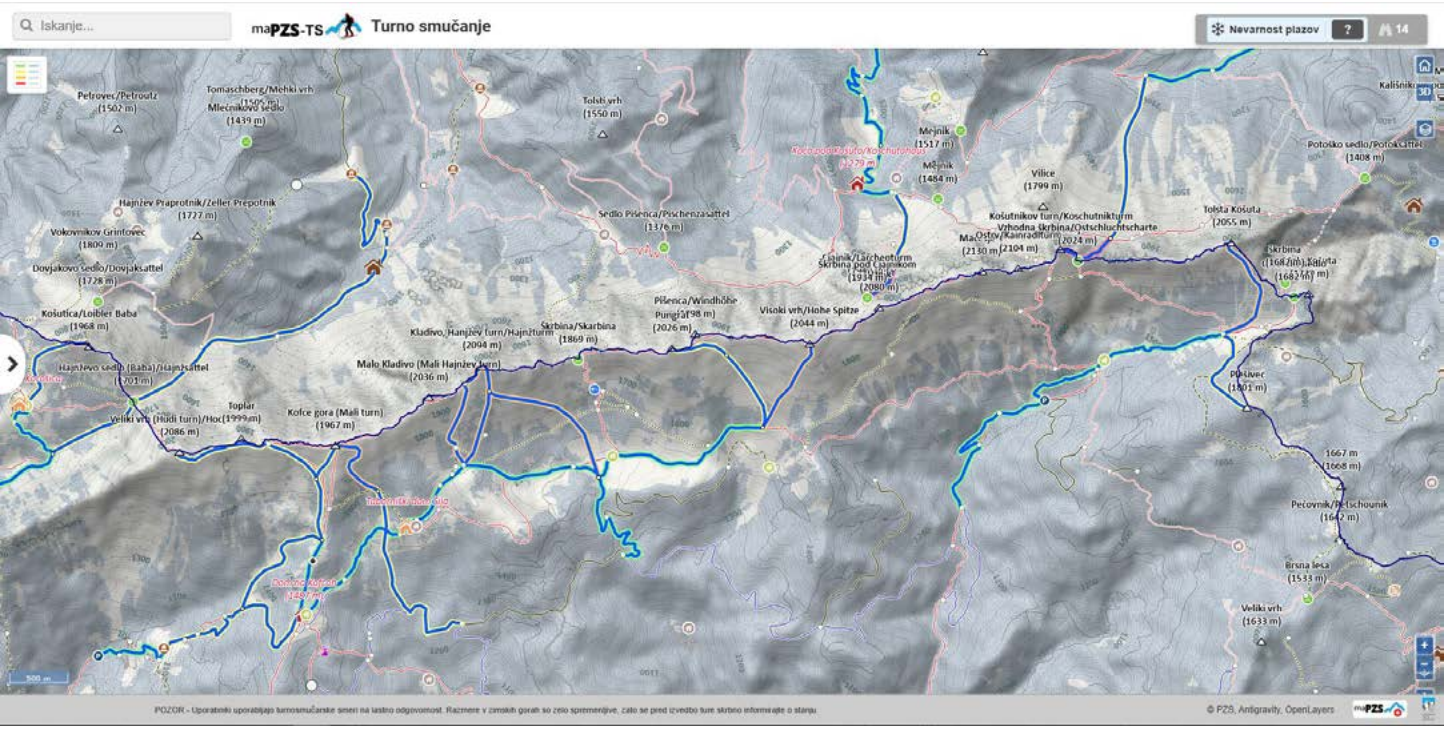

Slika kaže stanje smukov v maPZS-TS na območju Košute. Modre črte so smuki, obrobljeni z barvami glede na njihovo zahtevnost. Tanke rdeče črte nakazujejo, kje v kopnem potekajo planinske poti. Večina pozna smuk z Velikega vrha na Kofce, nekateri tudi bližnjico k Matizovcu. Vrisana sta oba smuka s Kofce gore, tri smeri s Kladiva, po ena z obeh vrhov Tegoške gore, na severni strani je alpinistični smuk s Cjajnikove škrbine, nato pa še po ena smer s Košutnikovega turna in s Tolste Košute.

Lestvica težavnosti	
L	lahko
N- N N+	nekoliko zahtevno
P- P P+	precej zahtevno
T- T T+	težko

Lestvica težavnosti turnih smukov v maPZS-TS

Primer turnosmučarske smeri v maPZS-TS

Prikazana je slika, ki jo dobimo na zaslonu, ko izberemo en sam smuk. Za podlago prikaza smo namesto topografske karte v maPZS vzeli drug sloj – satelitski posnetek terena. Kar vidite na sliki, še ni največja možna ločljivost, lahko bi se še približali in si še bolje ogledali značilnosti terena. V okvirčku dobimo naslednje podatke o smeri TS:

Gre za smuk »S Stola po grapi pod Orličjem«, torej z vrha Stola do Tinčkove koče. Opomba nas takoj opozori, da je spust v grapo naravnost od Prešernove koče zelo strm, zato se raje spustimo vanjo malo južneje. Sledijo informacije o višinah, razdalji in časih (slednje program računa po algoritmu za letne ture, zato piše »čas hoje«; za TS je ta podatek zavajajoč, zato ga ignorirajte). Pomembna pa je ocena zahtevnosti smuka, ki je v našem primeru precej težka (P). Opis je kratek, ima dva stavka. Najprimernejša meseca sta na splošno marec in april, avtor pa je Igor Jenčič. Sledi še nekaj informacij o točkah na turi, slik pa trenutno še ni.

Ta smuk bi lahko začeli drugače; nad kočo se je namreč moč spustili neposredno v koritasti dol, a je tam še bolj strmo in ocena ne bi bila samo P. Prikaza takih podrobnosti pa za zdaj v maPZS še ni. Vse to je v veliki meri zelo odvisno tudi od vsakokratnih snežnih, plazovnih in vremenskih razmer.

Z vrha čez sedlo Med Stoli do Prešernove koče je smučanje precej lahko (N- in L), potem pa se čez precejšnjo strmino v loku spustimo v koritasti dol (precej zahtevno, P) in smučamo po njem proti jugovzhodu; na terenu vidimo prehode. Skalovju Orličja se izogibamo nekoliko proti jugu. Zaradi zaraščenosti je zadnjih 100 višinskih metrov spusta spet nekoliko bolj zahteven (N).



Za konec vabilo k sodelovanju

Kot se pri letnih poteh manj zahtevni uporabniki zadovoljijo z markiranimi in dobro uhojenimi potmi, bolj zahtevnim pa so dobrodošle tudi informacije o skritih, slabo uhojenih stezicah, tako je tudi pri turnih smukih. Upamo, da je prvih, skoraj 500 smeri dobra popotnica. Naše izhodišče so bile v vodnikih objavljene smeri in izkušnje članov delovne skupine. Med bralci *Planinskega vestnika* vas je gotovo še nekaj, ki poznate in delate zanimive turnosmučarske sledi oziroma smeri.

Tudi v prihodnje se bomo držali načela: »Na zemljevid bi radi prenesli vse, kar želimo priporočiti uporabnikom, ne bomo pa vnašali vsega, kar je bilo po naših hribih že presmučano.« Želimo, da bi se merilo

Osnova za vris črte je bila posneta sled smučanja avtorja Igorja Jenčiča.

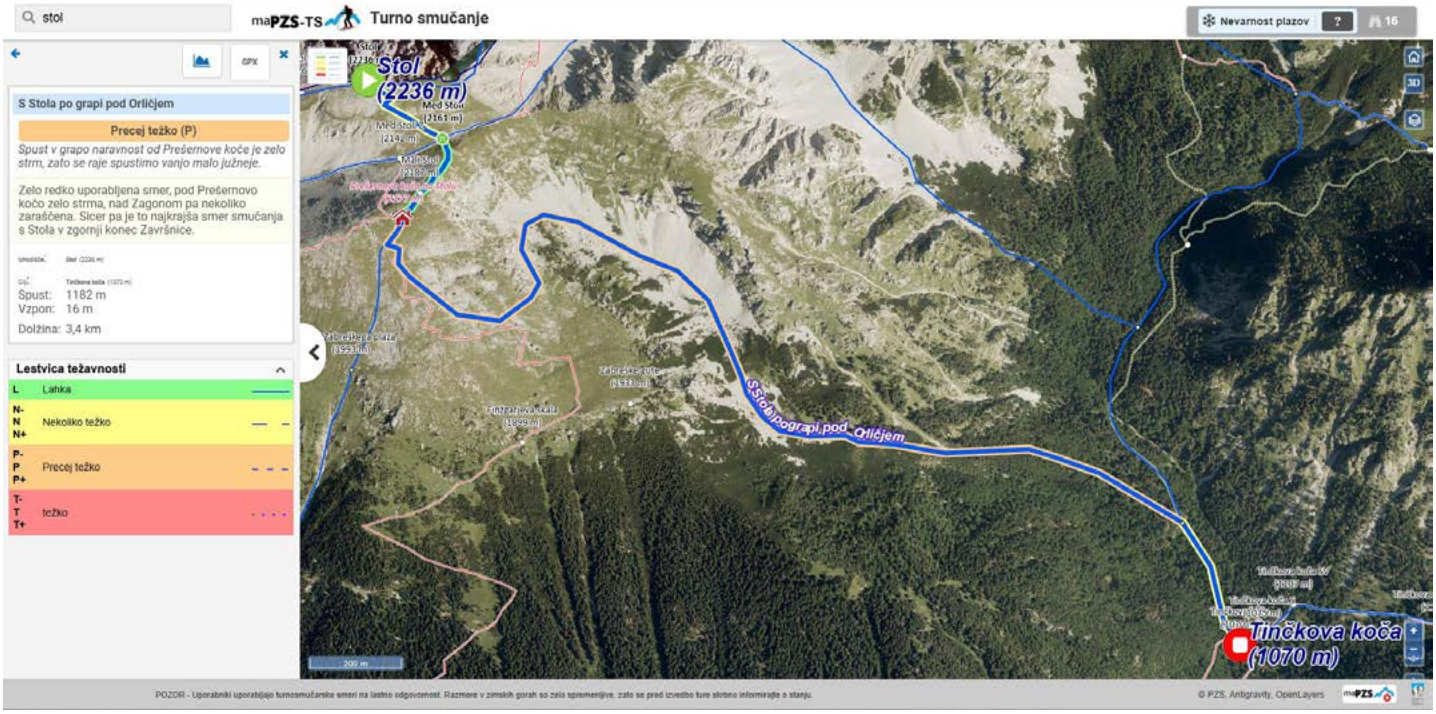



Lažji turnosmučarski svet nad Lepočem; v ozadju Velika Montura (levo) in Velika Baba Foto Miha Pavšek

o tem, kje je meja, da se nekaj objavi ali ne, premikalo postopno. Seveda že zdaj lahko vnesemo znane turne smuke, ki manjkajo. Za nekatera območja tudi člani delovne skupine nismo mogli dobiti ustreznih informacij in so slabše zastopana. Tako je zlasti s koroškimi gorami, s primorsko stranjo Julijcev in s sredogorjem Slovenije. Po drugi strani pa je tudi res, da bi že lahko vključili smuke, kot sta s Slavnika ali z Vremščice, a kaj, ko zime niso več to, kar so bile nekdaj! Še nekaj časa pa ne bomo v maPZS-TS dodajali smukov, ki so težji od stopnje T+, in tistih, pri katerih smučanje ni zvezno, ampak je prekinjeno s skalovjem in posledično s skoki.

Potrebne informacije za novo smer:

1. Ime smeri, ocena zahtevnosti (za vsak pododsek turnega smuka), kratek opis, nevarnosti (če so, specifično), avtor opisa.
2. Na zemljevid vrisana natančna črta smučanja- po pododsekih.
3. Kratka razlaga zakaj priporočate vnos.

Naš e-naslov: mapzs@pzs.si

Če bi torej želeli turnosmučarski javnosti priporočiti kak smuk, ne oklevajte in nam pošljite svoje predloge in pripombe. Oglasite se tudi, če pri že vnesenih turnosmučarskih smereh najdete napake ali pomanjkljivosti. Pa tudi čisto vseh informacij v opise še nismo dodali in tudi pri tem ste nam lahko v veliko pomoč. Z avtorji trenutnih opisov boste hitro našli skupni jezik. Orodje maPZS-TS je še vedno v razvoju, zato vas prosimo za potrpežljivo uporabo in sporočanje pomanjkljivosti, ki jih boste zasledili. Sporočite nam, če se vam zdi, da informacije niso podane korektno ali natančno, ali če menite, da bi bilo dobro dodati še kaj. Z veseljem bomo skušali dopolniti in narediti to orodje še bolj prijazno in uporabno.

Na koncu izkoriščamo priložnost še za vaše mnenje o celotnem spletnem zemljevidu maPZS. Manjše izboljšave imajo večjo možnost, da hitro zaživijo. Nadgradnja aplikacije maPZS z vrisanimi sledmi turnih smukov, njihovimi opisi in oceno zahtevnosti ter drugimi pomembnimi podatki je brez dvoma dragoceno orodje, ki nam bo v pomoč predvsem pri načrtovanju turnih smukov. Če imamo vse to shranjeno v svoji glavi ali natisnjeno na listu papirja, bo morebitno prilagajanje dejanskim razmeram med turnim smukom še lažje in učinkovitejše. In ne nazadnje, izpeljava izbranega turnega smuka še varnejša, naše doživetje pa toliko večje.



Nad Komno je polno pravih smučin
Foto Miha Pavšek

Simona Nahtigal



Iz gora vedno prinesemo lepe spomine. Običajno pa tudi prepoten nahrbtnik in umazane gojzarje. Na vrhu Križa, v ozadju Dolkova špica in Škrlatica
Foto Franci Horvat

Pa kako naj človek očisti ta meh ...

O skrbi za gorniško opremo

Le kdo se še ni soočil s skoraj akrobatskimi manevri pri čiščenju hidracijskega meha, »kamelbaka«, ki ga s pridom uporabljamo na svojih turah? Zdi se, da v cevki vedno ostajajo kapljice vode ali da plastika dobi nek čuden pridih vonjav po nečem, česar ni najbolj zdravo vtikati v usta. Kdo izmed nas pa je že kdaj očistil hrbtišče nahrbtnika, kako pridni smo zares pri krtačenju blatnih pohodnih čevljev in zakaj se je treba z vsem tem pravzaprav ukvarjati?

Čeprav živimo v svetu, v katerem imamo (vsaj teoretično) vsega na pretek in nam kapitalistični duh na vsakem koraku šepeta, da na svoje imetje ni treba pretirano paziti, saj lahko takoj smuknemo v bližnjo trgovino po nov kos, še vedno menim, da je skrb za stare stvari lepa čednost. Menda se bo vsaj v kontekstu gorniške opreme, pri kateri cifre na listih s cenami hitro postanejo tromestne, še kdo strinjal.

Bakterije in plesni, ki jih popijemo

Čiščenje hidracijskih mehov ni le naložba v dolgoživost opreme same, temveč je tudi pomemben ukrep za naše zdravje. Mehi oziroma kamelbaki so vlažno in načeloma toplo in temno okolje, ki je ob prisotnosti organskih nečistoč iz naših ust idealno za razmnoževanje mikroorganizmov. Če meha ne čistimo redno in pravilno, lahko postanejo pravi inkubatorji bakterij in plesni. Če pijemo iz meha s temi nepovabljenimi gosti, se lahko soočimo s slabostjo, drisko, v redkih primerih pa tudi resnejšimi zdravstvenimi težavami. Kolonije bakterij lahko prepoznamo po tem, da je meh postal sluzast (temu se reče biofilm), plesni pa opazimo kot črne pike ali madeže. V tem primeru je morda najbolj moder in varen ukrep ta, da zamenjamo del meha, ki je umazan (denimo cevko – te so bolj kritične od meha, saj se v njih voda najhitreje segreje na temperaturo, ki spodbuja rast bakterij), ali pa kar celotno stvar. Čeprav ni enotnih smernic, kako pogosto naj bi kupili nov meh, je razmislek o menjavi smiseln tudi v primeru, da enega in istega uporabljamo že leta (okvirna meja naj bi bila okrog treh let). Mehi so večinoma sestavljeni iz visokokakovostne plastike, kot sta polietilen in termoplastični poliuretan (TPU), ter brez škodljivih spojin, kot so

BPA, BPS in BPF,[1] kljub temu pa niso neobčutljivi na mikro poškodbe. Očesu nevidne razpoke lahko nastanejo zaradi prepogibanja, agresivnega čiščenja, izpostavljenosti soncu ali preprosto staranja materiala. Te mikroskopske zareze postanejo idealno domovanje za bakterije, saj jih zgolj redno izpiranje ne doseže. Bakterije tam tvorijo biofilm, ki deluje kot njihov ščit, hkrati pa takoj »zaplavajo« v svežo vodo, ki jo pred turo nalijemo v meh. Poroznost materiala je mnogokrat kriva tudi za neprijeten vonj ali okus, ki ga ustvarja kombinacija plastike in v pore ujetih ostankov prejšnjih pijač ali mineralov iz vode.

Tovrstnim nevšečnostim se lahko ognemo z zlatim pravilom – dosledno in redno čiščenje in sušenje. Po vsaki uporabi je treba meh izprazniti, ga očistiti z mešanico tople vode in blagega detergenta za posodo ter namenskimi ščetkami – te so še zlasti pomembne za čiščenje cevk – in ga nato temeljito izprati. Najpomembneje je, da se po tem meh temeljito osuši. Lahko si pomagamo s tem, da razstavimo posamezne elemente, torej odstranimo tesnilni obroček, ustnik, cevko ipd. Preden ga pospravimo nazaj v omaro, dobro poglejmo, če se v kakšni gubi ne skriva še kak trmasti centiliter. V specializiranih trgovinah lahko kupimo tudi namenske čistilne tablete, ki so namenjene občasnemu globinskemu čiščenju. Te uporabimo v primeru, da zaznamo neprijeten vonj meha ali opazimo druge znake plesni ali bakterij.

Verjetnost težav lahko dodatno zmanjšamo tako, da v meh nalivamo izključno vodo, za sladke pijače pa uporabimo drugo embalažo. Odsvetovano je tudi nalivanje vroče vode v meh in puščanje meha v razgretem avtomobilu, saj se tako hkrati uničuje material, ustvarja ugodno okolje za rast mikroorganizmov in v vodo se izločajo kemikalije (tudi če je izdelek brez BPA, še vedno lahko vsebuje druge spojine – polimere, mehčalce, barvila in drugo). Slednji so lahko tudi razlog za »okus po plastiki« v povsem novem mehu. Tudi v tem primeru je priporočljivo temeljito izpiranje in po potrebi uporaba za to namenjenih čistil – ta so namreč zasnovana tako, da varno in učinkovito odstranjujejo obloge in vonjave z umetnih materialov, ne da bi poškodovale plastiko meha.

Kaj pa termovke

Čiščenje termovk se precej razlikuje od čiščenja plastičnih mehov. Večina je sestavljena iz nerjavečega jekla, zato poroznost materiala in sproščanje kemikalij nista realna skrb (pozor: biofilm se še vedno lahko nabere na pokrovčkih, tesnilih in navojih), kljub temu pa napačno vzdrževanje lahko deluje neugodno, zlasti za termoizolacijo. V tem smislu sta najbolj škodljivi uporaba agresivnih čistil s klorom (ta lahko povzroči korozijo materiala) in drgnjenje z agresivnimi, žičnatimi gobicami. Ročno pranje s toplo vodo in detergentom zadostuje, če z gobico ali silikonsko ščetko dosežemo vse stranice, sicer pa je čas, da razbijemo tudi mit o prepovedanem pomivalnem stroju.



Nikar ne pozabimo očistiti tudi skritih kotičkov pod tesnili. *Foto Simona Nahtigal*

Starejše termovke delujejo na principu vakuuma med dvema stenama jekla, pri čemer visok pritisk in temperaturna nihanja v pomivalnem stroju lahko povzročijo, da tesnilo popusti in v vmesen vakuumski prostor pride zrak ali voda, termovka pa izgubi svojo izolacijsko lastnost. Tovrstne termovke imajo pogosto tudi pokrovček in tesnilo z mehanizmom na »klik«, ki nudi ogromno prostora za zastajanje vode, s tem pa postane ugodno okolje za rast plesni in bakterij. Večina novejših termovk je zasnovana drugače in večina nosi tudi oznako dishwasher safe.[2] Zlasti pozorni moramo biti še vedno na silikonska tesnila, pod katerimi se radi skrijejo ostanki sladkega čaja, kave z mlekom in podobno, ki prav tako lahko postanejo gojišče mikroorganizmov. Ta tesnila velja nežno odstraniti (denimo z nožem za maslo) in jih očistiti posebej – ročno z detergentom in mlačno vodo. Tesnilo zaradi svojih lastnosti s pranjem v pomivalnem stroju namreč lahko postane trdo ali izgubi svojo obliko, s tem pa tudi svoj glavni namen. Dolgoročno gledano je sicer temeljito ročno pranje še vedno najboljša rešitev, ni pa več higienski sveti gral.

Modrček na roke, vetrovko v stroj

Nekaj moramo dati tudi nase – povsem dobesedno. Opremimo se lahko z različnimi funkcionalnimi športnimi oblačili, ki se v glavnem razlikujejo glede na svojo namembnost in material (in pa cel kup drugih fines). Osredotočimo se na najpogostejše: izdelke iz merino volne, iz sintetike (poliester, elastan, poliamid – večina športnih majic, nedrčkov, jopic ipd.), z membrano (denimo pohodne jakne z zaščito Gore-Tex) in s puhom.

[1] Bisfenoli so kemijske spojine, ki se v industriji plastike uporabljajo predvsem za utrjevanje plastike in za zaščitne plasti v pločevinkah. V zadnjih letih študije dokazujejo njihovo škodljivost zaradi podobnosti človeškemu hormonu estrogenu, zaradi česar se lahko vežejo na hormonske receptorje in povzročajo motnje v endokrinem sistemu.

[2] Varno za pranje v pomivalnem stroju.



Pri izbiri pralnih sredstev poglejmo, katerim materialom je ta namenjen. Neustrezni praški lahko poškodujejo vlakna in zmanjšajo funkcionalnost naših športnih oblačil. *Foto Simona Nahtigal*

Izdelki iz merino volne so posebej priljubljeni zaradi svojega udobja, uravnavanja temperature in naravnih antibakterijskih lastnosti. Marsikdo reče, da lahko merino majico nosi več dni, pa ne smrdi. Za to so zaslužna vlakna, ki naš pot vpijejo v svoje jedro, sama površina vlaken – kjer živijo bakterije, ki povzročajo smrad – pa ostane suha. Bakterije torej ostanejo brez vlage, ki je nujna za njihovo razmnoževanje. Dodatno antibakterijsko in rahlo protiglivično deluje še lanolin, ovčja maščoba, ki je naravno prisotna v volni in zavira kolonizacijo mikrobov. Včasih zato za skrb za merino oblačila zadostuje samo zračenje na svežem zraku, je pa pranje kljub temu pomembno, saj se molekule neprijetnih vonjav (ki se sicer vežejo na aminokisline v notranjosti volnenih vlaken in tam ostanejo »zaklenjene«) sprostijo šele ob pranju. Slednje naj poteka ročno ali na programu za volno, modro pa je uporabljati tudi namenske pralne praške za volno, saj klasični pralni programi uničijo strukturo volne, običajni detergenti z encimi pa razgrajujejo beljakovinska vlakna. Če torej želimo, da ta delikaten material ohrani svoje edinstvene prednosti, moramo z njim rokovati primerno.

V nasprotju z volno je sintetika pravi magnet za bakterije in vonjave. Kljub temu je najpogostejši material športnih oblačil zaradi svoje vzdržljivosti, hitro se suši in dobro odvaja vlago. Se pa bakterije pri teh materialih oprimejo vlaken in tvorijo biofilm (sluzasto plast bakterij in maščob), zaradi česar včasih tudi po pranju obleke nimajo najbolj prijetnega vonja. To lahko rešimo s pranjem pri 30–40 °C (pri višjih temperaturah grozi zlasti uničenje elastana) z uporabo detergenta za športna oblačila. Ti niso zgolj marketinška poteza, ampak so specifično zasnovani za razbijanje biofilma tudi pri nizkih temperaturah. Vsebujejo encime, pogosto pa tudi antibakterijske ali protiglivične dodatke, ki prodrejo v vlakna sintetike in biofilm razgradijo ter dezinficirajo. S tem uničijo izvor smradu in ga ne prikrijejo zgolj z vonjem po cvetlicah ali bog si ga vedi katerem eksotičnem citrusu. Hkrati ne puščajo ostankov na vlaknih, zato ohranjajo zračnost oblačil.

Zelo pomembno je, da v pralni stroj ne dodamo mehčalca, ki naredi nasprotno – zapre »pore« oblačil in uniči njihovo zračnost. Mehčalec vlakna prekrije s tankim voščenim slojem, ki tkanino naredi mehko na otip, vendar s tem tudi zamaši kanalčke med vlakni. Nekateri mehčalci vsebujejo tudi kemikalije, ki lahko škodijo elastanu. S tem športno perilo izgubi svojo funkcionalnost, saj namesto zračne majice oblečemo nekaj, kar je bolj podobno nekoliko razvlečeni plastični vrečki. Dišali pa ne bomo prav nič bolj.

Pore poleg mehčalcev mašijo tudi umazanija ter »naše« maščobe in sol. Čeprav si marsikdo med nami morda ne upa svoje jakne Gore-Tex vreči v pralni stroj, je to potrebno prav zaradi navedenega vzroka. DWR premaz[3] in lepljeni šivi v procesu pranja ne bodo poškodovani, če jih prav tako kot sintetično opremo peremo pri nizki temperaturi, z namembnimi praški in se izognemo mehčalcu in agresivnemu sušilnemu stroju. Premazu DWR sicer godi dvakratno izpiranje in za tem nežna toplota, kar je lahko ali sušenje ob radiatorju ali kratek cikel v sušilnem stroju na nizki temperaturi (denimo 30 minut na programu za športno perilo/sintetiko, pri čemer je temperatura zraka okrog 40 °C). Ko je DWR zares izrabljen, ga lahko ponovno nanesemo (najučinkovitejši so spreji): anorak operemo, nanesemo premaz in ga ponovno aktiviramo z rahlo toploto.

Puhovke in spalne vreče s puhom, pa najsi bo ta naraven (gosje ali račje perje in puh) ali sintetičen (npr. primaloft), so verjetno največji strah in trepet, kar se tiče pranja. Morda je najbolj varno, da jih odnesemo v čistilnico, kjer imajo izkušnje s športnimi artikli. Čeprav je pranje lahko prava uganka, je občasno potrebno: soli in maščobe s kože prehajajo na puh, zaradi česar se ta zlepi in naša puhasta bunda postane tanjša in ne greje več (toliko). Puh je naravni material, ki zaradi lastnih maščob ohranja svojo strukturo in izolativnost – če se te maščobe uničijo ali če se puh sprime v kepe, izdelek izgubi svojo funkcijo. Morda se sliši protislovno: lastne maščobe delujejo na puh kot dobro izolacijsko polnilo, hkrati pa ga »naše« maščobe motijo. Vendar gre za razliko med notranjo strukturo puha in zunanjim onesnaženjem – podobno kot naša naravna olja lasem dajejo sijaj in se nam konice zaradi njih ne lomijo, če pa si glave dalj časa ne operemo, naša pričeska postane mastna, zlepljena in brez volumna – zelo podobno se zgodi s puhom. Zaradi svoje specifike pa puh potrebuje svoj poseben detergent. Običajni so namreč zasnovani za razmaščevanje, to pa bo pri puhu naredilo precej več škode kot koristi.

Če se odločimo za pranje doma, naj bo to na programu za občutljivo perilo na 30 °C in pri nizki centrifugi (pranje na roke se odsvetuje, saj je moker puh zelo težek in lahko dvig mokre jakne poškoduje šive), sledi pa naj mu sušenje v sušilnem stroju (prav tako na nizki temperaturi) in z nekaj teniškimi žogicami.

[3] Durable Water Repellency – trpežna odpornost proti vodi.

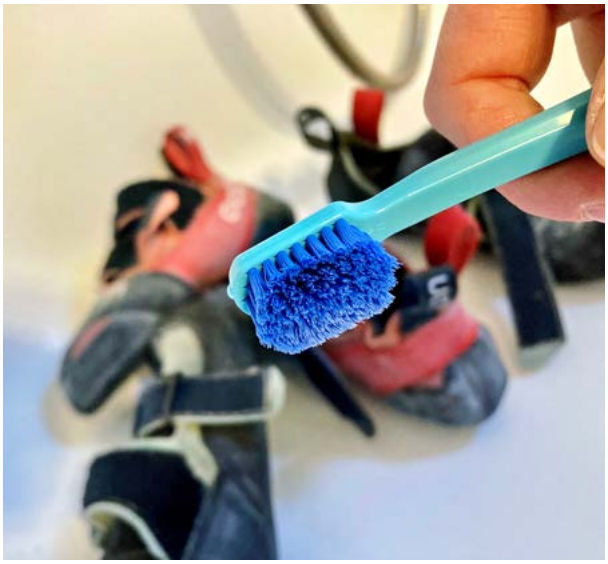

Odslužena zobna ščetka lahko postane naša najboljša prijateljica. Foto Simona Nahtigal



Čiščenje je včasih res nadležno, a nekaj minut krtačenja lahko bistveno podaljša življenjsko dobi naši obutvi. Foto Simona Nahtigal

Te med vrtenjem bobna fizično tolčejo po jakni ali spalki in razbijajo kepe puha. To je nujno, saj se puh sicer sprime v trde kepe, ki se nikakor ne posušijo in postanejo idealno gojišče za plesni in bakterije, kar našo jakno spremeni v razkrajajočo se in neuporabno cunjo z neznosnim vonjem. Sušenje naj bo dolgotrajno in temeljito, brez sušilnega stroja (ali profesionalne čistilnice) najbrž ne bo šlo. Vodilo naj bo redko pranje, a takrat s pravimi čistilnimi sredstvi in dolgotrajnim, temeljitim sušenjem.

Še ena vrsta izdelkov nas lahko spravi v pralno zadrego: aktivno spodnje perilo. Nedrčki in spodnjice so v neposrednem stiku s kožo na predelih, kjer se najbolj potimo, hlačke pa so v stiku z našo sluznico in predeli, kjer je koncentracija bakterij največja. Ker je perilo lahko iz različnih materialov (merino, poliester, elastan …), je najbolje slediti smernicam za vzdrževanje glede na material, pri spodnjicah pa je najbolje dodati dezinfekcijsko sredstvo. Določene bakterije in glivice (denimo kandida) preživijo pranje pri 30 ali 40 °C, vendar se bo material pri pranju na 60 °C ali več uničil. Športnih spodnjic nikar ne perimo skupaj z brisačami, kuhinjskimi krpami in podobno, saj se bakterije med pranjem pri nizkih temperaturah lahko preprosto »preselijo«. Po domače rečeno: naredili bomo iz ficka drobiž.

Plezalke in superge le redko dišijo

Vsakdo izmed nas se je že namrgodil ob neprijetnem vonju iz plezalk ali pohodnih čevljev. Za to so krive raznovrstne bakterije, ki se zaradi toplote in vlage naših stopal razbohotijo v naši obutvi. Poleg neodobravajočih obrazov soplezalcev, ko se sezujemo, si lahko pridelamo tudi kar nekaj zdravstvenih nevšečnosti, kot so glivice na koži in nohtih ali celo kontaktni dermatitis.

Prav nič presenetljivo je v prvi vrsti pomembno sušenje. Zlasti če čevelj posušimo v roku dveh ur, odkar ga sezujemo, bistveno omejimo razraščanje bakterij in glivic. A ne preveč zaletavo – s sušenjem na krušni peči, radiatorju, ob ognju ali na neposrednem soncu bomo obutvi lahko škodili, saj visoke temperature škodijo termoplastičnim lepilom, usnju in zaščitnim slojem. Najbolj varno sušenje bo v naravni senci ali na sobni temperaturi, pri tem pa nujno odstranimo vložke, saj se pod njimi zadržuje največ vlage. Če so nam na voljo, lahko uporabimo tudi posebne sušilne naprave (UV-sušilce), ki so na voljo ponekod v plezalnih centrih – to seveda pride v poštev po seansi »na plastiki«, ne pa da z gojzarji vkorakamo v plezalni center na eno rundo sušenja glivic.

Če čevlji že smrdijo, najbrž samo zračenje ne bo dovolj – bakterije so že v naših obuvalih. V tem primeru so nam lahko v pomoč spreji z encimi, ki poskrbijo za dezinfekcijo, in naravni absorberji (denimo soda bikarbona, ki nevtralizira kislost potu in nase veže neprijetne vonjave, ali blazinice z aktivnim ogljem ali eteričnim oljem čajevca, ki imata protiglivične lastnosti).



Čisto tudi lepše zgleda. Foto Simona Nahtigal

Posebej kritične so seveda plezalke, ker jih obujemo na boso nogo in ni nobenega vmesnika – nogavic, ki bi vpile vlago, tako da pot prehaja direktno v material plezalke. Tam nastaja trdovraten biofilm. Najučinkoviteje bo, če se plezalk lotimo z ročnim pranjem v mešanici mlačne vode in detergenta za športna oblačila z encimi (alternativno nam lahko pomaga kis, saj kislina razgrajuje mineralne vezi v biofilmu in uničuje bakterije). Namakanje ne bo zadostovalo, ključni element je mehansko čiščenje, pri čemer nam ponovno lahko pride prav stara zobna ščetka. Po intenzivnem ščetkanju plezalke izperemo in na koncu uporabimo dezinfekcijski sprej, ki bo razgradil morebitne preostale mikrobe. Če smo dovolj natančni, bo kot preventiva vnaprej prav, da plezalke po vsaki uporabi obrišemo še z dezinfekcijskim robčkom. Redno in temeljito sušenje je pomembno, a nikar s plezalkami na radiator, sonce ali celo v sušilni stroj.



Poleg čevljev in vetrovk lahko impregniramo tudi nahrbtnike. *Foto Simona Nahtigal*

Ob vsem tem ne pozabimo na ustrezno nego stopal, kar zajema temeljito umivanje, odstranjevanje trde kože, redno opazovanje in nega morebitnih bolezenskih sprememb. Uporaba protiglivičnih pudrov zmanjša možnost prenosa mikrobov s stopal na obutev. Priporočljiva je tudi uporaba športnih nogavic, ki nase vežejo vlago (dobra naložba so denimo nogavice iz merino volne).

Kdaj ste nazadnje očistili nahrbtnik

Folije sendvičev in papirčke bombonov po turi menda že vržemo v koš, sem ter tja svoj nahrbtnik verjetno tudi obrnemo na glavo, da iz njega popadajo vse iglice, pesek in listje od prejšnje jeseni. Kaj pa čiščenje hrbtišča in naramnic? Če imajo neugledno barvo ali vonj, bi bilo dobro, da se lotimo tudi teh.

Večina proizvajalcev strogo prepoveduje pranje v pralnem stroju zaradi možnih poškodb struktur, tkiv in premazov. Za čiščenje manj kritičnih predelov lahko zadostuje že brisanje z vlažno krpo, naramnice in hrbtišče pa delujejo kot spužva za naš pot, zato si zaslužijo več pozornosti. Najbolje jim bo delo namakanje v mlačni vodi s praškom za športno perilo in »mečkanje« na roke ter ščetkanje z ne preveč trdimi ščetinami (prav nam lahko pride denimo stara zobna ščetka). Če imajo naramnice po pranju še vedno neprijeten vonj, se jih lahko lotite z encimskim sprejem za odstranjevanje vonjav (enak, kot se uporablja za plezalke ali čevlje), ki bo razkrojil biofilm. Sušenje naj ne poteka v stroju ali na direktnem soncu. Traja lahko tudi več kot en dan, v vlažni peni pa se rade zaredijo plesni, zato se generalke ni treba lotiti prav na večer pred načrtovanim izletom. Ko je nahrbtnik čist in še nekoliko vlažen, ga lahko poškropite z impregnacijskim sprejem, da obnovite njegovo vodoodbojno zaščito.

Prah in blato sta tiha uničevalca

Ko dirjamo po melišču, tacamo po blatni poti ali v plezališču že neštetič razvijamo vrv, ki se hočeš nočeš slej ko prej zvija tudi po tleh, se prah in blato veselo usedata na površino naše opreme. Čiščenje vsega tega nima le estetske funkcije, temveč je zlasti pri vrveh varnostni ukrep. Delci v prahu namreč delujejo abrazivno – kot mikroskopske žagice režejo vlakna, zaradi česar se oprema hitreje obrablja, pri vrveh pa to pomeni zmanjševanje nosilnosti in dinamičnih lastnosti. Blato je sestavljeno iz delcev prsti in organskih snovi, ki so higroskopne – aktivno privlačijo in zadržujejo vodo iz okolice. Ko se posuši, iz usnja in sintetike »izsesa« vlago, zaradi česar material postane krhek in hitreje poči.

Umazanih čevljev se je od zunaj najbolje lotiti s krtačo, za tem pa še z vlažno krpo in po potrebi na koncu z impregnacijskim sprejem.

Tudi vrvi lahko čistimo z namenskimi krtačami, sicer pa jim bo sem ter tja dobro dela kopel. Najbolje kar v kadi pri nizki temperaturi in z blagim milom, če pa navodila proizvajalca to dovoljujejo, pa v pralnem stroju na 30 °C in brez centrifuge. Nikoli naj se ne sušijo v stroju, na radiatorju ali neposredno na soncu, temveč jih obesimo v zračen prostor in potrpežljivo počakajmo, da se temeljito posušijo.

Tehnična oprema

Enako kot za čevlje in vrvi velja, da tudi tehnična oprema ne bo uživala v prahu in blatu. Tudi kovina in drugi materiali niso odporni na abrazivnost prahu, blato, ki zadržuje vlago, pa lahko pospeši rjavenje kovinskih delov ali razkroj polimerov. Tako je smiselno takoj, ko je možno, s klinov, metuljev ipd. odstraniti blato, najbolje jih je sprati z vodo in temeljito osušiti (premične dele pa po potrebi občasno negovati z ustreznimi mazivi). Proti rjavenju je pomembno tudi čim prej osušiti dereze, cepine, ledne vijake in podobno. Ne pozabimo, da z opremo marsikdaj pridemo v stik tudi s soljo (pa najsi bo to zaradi plezanja ob morski obali ali hoje po soljeni cesti), zato opremo po potrebi temeljito sperimo z mlačno vodo in posušimo.

Klemen Belhar



Skratka ...

Bodite vpadljivi, a ne preveč.
Foto Franci Horvat

V tokratni kolumni nimam namena pisati o stvareh, ki jih opažam na terenu; tokrat si jemljem odmor od zunanjosti in se obračam navznoter. Gledam vase in pišem o tistem, kar sem si že nekaj časa želel izreči, a nisem imel priložnosti ali pa nisem zbral poguma, ker te stvari niso povsem v skladu s formatom kolumne.

Ob tem izražam željo, da bi snemal podkast, v katerem bi me poslušalke in poslušalci spraševali karkoli, kar je povezano z gorami, reševanjem, plezanjem, turnim smučanjem, vonjem in modnimi nasveti. V tem smislu so mi všeč najbolj nenavadna vprašanja v hribovskih skupinah na Facebooku. Na primer, veselilo bi me odgovarjati na legendarno vprašanje o trgovini na Kredarici. Pri tem bi se potrudil, da odgovor verjetno ne bi koristil nikomur in ničemur, morda pa bi bil zabaven.

Skratka, gre za najbolj osebno kolumno, ki jo kot pišoči jemljem malo »za presekat«. In to nas že pripelje do naše prve teme, to je, do presekanja oziroma do alkohola. Saj pri dolgotrajnem uživanju tega pogosto začutimo potrebo po enem »za presekat«. Seveda je vsako takšno presekanje velika napaka in morda je tudi ta kolumna zgolj napaka, ki izstopa iz niza. Kaj pa vem, o tem boste presojali bralke in bralci.

... ne delajte si sramote

Pri tem si ne morem kaj, da ne bi razmišljal o najbolj nevarnih stavkih, ki jih lahko izrečete v občini Tržič, ki je ena izmed najbolj varnih občin v eni izmed najbolj varnih držav na svetu. Toda občasno našo varnost vendarle ogrozijo naslednji stavki, še posebej, če so izrečeni v gorskem okolju:

Ejga, dej greva enga spit. (Dragi prijatelj, predlagam, da greva na pijačo.)
Ena ni enbena. (Ena ni nobena.)
A va šenga? (Bova še enega?)
Avš enga ta zelenga? (Boš enega zelenega?)
Dej enga za presekat! (Postrezi enega za presekat.)
Zeva pa šenga za po pot. (Sedaj bova še enega za na pot.)
Ejga, pa pr kraj hod. (Dragi prijatelj, hodi bolj ob strani ceste.)

V svojem kratkem in neuspešnem izletu v politiko sem se naučil, da v tem športu ne uspejo tisti, ki kaj pametnega doženejo in imajo prav, pač pa tisti, ki znajo najbolje pihati na dušo najširšemu občestvu. Pravijo, da smo Slovenci dokaj mokra kultura in zato se okrog tega ne mislim prepirati z narodom, ampak raje sledim domislici, da je alkohol hkrati vir in rešitev za številne težave. Vseeno pa moram pristaviti, da v gorah z njim raje po pameti. Kot reševalec sem videl ljudi, ki so si preveč opiti zlomili nogo, zlomili gleženj, pač vse kar se da polomiti na nogi. Videl sem ljudi, ki so končali precej nesrečno, celo usodno. Morda učinek alkohola na telo in gorskega duha še najbolje podčrta naslednja zgodba.

Reševali smo človeka, ki je pri spustu od mesta opitja s snežno desko končal z glavo v snegu, se sam

izkopal in nato zlezel iz globeli s pomočjo reševalca, s katerim se je nato želel stepsti. Bojno razpoložen se je umiril šele, ko je spoznal, da nas je kakšnih deset na enega. Spremljala ga je precej manj opita, kaj pa vem, spremljevalka, ljubica, nekaj takega. Gotovo ne stalna partnerka. Bil je jezen name, ker sem jo pospremil do njegovega avtomobila. Tam sta ga čakala policista, ki sta mu postregla z alkotestom in kakšno kaznijo. Tudi do njiju je bil nesramen in borben. Njo je pustil na parkirišču in odbrzel z velikim terencem – ne v dolino, temveč do drugega ovinka, kjer sta ga v zasedi čakala ista policista, ki sta ga ne najbolj prijazno prosila, naj znova pihne v alkotest. Verjetno se je treznil v varnem zavetju policijske postaje.

Če v gorski koči slišite kakšnega od prej naštetih stavkov, hitro zbežite v dolino, sicer tvegate, da se vam kaj zgodi ali da si naredite veliko sramoto.

Ampak, ampak, počakajte … Kaj pa, če se nekoč nekaj zgodi. Kam padem, kje obležim, se nespretno prevrnem. Iz reševalnih izkušenj vem, kako težko je najti nekoga, ki je oblečen v črno ali temno modro. Reševalcem se lahko zgodi, da hodijo mimo človeka in ga ne opazijo, ker je prekrit z varovalno barvo. Takoj, ko ima oblečeno kaj izstopajočega, divjega, roza, bo izstopal iz okolice. Zato vam svetujem, da v gorah vendarle nekoliko izstopate.

Vseeno vam svetujem, da ne izstopate s tem, da si nadenete tisto čudno kombinacijo pajkic in kratkih hlač. Če so zunanje temperature za kratke hlače, bodite v kratkih hlačah. Če je prehladno, oblecite dolge hlače. Hkrati dolge pajkice in čez kratke hlače, ob tem ostanem brez besed. To seveda smete obleči, saj smo vendarle toliko svobodni, toda mene ne bo blizu, midva ne moreva biti prijatelja.

Kateri gojzar je zavezan pravilno in kateri narobe?
Foto Klemen Belhar





Pravilni odgovor: slika levo - narobe, slika desno - pravilno.

… bodite vpadljivi, a ne preveč

Gorniških oblačil ne kupujem vsak dan, ampak le na vsako prestopno leto. Z leti sem postal bolj varčen in manj obremenjen z lastnim videzom za skalo, kjer me nihče ne vidi. Toda pred nekaj leti sem si malo privoščil. Odšel sem v najbolj modiš ljubljansko trgovino s smučarsko in gorniško opremo in si kupil hlače ter jakno za turno smučanje ugledne znamke.

Najprej sem pomeril komplet v temno modri barvi, ki mi menda najbolj pristaja in je hkrati dovolj umirjena barva, da bi si jo nadel samozavestno in brez vsake skrbi. Toda na sosednjem obešalniku se je svetil enak komplet v kombinaciji turkizne in živo modre barve. Nekako v barvah slovenskih olimpijskih oprav, ki se mi zdijo velik modni zločin. Vzel sem ga z obešalnika, si ga nadel in stežka zdržal podobo v ogledalu. Snel sem ga, odšel do blagajne in ga kupil z zavedanjem, da me bo na vsaki drugi turni smuki nekdo vprašal: »Kje si to kupil?«

… ne sprašujte GRS med akcijo

Pred nedavnim sem doživel hudo neprijetnost. Hči bi temu rekla *krindž*. Večina reševanj je nekako skrita pred očmi planinske javnosti, to je, pred planinci, ki hodijo mimo. Občasno vendarle ne gre drugače, kot da delujemo tam, kjer so številni planinci. In nekateri planinci so zelo radovedni. Imate vajo, se je kaj zgodilo, kaj se je zgodilo, a je kdo umrl, a vam kaj pomagam, kaj pa je, zakaj se je to zgodilo, a je spet kdo izzival, a mu boste zaračunali?

Med enim od reševanj s smrtnim izidom sem stal ob svojcih ponesrečenega, ko je pristopil par, ki je rinil vame z radovednostjo. Bolj kot sem ju odganjal, bolj sta vrtala. Ni mi ostalo drugega, kot da treniram potrpežljivost in ju z vztrajno osornostjo odženem. Ker, kaj pa naj bi rekel? Sin od tehle ob meni se je ponesrečil in ga sedaj rešujemo. Vas zanima še kaj? Bi radi imena, podrobnosti, se nam pridružite pri čakanju na ponesrečenca?

Skratka, vem, da nas nesreče privlačijo. Nesreče, tragedije in stiske so glavna prodajna vsebina rumenega tiska. Nekaj se dogaja in želimo vedeti kaj. A z vrtanjem v reševalce morda ovirate njihovo delo in nemara koga izpostavljate hudi neprijetnosti. Raje počakajte na novo izdajo rumenih novic.

Skratka, naučite se zavezati gojzarje. Morda se bomo srečali v gorah in če ne boste v pajkicah, ki so prekrite s kratkimi hlačami, vam bom pogledal pod noge. Če bodo tam pravilno zavezani čevlji, vas bom prijazno pozdravil in vam poznavalsko pokimal.

... morda je bolje smrdeti kot dišati

Moja žena je precej občutljiva na moj nos. Ne toliko na del telesa, ki je roko na srce dokaj obsežen, ampak bolj na nos kot čutilo za vonj. Jezi jo, ker meni precej stvari smrdi. Smrdi mi postana hrana, kis, stvari, ki gnijejo, fekalije, številna čistila. Spisek je obsežen. Ona trdi, da nek vonj ni nič takega, mene pa hromi. Razprava o tem sproža zanimivo in pestro zakonsko dinamiko.

Tako me nekateri parfumi naravnost odbijajo in nekateri drugi zelo privlačijo. Imel sem sodelavko, ki ji dolgo nisem upal povedati, da me olfaktorno ubija s svojim vonjem. Po drugi strani na ulici občasno ujamem vonj, ki bi mu kar sledil do izvora. Skratka, kakor kdaj, kakor obrneš.

Ob tem ne morem razumeti, zakaj bi nekdo uporabil parfum za izlet v gore? Ne vem, kako je pri vas, a jaz se potim takoj, ko naraste srčni utrip. Prepoten sem na prvem klancu in težko si predstavljam, da bi se moj parfum ujemal z vonjem mojega potu. Zakaj hudiča bi ju mešal?

No, pozno jeseni sem se vzpel na neko goro in na njenem vrhu sem naletel na približno dvajset ljudi. Seveda so bili vsi prepoteni, verjetno niso najbolje dišali, a to na odprtem zraku ni moteče niti za ljudi, kot sem jaz. Gore so vendarle tudi svoboden kraj, kjer lahko v miru zmerno smrdimo. No, nekdo v tej množici se je odločil, da bo vztrajno dišal. Predvidevam, da se je tudi on močno prepotil in zgolj ugibam, koliko parfuma je zlil nase, da je prekril vonj potu in da sem njegov vonj povsem premočno zaznal tudi na oddaljenosti kakšnih dvajset metrov. Pri tem moram reči, da je njegov parfum vseboval isto grozno kemikalijo, ki jo je vseboval parfum prej omenjene nekdanje sodelavke.

... naučite se zavezati vezalke

Verjamem v izrek 'živi in uči se!'. Zato morda lahko spoznam nov način, kako učinkovito zavezati gojzarje. Do takrat bom prepričan, da obstaja samo en pravi način, ki ga ne uporablja skoraj nihče. Tu bi lahko začeli debato o izkušenosti planincev. Številni ne znajo namestiti turnih smuči na nahrbtnik, cepina na nahrbtnik, se temperaturi primerno obleči in tako dalje. Nekateri to celo znajo, a pogrnejo na osnovnem testu. Ne znajo si zavezati gojzarjev.

Lahko oporekate, da grem v prevelike podrobnosti. Lahko oporekate, da se gojzarje zaveže kot vsake čevlje in da se delam pametnega. Seveda lahko in morda imate prav. A če bi šla skupaj v gore, bi vam, ko bi se vezalka prvič razvezala, povedal, da si ne znate zavezati čevljev. Zatem bi bili deležni poduka zavezovanja. Ob tem bi se morda sprla in nikoli več ne bi šla skupaj v gore.

Skratka, naučite se zavezati gojzarje. Morda se bomo srečali v gorah in če ne boste v pajkicah, ki so prekrite s kratkimi hlačami, vam bom pogledal pod noge. Če bodo tam pravilno zavezani čevlji, vas bom prijazno pozdravil in vam poznavalsko pokimal. Ustvarili se bodo osnovni pogoji, da se lahko dobro razumeva. Morda bova postala prijatelja?

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

YAKIMA®

SkyPeak HD NOVO

Premijski šotor
s trdo streho.

Potopite se v svet, kjer kampiranje v divjini dobi luksuzen pridih. Strešni šotor SkyPeak HD s trdo streho ni le navaden šotor; je kraljestvo neskončnih možnosti.

FACTORY STORE
BIKE & OUTDOOR



Damir Šantek



Gibraltarska skala
Foto Damir Šantek

Kamnita vojaška utrdba ali naravni park?

Gibraltar

Gibraltar je čezmorsko ozemlje Združenega kraljestva. Majhna štrleča skala, pogreznjena globoko v morje na samem koncu Iberskega polotoka s površino le 6,8 kvadratnega kilometra. Ko je Združeno kraljestvo z brexitom zapustilo Evropsko unijo, je ta koščck zemlje sledil enaki usodi, zato je treba pri vstopu v Gibraltar mimo mejne policije Španije in Gibraltarja.

Ker sva v Gibraltar prispela z avtom, je bilo najugodnejše in najlažje parkirati na velikem parkirišču na španski strani meje, saj so parkirišča v Gibraltarju redka in draga. Prehajanje meje peš s potnimi listi me je spomnilo na čase, ko smo iz Jugoslavije prehajali čez mejo k sosedom. Enako je tudi na Cipru med grškim in turškim delom otoka. Nisva pozabila tudi na stroške mobi gostovanja zunaj meja EU.

Bila je pomlad, a temperature so bile izjemno visoke. Ob meji je avtobusna postaja, od koder v središče mesta vozijo avtobusi št. 5 in 10. Avtobusi brez klime in gneča ter vonj po znoju so me spomnili na srednješolska leta, ko sem se v šolo vozil z avtobusom. Cesta do središča gre skozi predor pod vzletno-pristajalno stezo letališča. Do Gibraltarja je mogoče prileteti z vseh strani sveta, se pripeljati po cesti iz Španije ali pripluti z ladjo. Pristanišče je tu okno v svet čez Sredozemsko morje in Atlantski ocean. Podobno je tudi na Maldivih, kjer je letališče v glavnem mestu Male, na majhnem umetnem otoku.

Gibraltar je utesnjen med utrdbami in skalo. Povsod se gradi. Rastejo nova stanovanja, zgradbe so zelo stisnjene med seboj. Tudi tu se kaže očitna norija po gradnji novih stanovanj, čeprav je prebivalcev le nekaj več kot 32.000.

Kako je sploh ta mali polotok končal v rokah britanske krone? Med najmočnejšima dinastijama v tedanji Evropi, Habsburžani in Burboni, je izbruhnil spopad za nasledstvo španske krone. V desetletni vojni je Anglija sprva podprla zahteve habsburškega nadvojvode Karla Habsburškega po izpraznjenem španskem prestolu. V napadu 24. julija leta 1704 je v imenu nadvojvode Karla združeni anglo-nizozemski floti uspelo osvojiti Gibraltar. Poveljnik zavezniške flote admiral Rooke se je zavedal velikega strateškega pomena gibraltarskega oporišča in je polotok obdržal za Anglijo. Od takrat je Gibraltar v angleških rokah kljub številnim poskusom Špancev, da bi ga ponovno osvojili, tako z vojnami in obleganji kot z miroljubnimi poskusi, kot sta zaprtje kopenske meje in izvedba referenduma.

V antiki je bil Gibraltar znan kot eden od Herkulovih stebrov. Domneva se, da je drugi Herkulov steber postavljen na Monte Hacho v Ceuti ali na Jebel Musi v Maroku. Grb Andaluzije prikazuje Herkula z dvema levoma in dvema stebroma. V Andaluziji danes ne najdemo nobenega stebra, levi pa so bili tam že zdavnaj iztrebljeni. Steber, ki je na evropskih tleh že več kot 300 let, si lasti in ljubosumno varuje britanska krona. Steber na afriški strani Gibraltarske ožine, ki je najverjetneje na območju Ceute, pa španske enklave z visoko avtonomijo. Tako se v trikotniku nepravičnosti znajdejo Španci v boju za Gibraltar, Maročani za Ceuto in Melillo, še eno takšno enklavo znotraj afriške celine, Britanci pa se ne vznemirjajo preveč, saj so brezobzirno širili svoj imperij in vpliv.

Heraklej ali Herkul v grbu Andaluzije zagotovo ni bil Španec, a tudi bog ne, temveč "samo" polbog. Je največji grški junak in morilec lastnih otrok, saj naj bi mu Hera omračila um in ga naredila za norega morilca. Današnji svet je le malo drugačen. Veliko jih je, ki se imajo za bogove in heroje, ko pa se jim omrači um, so tudi morilci svojih ali tujih otrok, le za Hero še niso slišali. Heraklej je bil za svoj zločin kaznovan tako, da je moral služiti mikenskemu kralju Evristeju in storiti, kar je hotel kralj. Pri tem je opravil svojih dvanajst znamenitih nalog. Vprašanje je le, ali jih je opravil, da bi se odkupil za svoje grehe ali da bi za nagrado postal nesmrten. V deseti nalogi mu je kralj ukazal



Berberski makak (Macaca sylvanus)
Foto Damir Šantek

pripeljati Gerionovo čredo, zato je moral skozi jame, ki so povezovale Evropo z Afriko. Heraklej je jame razprl in povezal Atlantski ocean s Sredozemskim morjem, nato pa na obeh straneh postavil stebra, ki sta označevala konec takrat znanega sveta. Takrat se to območje ni imenovalo Gibraltar. Ime je dobil šele mnogo kasneje, med arabskim osvajanjem Pirenejev. Arabci so ga osvojili leta 711 pod vodstvom Tarika ibn Zijada, med prvim vdorom na Iberski polotok. Po njem je kraj dobil ime Gabal Tāriq (Tarikov hrib), od tod njegovo današnje ime – Gibraltar.

Gibraltarska skala (The Rock) je najboljše od vsega, kar ta država ponuja. Tu ni znakov sodobne gradbene ekspanzije, se pa tu tudi lahko ognete človeški možici in mestnemu vrvežu. To je 426 metrov visoka skala,



V notranjosti jame sv. Mihaela
Foto Damir Šantek

polna vojnih ostankov; stražnih stolpov, utrdb, bunkerjev, topov in predorov, ter turistov, ki fotografirajo edine opice na evropskih tleh in razglede na vse strani. Na vrhnje dele Gibraltarske skale se lahko odpravite peš, z drago žičnico ali pa s še dražjimi kombiji, ki starejšim, premožnejšim ali preprosto lenim turistom ponujajo prevoz do vseh pomembnih zanimivosti tega naravnega parka. Vse poti so dovolj široke za prevoz, se pa je večinoma treba umikati parkiranim vozilom.

Glavni znamenitosti naravnega parka sta skala s čudovitim razgledom in opice barbarski makaki (Macaca sylvanus). Njihov domači habitat je gorovje Atlas in jih je mogoče videti v Maroku, Alžiriji in Tuniziji. Podzemlje ponuja sprehod po rovih iz časa velikega španskega obleganja. Rovi so omogočali premik orožja in učinkovito premestitev obrambne vojaške sile. Med drugo svetovno vojno so jih razširili in se zdaj raztezajo na skupno 55 kilometrih dolžine. Naravno lepoto podzemlja brez vojaških posebnosti lahko najbolje doživite v prekrasni jami svetega Mihaela. V jami so ogromne dvorane z jamskimi dekoracijami, preplet svetlobnih učinkov in zvoka pa ustvari izjemen avdio-vizualni spektakel. V parku ponujajo tudi nič kaj privlačen Skywalk. Kot da je to samo del ponudbe, narejene za potešitev turistične lakote po zanimivostih in verjetno opravičuje visoko ceno vstopnine.



Pogled z meje s Španijo
Foto Damir Šantek

Marta Krejan Čokl



Nobenih presenečenj

Državno prvenstvo

Lanska državna prvaka sta ohranila primat in dokazala, da jima vsaj še nekaj časa konkurenca ne bo za petami. Maja Šuštar Habjan in Gregor Šegel sta z izjemnim finalnim plezanjem suvereno obranila lanska naslova. Tekma v Domžalah pa je kljub nekaj dežnim kapljam postregla z zanimivim športnim bojem.

Prihodnje leto bo minilo že deset let od prve tekme v tekmovalnem lednem plezanju v Domžalah. Če je bila umetna stena na garažni hiši takrat še primerna za tekmovanja, je danes stanje drugačno. Vprašanje, koliko časa bo še mogoče prirejati tekme na tem prizorišču, je žal že nekaj časa na mestu. Čeprav je tukaj nekoč potekala celo tekma za evropski pokal in čeprav je (tudi) letos organizacijska ekipa – tokrat pod vodstvom Marka Žličarja z Alpinističnega odseka Železničar – opravila izjemno delo, prizorišče te tekme ni več primerno za kaj več od tega, kar smo videli. Se pa menda skupaj s posodobitvijo in povečanjem garažne hiše v prihodnosti obeta tudi višja stena; odlično bi bilo, če bi bil vsaj njen del lednim plezalcem na voljo celo leto, ne le v zimskem času.

Nekdanji hrvaški tekmovalec Mario Musulin, ki je že vrsto let snovalec postavitve smeri, je tudi letos ostal zvest svoji viziji, ki pa jo je tokrat dopolnil naš nekdanji tekmovalec Marko Guna. Musolinova postavitev je vedno kombinacija akrobatskih gibov, natančnosti uporabe orodja in hkrati atraktivnosti tudi za gledalce. Letošnja postavitev je na predtekmovanju dopuščala nekaj možnosti tudi tehnično šibkejšim tekmovalkam in tekmovalcem, finalna postavitev pa je v obeh kategorijah zahtevala veliko zbranosti in tudi izkušenj, ki pa jih pri nas še nima veliko plezalk in plezalcev. Tekme se je udeležilo 38 tekmovalk in tekmovalcev iz treh držav, poleg Slovenije še iz Švice in Lihtenštajna. Tekma je namreč hkrati štela za slovensko državno prvenstvo in odprto prvenstvo, na katerem so nastopili tudi tujci, tekmovalci s svetovnih pokalov. Občinstvo je imelo kaj videti – sploh močnejše tekmovalke in

Katja Brunec
med kvalifikacijami
Foto Aljaž Žnidaršič

Paul Zurbrügg
na vrhu smeri
Foto Aljaž Žnidaršič



tekmovalci, ki so se med seboj pomerili v finalu, so prikazali visoko raven plezanja. Slovenke in Slovenci v absolutni kategoriji niso osvojili prvega mesta. To je pri moških pripadlo Florianu Gantnerju iz Lihtenštajna, drugo mesto je zasedel Paul Zurbrügg iz Švice, tretje mesto pa si je priplezal naš as Gregor Šegel, ki med domačimi tekmovalci ni imel resne konkurence. Tudi pri ženskah je na tekmovanju slavila tujka, Švicarka Ladina Heller, drugo mesto pa si je priborila Maja Šuštar Habjan. Tudi tretja stopnička je bila slovenska, nanjo je splezala Katja Brunec.

Organizacijski odbor in sodniki si prav gotovo zaslužijo odlično oceno, pa tudi tekmovalke in tekmovalci so iz leta v leto bolj tehnično dovršeni in močnejši. Med tistimi v ospredju in tistimi z zadnjega dela lestvice pa je razkorak žal vedno večji. Na to zagotovo v največji meri vplivajo oprema, ki je zelo draga, in izjemno slabe možnosti za trening, ki je za dobre rezultate nujen. Upajmo, da bo tudi Slovenija prej ali slej dobila primernejšo steno za treninge in tekme. Tekmovalke in tekmovalci, ki so se pomerili v Domžalah, si to brez kančka dvoma zaslužijo. Sploh pa bi bilo smotrno razmišljati o tem tudi zaradi dejstva, da bi utegnilo tekmovalno ledno plezanje leta 2030 postati olimpijska disciplina.

Rezultati

Moški:

1. Florian Gantner, Lihtenštajn
2. Paul Zurbrügg, Švica
3. Gregor Šegel, Slovenija (državno prvenstvo –1.)
4. Linus Beck, Lihtenštajn
5. Miha Habjan, Slovenija (državno prvenstvo – 2.)
6. Dejan Bevk, Slovenija (državno prvenstvo – 3.)

Ženske:

1. Ladina Heller, Švica
2. Maja Šuštar Habjan, Slovenija (državno prvenstvo – 1.)
3. Katja Brunec, Slovenija (državno prvenstvo – 2.)
4. Rebeka Kamin, Slovenija (državno prvenstvo – 3.)



Najboljše Slovenke v družbi
z domžalsko županjo
mag. Renato Kosec
Foto Aljaž Žnidaršič

Veronika Hladnik Zakotnik[1]



Nam bo danes vroče ali nas bo zeblo

Vse, kar moramo vedeti o temperaturi zraka

Visoko nad dolino Krme
Foto Matevž Lavrič

Zakaj moramo vedeti, kakšne so pričakovane temperature v prihodnjih dneh v krajih in državah, kamor potujemo, ali pa samo na drugih nadmorskih višinah, če se odpravljamo v hribe? Zato, da vemo, kako se obleči ali kaj spakirati, da nam kje ni prevroče ali nas drugje ne zebe, pa nimamo pri roki oblačil, da bi se prilagodili temperaturam in njihovim dnevnim spremembam.

Največje dnevne temperaturne razlike, celo okoli 25 °C, so značilne za pomlad, ko so zjutraj temperature lahko še okoli ledišča, čez dan pa je prijetnih 20 °C. V hribih pa se lahko tudi poleti, ob prehodu nevihte s sodro ali točo, v izjemno kratkem času temperatura spusti celo za okoli 15 °C.

Padanje temperature z višino in temperaturna inverzija

Temperatura z višino pada v povprečju za 6 °C na 1000 m, tako je v visokogorju že v povprečju za okoli 12 °C hladneje kot po nižinah. A včasih pride do pojava temperaturne inverzije in temperatura z višino narašča v eni, lahko pa tudi v več plasteh v ozračju. Ta pojav je najbolj izrazit v hladnejši polovici leta. Takrat je na višjih nadmorskih višinah (v naših hribih) lahko tudi 10 ali 15 °C topleje kot po nižinah. Običajno je tudi sončno, medtem ko je po nižinah megleno.

Vpliv temperature na tip padavin in snežink

Temperatura zraka ne vpliva le na nas in na naš izbor primernih oblačil, temveč tudi na tip padavin, ki dosežejo tla. Vzemimo oblak, ki je pozimi v glavnem sestavljen iz ledenih kristalov. Če se v ozračju temperatura z višino ves čas znižuje, potem se snežinke, ki padajo z vrha oblaka proti tlom, po prihodu v toplejšo zračno maso s temperaturo nekaj stopinj nad ledišče stalijo v dežne kapljice in kot take dosežejo tudi tla.
Kadar je temperatura pri tleh pod ledišče ali okoli njega, pa vso pot skozi ozračje vse do tal padajo kot snežinke. Pri temperaturah pod ledišče so snežinke drobne (pršič), pri temperaturah okoli ledišča ali celo kakšno stopinjo nad ledišče, pa z neba padajo nekaj centimetrov veliki kosmi snega, sestavljeni iz številnih snežink.
Oblika snežink je odvisna od temperature, pri kateri nastajajo v oblakih. Najlepše snežinke nastajajo pri temperaturah med –15 in –10 °C, te so najbolj razvejane in v obliki dendritov. Med –10 in –5 °C nastajajo snežinke v obliki iglic in stebričkov, pri temperaturah v oblakih okoli ledišča ali nekaj stopinj pod ledišče pa v obliki ploščic.
Če so v atmosferi prisotne toplejše plasti zraka, se snežinka na poti v toplejši plasti lahko stali, nastane kapljica vode, ki se ob prihodu v mrzlo plast (s temperaturo pod ledišče) ohladi, a ne zmrzne, temveč se podhladi. Ko podhlajena kapljica trči ob tla ali ob druge predmete, v trenutku zmrzne in nabirati se začne ledena obloga (poledica ali žled). V primerih, ko je mrzla plast dovolj debela, kapljice lahko zmrznejo v ledeni dež. Do poledice pa lahko pride tudi, ko so tla zmrznjena ali imajo predmeti temperaturo pod ničlo, kapljice pa se v tem primeru ohladijo, ko pridejo v stik s hladnimi tlemi.

Vpliv oblakov, snežne odeje in vetra na jutranje temperature

Pozimi se lahko zgodi, da so predvsem jutranje temperature po Sloveniji zelo različne. Seveda izvzamemo že znana mrazišča, kraje, kjer so temperature

[1] Agencija Republike Slovenije za okolje.

občutno nižje od drugih krajev na podobnih nadmorskih višinah, in tudi kraje ob morju, ki so večino časa toplejši od krajev v notranjosti Slovenije. Prvi dejavnik, ki vpliva na krajevno znižanje temperatur, je odsotnost oblakov na nebu, torej jasna noč. Če je še mirna, brez vetra, je ohlajanje še intenzivnejše, prisotnost snežne odeje pa v tovrstnih primerih prinese še dodatno znižanje temperature.

Višje temperature poleg oblakov v naših krajih prinese predvsem jugozahodni veter. Na enem koncu Slovenije je, ob jasni in mirni noči s prisotno snežno odejo na tleh, jutranja temperatura lahko tudi pod –10 °C, medtem ko je na drugem koncu naše države, kjer ni prisotne snežne odeje in zapiha okrepljen jugozahodni veter, ob istem času +10 °C. Na podobnih nadmorskih višinah je tako lahko razlika v temperaturi celo okoli 20 °C.

Vpliv temperature na človeka

Nekaterim je bolj všeč vročina, spet drugi lažje prenašamo mraz. Na to, kako občutimo temperaturo, najbolj vplivata veter in vlažnost zraka. Seveda je odvisno tudi ali smo ob tem telesno aktivni ter kakšna je naša obleka. Temperature, ki povprečnemu človeku vzbujajo ugodje ali vročinski in hladni stres, so opisane v grafih občutene temperature oziroma univerzalnega toplotnega klimatskega indeksa (UTCI).

Indeks UTCI med 9 in 26 °C je za povprečnega človeka ugoden, medtem ko mu od 0 do 9 °C že povzroči rahel hladni stres. Pri indeksu UTCI od –13 do 0 °C je hladni stres zmeren, od –27 do –13 °C pa visok. Zmeren vročinski stres povprečni človek doživlja pri vrednostih indeksa UTCI od 26 do 32 °C, visokega pri vrednostih od 32 do 38 °C in zelo visokega, kadar doseže indeks UTCI med 38 in 46 °C.

Zgornje temperature so občutene, ne pa dejansko izmerjene. Če bi torej v vremenski napovedi gledali le napovedano temperaturo, bi se ob močnem vetru in visoki vlažnosti počutili, kot da nam je bolj hladno ali bolj vroče. Drugi podoben indeks, ki ga je pomembno upoštevati predvsem v hladnejši polovici leta ter v hribih, pa je občutek mraza zaradi vetra (*windchill*). Ob večjih hitrostih vetra nas zebe bolj, kot bi nas ob enaki temperaturi zraka ob brezvetrju.

Vročinski val

Zelo visoke temperature vplivajo predvsem na naše počutje ter na zdravstveno stanje občutljivejšega dela populacije (otroci, starejše osebe, kronični bolniki, nosečnice). Za vse predstavljajo toplotni napor oziroma toplotno obremenitev. Še posebej so toplotno obremenilni vročinski valovi.

Vročinski val je obdobje vsaj treh zaporednih dni, ko povprečna dnevna temperatura zraka preseže določene vrednosti. Povprečno temperaturo določimo kot četrtino vsote temperatur ob 7., 14. in dvakrat ob 21. uri po srednjeevropskem času. Zakaj povprečna dnevna in ne najvišja dnevna temperatura zraka? V njej so skriti tudi dnevi, ko se noči in s tem jutra ne ohladijo, saj so tovrstni dnevi in noči lahko še bolj toplotno obremenilni kot tisti z najvišjimi izmerjenimi dnevnimi temperaturami. V povprečni dnevni temperaturi je skrita tudi visoka vlažnost zraka, ki jo občutimo kot povečano soparnost ozračja. Ob visoki zračni vlagi se na primer naše telo ne more dovolj dobro ohlajati z izhlapevanjem oziroma znojenjem, zato lahko prej pride do dehidracije ali pregretja telesa. Ker na občutek, ki ga ima temperatura zraka na naše telo, pomembno vplivata tudi vlažnost zraka in veter, bi bilo najbolj na mestu, da smo sploh pri napovedih temperatur zraka v gorah, kjer je veter običajno izrazitejši, pozorni tudi na napoved hitrosti vetra, ob odhodu v tropske kraje pa na napoved vlažnosti zraka. Tako nas dejanski občutek temperature ne bo presenetil, s seboj pa bomo imeli primerna oblačila in obutev.

Snežnik, Univerzalni toplotni klimatski indeks (UTCI), 26. 10. 2021–29.10.2021

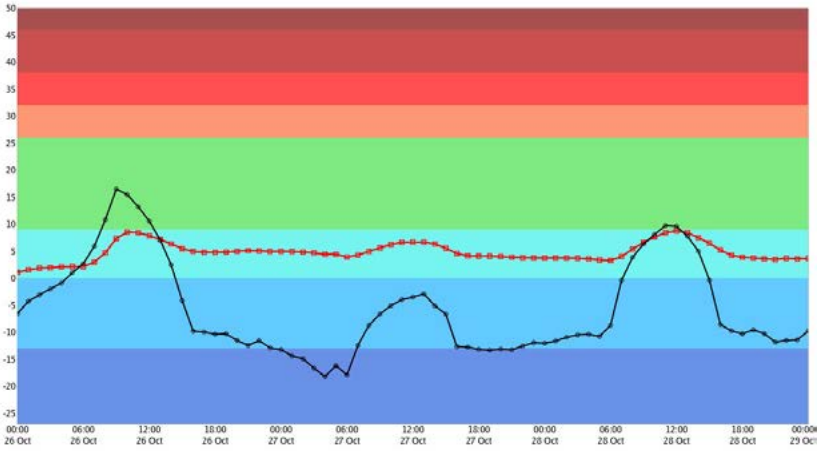

Primer grafa temperature in indeksa UTCI za točko Snežnik. Rdeča krivulja prikazuje potek temperature zraka, črna pa potek indeksa UTCI. Zaradi burje je bilo 27. oktobra 2021 na Snežniku občutiti zmeren hladni stres.

Občutek mraza zaradi vetra v °C. Pri višjih hitrostih vetra nas zebe bolj, kot bi nas ob isti temperaturi zraka ob brezvetrju.

temperatura (°C) hitrost vetra (km/h)	5	0	–5	–10	–15
20	1	–5	–12	–18	–24
40	–1	–7	–14	–21	–27
60	–2	–9	–16	–23	–30
80	–3	–10	–17	–24	–31
100	–3	–11	–18	–25	–32

Še to, da ne boste zmedeni ob vrednostih temperatur, ki jih bodo izmerili ali napovedali na svetovnem spletu: v nekaterih tabelah ter tudi vremenskih napovedih na spletu lahko poleg temperatur v stopinjah Celzija najdete tudi temperature v stopinjah Fahrenheita. Fahrenheite še vedno uporabljajo predvsem v ZDA. Pretvorba med stopinjami Celzija in stopinjami Fahrenheita je °F = (°C × 9/5) + 32 oziroma °C = (°F – 32) × 5/9.

Mire Steinbuch



Motiv z vodene turnosmučarske ture
Foto Simon Zupan

Priložnost za učenje v realnem gorskem okolju

Premierni Turnosmučarski festival Bohinj[1]

Na prvem turnosmučarskem festivalu v Bohinju (in Sloveniji), ki je trajal od četrtka, 5. marca, do nedelje, 8. marca 2026, se je zbralo okoli 350 sodelujočih.

Potekal je v osrčju Julijskih Alp; na območju pod Triglavom, "za katerega so značilni močna gorniška identiteta, dolga tradicija gibanja v gorah in tesen stik z naravo", kot je poudaril Klemen Langus, direktor zavoda Turizem Bohinj, ki je festival tudi organiziral, in to v sodelovanju z JATrail d. o. o.,[2] glavnim operativnim in tehničnim partnerjem. Povedal je tudi, da je "namenjen vsem, ki jih privlačita turno smučanje in zimsko gibanje v gorah, obenem pa želijo lepote gorskega sveta odkrivati na varen in odgovoren način".

Turnosmučarski festival Bohinj ni zgolj športni dogodek, je prostor povezovanja skupnosti, izmenjave izkušenj in gradnje spoštljivega odnosa do gora. Dogodek ne ponuja instantne izkušnje, temveč znanje, doživetje in prostor za učenje v realnem gorskem okolju. Zavedati se moramo, da je *outdoor* turizem posel, ki za svojo surovino uporablja naravno okolje. Če tega vira ne bomo znali varovati na pravi način, tudi posla ne bo več, so poudarili organizatorji.

Središče festivala je bilo v Bohinjski Bistrici, kjer so se odvijala predavanja, okrogla miza in družabni dogodki; tam je bil tudi glavni informacijski center festivala, v Kulturnem domu Jože Ažmana pa uradna otvoritev prireditve.

Dogajanje se je začelo v četrtek zgodaj zjutraj z vodeno turnosmučarsko turo, dopoldne so sledili tečaj zimskega gorništva, turnosmučarska delavnica in plazovna delavnica. Na sporedu je bila tudi konferenca o izzivih turizma na prostem, t. i. *outdoor* turizma, ki "predstavlja številko ena slovenske turistične ponudbe". Na njej so poudarili pomen povezovanja v pripravi usmeritev, ki bi to vedno bolj priljubljeno in množično (hkrati pa za nekatere vse bolj motečo) vrsto aktivnosti oblikovale na način, ki bi bil sprejemljiv tako za uporabnike in ponudnike kot za lokalno prebivalstvo ter za naravno okolje, v katerem poteka. V okviru konference je bila tudi okrogla miza o izzivih turizma na prostem.

[1] Povzeto po spletni strani festivala.
[2] Za posredovanje fotografij se zahvaljujem Maji Ramšak.

Festival je bil zasnovan kot celostna izkušnja; poleg že omenjenih dejavnosti so ga sestavljale še sledeče: različna predavanja, tekmovalni del s turnosmučarsko tekmo, zimskim *trail* tekom in zimskim duatlonom. Predavali so Martin Šolar, naravovarstvenik, podpredsednik Planinske zveze Slovenije, ki je eden najboljših poznavalcev Julijskih Alp in zlasti bohinjskih gora; snemalec in režiser Rožle Bregar, ki je sodeloval pri številnih mednarodnih projektih in ustvaril več celovečernih dokumentarnih filmov o naravi. Na letošnjem Festivalu gorniškega filma v Cankarjevem domu v Ljubljani je skupaj z Alešem Žemljo v kategoriji Gorska narava in kultura prejel nagrado za najboljši film *Triglav: Pot odrešitve,* z Rokom Rozmanom pa nagrado za najboljši kratki film *Potezanke, pogače & problemi na Krki.* Predavali so še večkrat nagrajeni snemalec, režiser in fotograf Mitja Legat (*Sora: tiha voda bregove dere, Nepoškodovane*), zdravnik in gorski reševalec Jernej Dolar, ki je pripovedoval o izkušnjah, ki postanejo odgovornost, ter eden najuspešnejših alpskih smučarjev vseh časov Ivica Kostelić, ki je svoje predavanje naslovil Onkraj zmag – odločanje v negotovosti. Njegova današnja filozofija: jasna presoja, zavestno tveganje in popolna osebna odgovornost.

"Seveda si želimo, da bi bil Bohinj destinacija, kamor bi ljudje prav zaradi turnega smučanja prišli na dopust za več dni," je poudaril Martin Šolar in dodal, da ne želijo prepovedati ali omejevati vedno večjega obiska, ampak ga preusmeriti na območja, ki naravovarstveno niso sporna. Turno smučanje, ki je v zadnjih letih vedno bolj priljubljeno in množično, se dogaja tudi v Triglavskem narodnem parku, v katerem je treba upoštevati in spoštovati strožji režim varovanja.



Pogovorni večer z Ivico Kostelićem
Foto Matevž Hribar

Zaradi (pre-)številnih smučarjev je marsikdaj moteče tako za naravo kot tudi za domačine.

Na festivalu so poseben poudarek namenili pravilnemu razumevanju gorskega okolja, zimskih razmer in tveganj, ki so, zlasti pozimi, sestavni del gibanja v gorah. Nevarnosti v gorah so namreč realnost, ki jo je treba poznati, spoštovati in upoštevati.

Matjaž Stare iz Turizma Bohinj je povedal, da Turnosmučarski festival načrtujejo kot vsakoletni dogodek v enakem terminu, tj. en teden po zimskih počitnicah. O režimu parkiranja v Bohinju lahko preberete na https://www.bohinj.si/informacije/parkiranje-in-javni-prevoz/.

Več informacij o bogatem in pestrem programu festivala najdete na spletni strani https://tsf.bohinj.si/.



Štart turnosmučarske tekme
Foto Matevž Hribar

LITERATURA

Planinski utrinki 2026, št. 40. Glasilo Planinskega društva Brežice. 60 str., brezplačno.

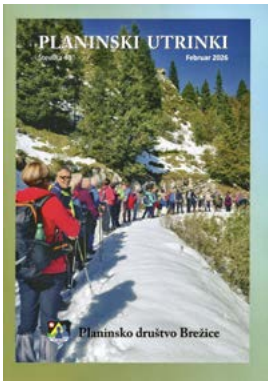

Milena Jesenko, urednica *Planinskih utrinkov* celih 23 let, je s to številko predala urednikovanje v roke Mojci Bogovič in z njo tudi opravila intervju. Brez dvoma lahko zapišemo, da je Milena lahko ponosna na opravljeno delo, še posebej zato, ker so *Planinski utrinki* res kakovostno glasilo, tako po raznoliki vsebini kot po obliki, torej lično oblikovano in z vrsto odličnimi fotografijami. Kot je sama povedala, je bilo zanjo največje priznanje za kakovost v zapisani recenziji *Planinskega vestnika*, kar me kot avtorja tega zapisa še posebej veseli. Vedno znova me preseneča bogata dejavnost društev na vrsti različnih področij dela, kot da bi tekmovali med seboj.

Društvo, ki praznuje 75 let delovanja, je prevzel novi predsednik Ljubo Koler, ta se je uvodoma tudi predstavil. Letnim poročilom in poročilom odsekov sledi vrsta zapisov o aktivnostih, od izletov mladih planincev, vzponov imenovanih Kol'k'r vzponov, tol'ko let, pohoda ob polni luni, 30 let skupine Torkarjev (ki hodijo ob torkih in imajo svojo himno ter so izdali celo svojo pesmarico), zapisa o 25 letih od postavitve bivaka na Cirniku, zapisih s taborov za otroke, družine in odrasle, naravovarstvenih izletov … in še in še jih je. Pritegnil me je zapis Laure Rueh, ki je bila na tečaju markacistov razočarana zaradi preveč digitalno usmerjenega tečaja orientacije, ob tem so bili še dlje časa brez signala. Zato se je počutila kot *google turist* s telefonom, prislonjenim na nos, ob tem pa je zapisala, da jo skrbi povprečna starost markacistov, ki jih lahko pretirana uporaba tehnologije odvrne od dela na terenu.

V glasilu izvemo, da je bil gost festivala Brati gore 2025 alpinist dr. Iztok Tomazin, ki je na poslušalce naredil dober vtis. Navdušilo me je tudi planinsko knjižno gradivo, to je seznam planinske literature s slikami naslovnic iz leta 2025, med njimi sem našel tudi dve svoji (eno v intervjuju Milena celo priporoča za branje …). Koliko dela je z eno samo takšno številko, vedo le tisti, ki so se kdaj sami lotili podobnega projekta. Sam se le čudim, od kod jim volja in znanje, zato lahko le čestitam in izrekam vse priznanje. Tudi za bralno kulturo je treba skrbeti, ne le za vzgojo, gibanje in varnost. Le tako naprej.

Vladimir Habjan

Ferdo Cigale: Po poteh, ob katerih pozvanjajo zvončki. Pašne planine na Slovenskem v besedi in sliki. Samozaložba, Ljubljana, 2023. 256 strani, 25 EUR.



Spomnim se, ko sem prvič stala na planini Krstenica. Kakšen mir in razgled z višine 1655 metrov na razpotegnjen Bohinjsko-Tolminski greben nad Bohinjskim jezerom in vse naokoli! Pa vrhovi, ki so tako vabili … Kakšna sreča me je obšla, da sem lahko stala tam in da sem lahko ostala celo nekaj dni. Bila je zima, krasni in mrzli dnevi, noči pa polne zvezd in idej, kam vse me bo vodila pot poleti, ko bodo bolj zahtevni vrhovi lažje dosegljivi. In zares, že naslednje poletje smo se odpravili na to čudovito, meni najlepšo planino. Pa kako je bilo živahno! Zjutraj molža krav, delanje sira, mladi in še mlajši nadobudni pastirji so pomagali majerci na vseh koncih, kjer jih je potrebovala. In povedali so mi, da je to pašna planina, ki sploh ni redka ne v Julijcih, sploh pa ne v Sloveniji.

V knjigi Ferda Cigaleta o pašnih planinah na Slovenskem v besedi in sliki je med predstavljenimi 300 pašnimi planinami tudi planina Krstenica. Slovenski gorski svet so že od nekdaj uporabljali tudi za planinsko pašo, še preden so se praktično pojavili planinci – turisti, ki so začeli zahajati tja, da se naužijejo miru, novih dogodivščin, podvigov in napolnijo svoje zaloge energije. Tudi dandanes je na srečo še moč naleteti na številne planine, ki so še aktivne, žal pa so številne tudi opuščene. Kot pravi avtor zelo zanimive knjige: »Nekatere planine so zelo skromne in na ne najbolj uglednih mestih, a je vsaka drugačna, vsaka ima svojo zgodovino in vsaka je vredna obiska. Številne od njih so na mestih s prelepimi razgledi in s pašniki, ki segajo vse do vrhov. Pozimi samevajo, preostali del leta pa vabijo najprej prekriti in obarvani z gorskim cvetjem, pozneje pa z življenjem, ki ga tja vsako leto znova prinesejo pastirji in živina.«

Cigale je zajel plašne planine po vsej Sloveniji. Dolga leta – več kot dvajset let od leta 1996 – jih je obiskoval s sinom, hčerjo, ženo ali prijatelji in jih občudoval, včasih pa je tudi obžaloval, da je marsikatera opustila svoje delo. Tudi na marsikateri planini od že opisanih v knjigi je po obisku prišlo do večjih ali manjših sprememb. Opisi si sledijo po abecednem vrstnem redu imen planin. Pri vsakem opisu je navedena nadmorska višina planine, na kateri leži, kako se raztezajo pašniki, če so razslojeni po pobočju, pa na kateri višini je stan oziroma pastirska koča, kaj vse premore planina poleg stanu, kdaj je nastala (včasih tudi kaj več o zgodovini), pa kako se oskrbujejo z vodo, ali vodi do tja (in čez) tudi markirana planinska pot, ali pridelujejo sir, skuto in ali je to mogoče tudi dobiti. Ob vsakem opisu so dodani še fotografija planine, podatek, kdo mu je posredoval informacije o planini in stanu, koliko živine je bilo v času avtorjevega obiska in tudi datum,

kdaj je opis nastal. Kar nekaj planin je Cigale obiskal večkrat in je tudi zabeležil morebitne spremembe. Tako je planino Praprotnica na Pokljuki v devetnajstih letih obiskal kar štirikrat in leta 2017 videl, da na Praprotnici paseta dva lastnika, eden na zgornjem delu planine, drugi na spodnjem delu, takoj nad cesto, ki pelje proti Zajamnikom.

Številne planine, je opazil avtor, so imele težave s potmi oziroma dostopnostjo. Zdaj je sicer večina planin dosegljivih s traktorji, štirikolesniki ali celo z avtomobili, kar je osebju v veliko olajšanje, saj so bolj mobilni in jim je s tem omogočeno, da gredo med pašno sezono lahko večkrat domov, nekateri vsak teden. V vseh teh letih od začetka pašništva se je marsikaj spremenilo, tako bivanje kot hrana na planini, pa električno napajanje oziroma napajanje na sončne celice, povezanost s svetom z mobilnimi telefoni, preskrbljenost z vodo, pa tudi način molže – marsikje imajo danes stroje, a tudi stroji bi bili brez pastirja mrtvi.

V veliko veselje je prebrati zapis, da so pastirji skoraj brez izjeme prijazni ljudje. »Le redki se niso pripravljeni pogovarjati, nekateri neradi odgovarjajo na konkretna vprašanja, ki se nanašajo na planino, večina pa vam pove o planini vse, kar vas zanima, radi se pogovarjajo o vremenu, poučijo vas o poteh in drugem, če le imajo čas.«

Verjamem, da je za marsikaterega gornika, planinca obisk gorskega sveta še privlačnejši prav zaradi cvetočih gorskih pašnikov in živine na njej. Ko se bomo povzpeli do njih ali prek njih na naše želene vrhove, pa ne pozabimo na spoštljivo obnašanje do planin, živine in seveda pastirjev in njihovega dela. Če ste s psom, ga imejte ves čas pod nadzorom in na kratkem povodcu. Izogibajte se stiku s pašnimi živalmi in živali ne hranite, ohranjajte varno razdaljo. Planinskih poti čez planine ne zapuščajte in upoštevajte morebitne ograje, planino pa prečkajte tam, kjer so vratca (ki jih za seboj dobro zaprite). In če se vam pašne živali približajo, ostanite mirni, ne obračajte jim hrbta, živalim pa se izogibajte.

Zdenka Mihelič

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

12. marca se je Upravni odbor (UO) Planinske zveze Slovenije (PZS) v prostorih PZS sestal na svoji 20. seji, na kateri so se posvetili pripravam na skupščino PZS, ki bo 18. aprila v Tolminu. Prisotnih je bilo 17 od 23 članov UO, ki so se strinjali s finančnim poročilom PZS za leto 2025, potrdili so okvirni finančni program dela PZS za leto 2027 in okvirni vsebinski program dela PZS za leto 2027. UO je soglašal z vsebino poročil organov PZS za leto 2025. Vsebinska poročila za leto 2025 bodo objavljena na spletni strani PZS, planinska društva pa bodo v tiskani obliki prejela Letopis PZS 2025, v katerem bodo predstavljeni bistveni poudarki iz poročil za preteklo leto. Nadzorni odbor PZS je podal pozitivno mnenje k letnemu poročilu PZS za leto 2025. Člani UO PZS so bili seznanjeni z volilnim postopkom in kandidatno listo za volitve v organe PZS v mandatnem obdobju 2026–2030. Kandidata za predsednika PZS sta Martin Šolar (PD Bohinjska Bistrica) in Damjan Debevec (PD Borovnica), kandidati za podpredsednike pa Mira Pirc (PD Rašica), Jožef Bobovnik (PD Fram), Aleš Drekonja (PD Preddvor), Andreja Senica (PD Bricnik Muta) in Aleksander Mlakar (PD Polzela). V nadaljevanju seje je UO potrdil in predlagal skupščini, da poda soglasje k pogodbi glede prodaje nepremičnine, 10-odstotnega deleža Ribniške koče na Pohorju. UO je soglašal, da se opusti odsek planinske poti Spodnji Rušnik–Žavcarjev vrh, podana pa je bila tudi informacija o stanju projekta obnove Frischaufovega doma na Okrešlju in nameri PD Celje Matica, da za pridobitev dodatnih sredstev, potrebnih za obnovo, pristopi k prodaji Doma planincev v Logarski dolini.

PZS je objavila vabilo in gradivo za volilno skupščino PZS, ki bo 18. aprila v Tominu.

Miha Habjan je v podkastu *V steni* gostil izjemno Vlasto Kunaver, alpinistko, zdravnico pediatrinjo in članico generacije slovenskih alpinistk, ki so v osemdesetih letih prejšnjega stoletja kot prve Slovenke stopile v Himalajo. Z Mihom sta govorila o pionirskih ženskih odpravah, vztrajnosti, ljubezni do gora, narave pa vse do poletov z jadralnim padalom in predanosti medicini. Habjan je gostil tudi legendo slovenskega alpinizma in odprav v Himalajo Antona Sazonova - Tonača. Eden najbolj kultnih trenutkov Tonačeve kariere je zagotovo prvi zimski vzpon čez Čopov steber v severni steni Triglava leta 1968. Skupaj s soplezalcema so se soočili z razmerami, ki so bile na meji mogočega. Tonač opisuje ta vzpon kot izjemno izkušnjo, kjer nista štela le moč in tehnika, temveč predvsem neomajna volja.

Odbor inPlaninec je v dveh intenzivnih dneh v Celju in Ljubljani združil paraplezalke in paraplezalce iz Slovenije in drugih držav Evrope na prvem mednarodnem revijalnem dogodku paraplezanja v Sloveniji. Paraplezalci z zelo različnimi oblikami invalidnosti – gibalnimi, senzornimi, nevrološkimi



Za konec svoje zadnje seje se je sedanji predsednik PZS Jože Rovan vsem članov UO zahvalil za trud in plodovito delo v preteklih dveh mandatih.
Foto Manca Ogrin



Mednarodni dogodek je povezal paraplezalce.
Arhiv Odbora inPlaninec

in kombiniranimi – so se povezali in poudarili premike mej mogočega, vključenosti, poguma in krepitve samozavesti.

V plezalni steni in na okrogli mizi so se predstavili paraplezalci Jule Breuning in Carolin Heberle iz Nemčije, Daniel Wiener iz Avstrije, Pavitra Vandenhoven iz Belgije, mladi slovenski paraplezalci Aleksander Kušar Pajtler, Oskar Buh, Neli Hren ter člani slovenske paraplezalne reprezentance Tanja Glušič, Rok Močnik, Gorazd Dolanc in Matej Arh; iz Slovenije so bili tu še Miha Jazbec, Nataša Privošnik in Ksenija Oblak.

Mladinska komisija (MK) je v letu 2025 v okviru pilotnega projekta proti prekarnosti mladih izvedla štiri usposabljanja v Bavšici, v dolini Vrata, na Dovjem in Planini nad Vrhniko, v katera je bilo vključenih 55 mladih, starih med 15 in 29 let. V prvih dveh letih projekta (2024–2025) so dosegli 98 mladih, s čimer so presegli načrtovane cilje za to obdobje (80 udeležencev). Vsi vključeni so usposabljanje uspešno zaključili.

MK za letošnje leto načrtuje več aktivnosti, med njimi izobraževanje za mladinske voditelje v Bavšici (17.–26. 7.), dijaški planinski tabor v Podvolovljeku (23.–30. 8.) in študentski planinski tabor v Bavšici (21.–28. 9.).

Komisija za planinske poti. Partnerstvo za Pohorje letos razvija nov večdnevni pohodniški produkt Pohorje–Kozjak *Trail*, 174 kilometrov dolgo krožno pohodniško pot, razdeljeno v 20 etap, ki povezuje pogorji Pohorje in Kozjake. Projekt predstavlja enega največjih skupnih razvojnih projektov Partnerstva za Pohorje na področju pohodništva ter je pomemben korak k nadaljnjemu razvoju območja kot vodilne slovenske *outdoor* destinacije. Novo pot, ki je večinoma speljana po obstoječih odsekih markiranih planinskih poti PZS, je nedavno prepoznal tudi britanski medij BBC, ki je Pohorje–Kozjak *Trail* uvrstil med pet najbolj težko pričakovanih novih pohodniških poti na svetu v letošnjem letu, kar potrjuje mednarodni potencial projekta.

Gospodarska komisija (GK). PD Tržič išče zanesljiv par ali ekipo za oskrbovanje Doma na Kofcah, PD Gorje išče odgovorne, prijazne in dinamične osebe z nekaj izkušenj v gostinstvu za delo v Domu Planika pod Triglavom ali Koči na Doliču, PD Dovje - Mojstrana, ki upravlja z Aljaževim domom v Vratih, razpisuje več delovnih mest za delo v omenjenem domu, najemnik Črnuškega doma na Mali planini pa išče pomoč pri delu v poletnem času. Prenovljena Planinska koča na Ermanovcu, ki so jo odprli 15. marca, znova vabi planince. Koča je marca in aprila odprta ob sobotah in nedeljah, po prvem maju pa od srede do nedelje. GK je povabila na seminar za oskrbnike planinskih koč, ki so ga izvedli 30. in 31. marca v Planinski koči na Uskovnici. V dveh dnevih so obravnavali status koč, hišni red, obveznosti in naloge oskrbnika in osebja, informiranje in ekologijo, digitalno poslovanje planinskih koč, specifike kuharstva v planinskih kočah, požarno varnost v kočah pa trajnostni razvoj turizma na področju planinstva in koč, komunikacijo z gosti in reševanje konfliktov v planinskih kočah.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je objavila navodila, kako ukrepati ob srečanju z medvedom.

KVGN je 21. marca v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani pripravila zbor odsekov za varstvo gorske narave. Na zboru, ki je bil volilni, so bili v vodstvene organe izvoljeni dosedanji načelnik Marijan Denša (PD Nazarje), za člane izvršnega odbora pa Ivana Ciglič (PD Kočevje), Bernarda Debeljak (PD Škofja Loka), Sabina Francek Ivović (OPD Koper), Simona Koritnik Pavlin (PD Sevnica), Irena Mrak (PD Križe), Miran Ritonja (PD Ptuj) in Klavdija Šeruga (PD Velenje). Na zboru so podelili tudi tri najvišje nagrade KVGN, o čemer lahko preberete v posebnem članku.

Komisija za alpinizem (KA) je v predzadnjem tednu marca v francoskem Chamonixu organizirala zimski alpinistični tabor, povabila pa je tudi na izpite za naziv alpinist. Kanadski Edmonton je od 26. do 28. februarja gostil zadnjo tekmo svetovnega pokala v tekmovalnem lednem plezanju 2025/26, kjer je nastopil tudi Gregor Šegel (AO PD Ljubljana - Matica), najuspešnejši slovenski tekmovalni ledni plezalec zadnjih let, ki je tokrat ostal v kvalifikacijah.

Domžale so 14. marca gostile državno prvenstvo v tekmovalnem lednem plezanju odprtega tipa. Več o tem preberite v posebnem članku. Župan Občine Preddvor Rok Roblek je 18. marca sprejel častnega občana Aleša Česna, mu zaželel dobrodošlico po vrnitvi z Antarktike in mu še posebej iskreno čestital za najvišje športno državno priznanje, Bloudkovo nagrado za vrhunske mednarodne alpinistične dosežke.

Društvo za gorsko kulturo v sodelovanju z AO PD Domžale po 13 letih (po nekaj letih) od 7. do 9. maja vabi na memorial Janeza Jegliča – Johana, mojstra klasičnega, športnega in lednega plezanja; nanj se bodo spomnili s hitrostnim plezanjem v 100-metrski smeri Magična goba (7c) v Ospu, in sicer z varovanjem od zgoraj.

Komisija za tekmovalno turno smučanje. V Shahdagu v Azerbajdžanu je v začetku marca potekalo evropsko prvenstvo 2026 v tekmovalnem turnem smučanju, na katerem so slovenske barve zastopali Klara Velepec, Klemen Španring in Maj Pritržnik. 115 tekmovalcev iz 18 držav se je pomerilo v štirih disciplinah – sprintu, mešani štafeti, posamično in v vzponu. Slovenska ekipa se z evropskega prvenstva vrača z dvema medaljama Klare Velepec (PD Poljčane), najuspešnejše slovenske tekmovalne turne smučarke 2025. Šestega marca je postala evropska podprvakinja na posamični preizkušnji, dva dni prej pa je osvojila bronasto medaljo v sprintu – obe v mladinski kategoriji do 20 let. Klemen Špan-ring se je na evropskem prvenstvu prebil med najhitrejšo deseterico v vzponu, svoji paradni disciplini. Pritržnik pa je bil v sprintu šesti med mlajšimi člani (do 23 let).

Dve slovenski dvojici tekmovalnih turnih smučarjev sta se 20. marca uvrstili med elitno deseterico turnosmučarskega izziva Sellaronda, ene najlegendarnejših preizkušenj v Dolomitih: Luka Kovačič in Klemen Španring na 8. ter Klara Velepec in Martina Klančnik Potrč na 9. mesto, kar sta najboljša slovenska dosežka na tej tekmi. Teden prej, 14. marca, pa sta Rea Kolbl in Meta Hrovat na desetem mestu sklenili legendarno turnosmučarsko tekmovanje Pierra Menta, ki je ob jubilejni 40. izvedbi veljala tudi za svetovno prvenstvo (SP) v turnem smučanju na dolgih razdaljah – na SP sta bili izjemni sedmi!

Planinska založba. Konec marca je izšel novi vodnik Francija Horvata *Čarobni zakladi Slovenije*, za katerega je izbral svoje najljubše izlete, na katerih se je počutil lepo – nebeško. Začne z Julijskimi Alpami, nadaljuje s Karavankami, Kamniško-Savinjskimi Alpami, Smrekovškim pogorjem, Mozirskimi planinami, Ponikovskim krasom, Prekmurjem ter konča s Kočevskim in Kraškim robom. Kot je zapisal avtor, je vodnik namenjen vsem planinskim gurmanom, ki ljubijo naravo in mir.

Preventiva. Proizvajalec gorniške in plezalne odpreme Black Diamond je obvestil o odpoklicu vseh plezalnih pasov modela Black Diamond Vision, proizvedene in prodane med 1. januarjem 2018 in 26. februarjem 2025. Več o tem si preberite na spletni strani PZS.

PD Tolmin je v jubilejnem letu 2026 sredi intenzivnih priprav na dogodke, ki naj bi počastili spomin na 130-letnico ustanovitve Soške podružnice Slovenskega planinskega društva (SPD) v Tolminu, predhodnice današnjega društva. Pra-



znovali bodo s številnimi dogodki, razstavami, tradicionalnimi srečanji in pohodi, z jubilejno številko glasila *Krpelj* in zaključili pa bodo 20. novembra s slavnostno akademijo.

Slovensko planinsko društvo Trst (SPDT) je v letu 2025 praznovalo 50. obletnico svoje planinske poti Vertikala – poti, ki povezuje celotno območje, na katerem živijo Slovenci v Italiji in se vije od Tromeje pri Trbižu do Lazareta ob morju. V začetku marca je začela delovati nova spletna stran o poti z naslovom www.vertikala-spdt.org.

Zdenka Mihelič

V SPOMIN

Marko Gorišek

(1962–2026)



Marko se je leta 2003, skupaj s sinom Žigom, vpisal v alpinistično šolo na alpinističnem odseku Planinskega društva Rašica iz Ljubljane. S svojim videzom rokerskega upornika ni izdajal svojih resničnih 41 let. Pomislili smo, da je Žigov starejši brat. Takoj sta se aktivno vključila v življenje na odseku, sodelovala na praktično vseh skupnih turah, plezala z mentorji vsakič, ko se je ponudila priložnost. Redno sta prihajala na sestanke odseka, ki so se večkrat zavlekli v pozne ure. Marka je alpinizem povsem prevzel. In ko se je pojavilo vabilo za plezanje s strani kakega od alpinistov v društvu, se je brezkompromisno in nemudoma odzval. Pa če je bilo še tako daleč in je bilo treba vstati sredi noči. In tako je tudi ostalo. Počasi smo ga bolje spoznavali. Navduševal nas je s svojo neskončno energijo, strastjo, otroško igrivostjo, razgledanostjo in predanostjo.

Prvič sem plezal z njim v Paklenici smer Albatros jeseni 2003. Smer že takoj na začetku ponudi svoj najtežji del, ki je pretežak za tečajnika. A Marko se je takoj znašel in se z improvizacijo, jamarskim predznanjem in neverjetno agilnostjo hitro potegnil čez težko mesto in se mi z nasmehom pridružil na sidrišču. Svojo iznajdljivost je pokazal še velikokrat, ko smo skupaj plezali. Postal je zanesljiv plezalec, ki se je znašel v vsaki situaciji. Zato smo ga radi jemali s seboj. Poleg tega pa se je izkazal kot odličen kronist alpinističnih podvigov, saj je bil tudi odličen fotograf in snemalec. Skupne dogodivščine je oblikoval v lepe zgodbe o gorah, alpinizmu in prijateljih. V njegovi družbi nikoli ni bilo dolgčas. Plezal je tako zagreto, da je svoje prvo leto na alpinističnem odseku zaključil kot najbolj aktiven in perspektiven pripravnik.

Marko ni več prihajal le k nam, pač pa nas je povabil tudi v krog svoje družine in prijateljev. Njegova družina in prijatelji so postali naši prijatelji. Približal nam je svet pod Snežnikom, njegovo najljubšo goro. Pokazal nam je Ilirsko Bistrico in vse, kar je povezano z njo. Neverjetno navezan je bil na svoj kraj in ljudi. In zaradi vseh geografskih in zgodovinskih dejstev, ki nam jih je predstavil, je res vse bolj kazalo, da naj bi se veliki pok zgodil prav v bližini Ilirske Bistrice.

Med drugim je bil tudi strasten jadralec in to znanje je prenašal tudi naprej. Zato verjetno ni naključje, da je najraje plezal v bližini morja, v Dabarskih kukih in Paklenici, kamor redno zahajamo v začetku maja in novembra. Postal je maskota naših druženj v Paklenici, z žarom v očeh je na duhovit način ogovoril skoraj vsakega mimoidočega plezalca in verjetno ga je tako ali drugače spoznala večina plezalske Slovenije. Mislim, da ne bo več obiska Paklenice brez spomina nanj.

Leta 2006 smo šli skupaj na njegovo prvo odpravo v Cordillero Blanco v Peru. Prevzele so ga tamkajšnje gore, še bolj pa ljudje. Všeč mu je bila preprostost in prvinskost tamkajšnjih ljudi. Po uspešnem vzponu na šesttisočak Tocllaraju sva odpravo zaključila še s pristopom na eno najlepših gora na svetu – Alpamayo. Marko se je v Ande vrnil še dvakrat. Vsakič manj prevzet od gora in vedno bolj od ljudi. Bil je socialen človek, poudarjal je odnos do ljudi in nas omejene mladce učil nekonformizma, družbene kritičnosti, hvaležnosti, pomena boja za pravičnost, aktivizma, ekologije in še kaj. Če smo mi njega učili alpinizma, je on nas učil, kako se živi in kako biti svoboden človek. Večkrat nas je v smislu našega konformizma zbadal s stereotipi, kot so »Vi, Ljubljančani«. Potem je to še razširil v »Vi, Slovenci« in še naprej v »Vi, Evropejci«. Na koncu pa v »Vi, belci«. Sam je duhovito sebe izvzel iz tega. Nastavljal nam je tudi ogledalo kot članom podivjane družbe in od nas terjal, da smo boljši.

Leta 2008 je uradno postal alpinist. Še isto leto je prevzel vodstvo alpinistične šole, katere člani so aktivni še danes. Do danes je neštetim začetnikom pomagal narediti prve korake v svet alpinizma. Postal je tudi gorski reševalec v bistriški skupini društva GRS Ljubljana. Poklicno se je začel ukvarjati tudi z višinskimi deli. Že nekje precej na začetku te zgodbe pa je alpinizem postal njegov način življenja. Skupaj smo preživeli ogromno lepih trenutkov. Vedno je poudarjal, da jih ne smemo imeti za samoumevne. Da ne bodo trajali večno in da jih moramo ceniti sedaj. Marka si ne bomo zapomnili samo kot alpinista. Prej nam bo v spominu ostal kot zvest in duhovit prijatelj, ki je z nami delil vse. Kot nekdo, ki je z otroškim navdušenjem raziskoval naravo, ljubil ljudi in neskončno svobodo.

Dragi Marko! Severni Indijanci, ki si jih tako občudoval kot primer ravnovesja med človekom in naravo, so verjeli v preobrazbo človeka v žival. Če to drži, potem vemo, kje si zdaj. Zato: leti sokol, zajadraj nad Snežnikom!

Hvala ti! Neskončno te bomo pogrešali! Amigos para siempre!

Blaž Grapar

V prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Planšarske skrivnosti, z otroki v gore

INTERVJU

Drago Frelih, Mira Zorič, Massimo Cappuccio

TV Krpan
urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101
www.facebook.com/tvkrpan
TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM
GLEJTE NAS
V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)
PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.
Primorski val
Od Trente do Trojan, najbolj poslušana regionalna radijska mreža na Primorskem.



RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA
radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri
SE SLIŠIMO!
RADIO UNIVOX
99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz
Rožna ulica 39
1330 Kočevje
T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si





več užitka

Manj teže



Nova Keb Lätt Wind Jacket – 108g

fjallraven.com

FJÄLL RÄVEN